

Zsong a nyári rengeteg,
 Zeng a napsugár.
 Sárga búza megremeg,
 Sarlajára vár.
 Napraforgó napba néz,
 Lepke mondja: rózsaméz,
 Búza mondja: nyár.
 Rád szakadt a nyár, szivem,
 Forrón, gazdagon.
 Búzafürtös földeken
 Érik asztagom.
 Bókol már a telt kalász,
 Közeleg az aratás:
 Delet ért napom.
 Csorduló nyaram delén
 Fönn a hegyfokon,
 Szerteszét merengek én
 Völgyön, partokon.
 Mostan mindent értek én,
 Most ez élő földtekén
 Minden fű rokon.
 Lelkem, élő lant-ideg,
 Most be jó neked!
 Minden, minden a tied:
 Földek és egek!
 Zsongd az ég-föld-szív zenét,
 Emberét és Istenét:
 Zsongd ki mélyedet.
 (Sík Sándor: Nyári zsongás)

BULÁNYI GYÖRGY

A HAZAI KATOLIKUS EGYHÁZ EL- MÚLT FÉLSZÁZADA ÉS JELENE...

Hölgyeim és Uraim, Testvéreim Jézus Krtisztusban!

Jézustól a 20. századig

A fordítók kedvéért igyekszem tömondatokban beszélni. Félszázadnál kicsit régebről kell kezdenem. Ha nem is Ádám-Évánál, de Jézusnál. Tanítványainak mondta: „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.” Hát őt üldözték. Saját vallásának, nemzetének főpapjai gondoskodtak arról, hogy kivégezzék. Mért üldözték? Egy jó hír miatt:

XXIII. évfolyam 6. – 7. szám 2016. június - július

A Koinónia régebbi számai elérhetők: www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy.: A hazai katolikus egyház...	3163
Benyhe B.: Kétféle ember...	3166
Merza J.: Kósza gondolatok...	3170
Lénárd Ö.: Koncentrált támadás II.	3174
Máté-Tóth A.: Amor vacui	3180
Gromon A.: Megtorpedózott példabeszédek	3184
Garay A.: És még miről?	3188
Farkas I.: Paprikás krumpli	3193
Dryp Kerti napló	3198
Hollay K.: Az úgynevezett szentségek	3200
Barcza B.: Az Emberhalász...	3201
Bulányi Gy.: Egyházrend	3202
Faragó F.: Tanyai szilánkok...	3205

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országáért megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

lehetséges az Isten Országá. E célból tanítványokat gyűjtött. Közösséggé szervezte őket. Elmondta nekik az Ország megvalósulásának a titkát: kivétel nélkül minden embert szeretniök kell. Mit értett ezen? Szolgálniok kell embertársaikat, meg kell osztaniok velük javaikat, szelídeknek kell lenniük. Azaz el kell utasítaiok maguktól az uralkodást, a kiváltságkergetést és az erőszakoskodást. Ezért üldözték őt a főpapok. Nem értették meg őt. Tanítványai sem, akik azt remélték, hogy Jézus megszabadítja nemzetüket a római megszállóktól. Azt meg végleg nem értették, hogyan engedhette meg Isten a Golgotát. Aztán jött Pál: megmagyarázta, hogy Isten nemcsak megengedte, hanem akarta is a Golgotát. Ennek fejében volt hajlandó kiegesztelődni az emberiséggel. Most már megbocsátja bűneinket, ha megkeresztelkedünk, ha belépünk

az egyházba. Ezzel megindul a tanítványok körében egy elfelejtési folyamat. A jóhírt kezdjük elfelejteni. Azt, hogy Isten mindenkit szeret. Azt, hogy nekünk is mindenkit szeretnünk kell. Azt, hogy csak az szereti Istent, aki minden embert szeret. Csak idő kérdése volt, hogy egészen elfelejtsük a jóhírt. A negyedik század elejére ez is meglett. Elfogadjuk a római császár kinyújtott kezét, s megteremtjük a fából vaskarikát: kiváltságos államegyházza leszünk, uralkodó, gazdag és fegyverforgató keresztényekké, leszünk. Nagy sikereket érünk el. Egymást és a nem-keresztény népeket gyilkolva mi hódítjuk meg a világot. Mi tesszük rabszolgává az afrikaiakat, irtjuk ki az indiánokat, s gazdagabbak vagyunk mindenkinél.

1945február

Ebbe születek bele. Ebben szentelnek keresztény, katolikus pappá, tábori lelkésznek is kiképezve. Éppen félszázada. Januárban volt az aranymiséme. A háborút elveszítjük, ateista hatalom szállja meg országukat. A tanultak alapján készülök a vértanúságra. 1945 februárjában, Debrecenben vagyok, ottani rendi, piarista gimnáziumunkban tanítok: magyar és német nyelvet, meg irodalmat. Oda érkezik egy javakorabeli horvát pap. Kisközösségeket hoz létre. Megmagyarázza, hogy az egyház hamarosan csak az ilyen pár fős „illegális” kisközösségekben fog tudni tovább élni. Elhiszem neki. Csinálok a kisközösségeket. Előveszzük a Szentírást. Felfedezzük Jézust, a jóhírt, hogy szeretnünk kell ellenségeinket is.

Megállapítjuk, hogy az elmúlt kétezer évnek, kereszténységünknek vajmi kevés köze van Jézushoz. Mi keresztények akarunk lenni, Jézus tanítványai.

1945-től 1964-ig

A 4. század óta állam és egyház, főpap és király egy hájban eveznek. Mi sem természetesebb ennél. Állampolgár is vagyok, egyháztagság is vagyok. Az egyháztagság katonáskodik az államnak, az állam építi a templomot. A teljes egyetértés, a jóviszony érdekében az egyház konkordátumot köt az állammal. Pl. XII. Piusz Hitlerrel is. A pápa meg is akarja győzni az angolszászokat, hogy ne verjék egészen agyon Hitlert, különben a ruszkiak beszabadulnak Európába, és ez nem lesz jó. Füttyülnek rá, s a ruszkiak beszabadul. Beszabadul, és nem akar konkordátumot kötni, diplomáciai viszonyt sem akar.

A pápa erre a kemény kezű Minszentyt nevezi ki magyar prímásnak. Halálra szánt ember. Letartóztatása előtti napokban mondja nekem: „Párttitkárok” sohasem határozhatják meg az Egyház magatartását... Az egyháztörténetet pedig nem azért tanultuk, hogy régiségtani ismereteinket gyarapítsuk. Táguló szívvel hallgatom szavait: Jó uton járok, egyházunk bíborosa is azt gondolja, amit én: kell tudnunk Isten ügyéért vértanúvá is lenni. 1948 karácsonyán elviszik, életfogytiglani börtönre ítélik. Rákosi elvtárs nem a Vatikánnal, ő csak a magyar püspökökkel akar tárgyalni. Sikerül neki. Térdre kényszeríti őket. 1951-ben az ávosok beülnek a püspöki aulákba. A hierarchia megfélemlése után következik a kisközösségeké. 1952-ben

van az első Bulányi-per. Letartóztatják a munka országos vezetőit. Engem, mint fővádlottat életfogytiglani börtönre, a többieket 14, 10 és 7 év börtönre ítélik. XII. Piusz pápa megdorgálja a püspököket: nem volt jogotok tárgyalni, megegyezni. Magasztalja a vértanúkat, imádkozik a hallgató egyházért.

1964-től 1976-ig

Halála után fordulat következik be a Vatikánban. Megszületik a Vatikán keleti politikája. Kisebbségbe kerülnek a Zsinaton és utána is azok, akik úgy gondolják, hogy az Egyháznak el kell ítélnie a bolsevizmus embertelenségeit. Kisebbségbe kerülnek, akik úgy gondolják, hogy jobb, ha nem nevezhet ki püspököket a Vatikán, mint ha olyanokat nevez ki, akiket a pártállam elfogad. Húsz év megszállás után, 1964-ben a Vatikán részleges megállapodást köt a magyar pártállammal. Miközben a börtönök tele vannak hitük miatt odahurcolt papokkal, megindul a pártállam szemében megbízható személyek püspökké szentelésének a folyamata. Hamarosan több püspökünk lesz, mint amennyi a jelenleginél háromszor nagyobb Nagy-Magyarországon volt 1920 előtt. Az értékrendünk a fejtetelére áll. Aki korábban hősnek és engedelmesnek számított, engedetlennek minősül. Aki korábban megalkuvónak és engedetlennek számított, engedelmesnek minősül. A Vatikán kicsalja Mindszentyt Szabadság-téri börtönéből és megfosztja érseki székétől.

1976-től 1979-ig

1976-ban a pártállam aláírja a Helsinki Paktumot, s nincs módja tovább bebörtönözni a föld alatti, a kisközösségi egyház építőit. Mindszenty utódjának, Lékai bíborosnak adja át a kisközösségek felszámolásának a feladatát. Lékai elvállalja. A titkos rendőrség kinyomozza lelkigyakorlataink helyét, idejét; majd értesíti erről az érseki főhatóságot, s a helynök vagy az irodaigazgató kiszáll a helyszínre, hogy szétzavarja a lelkigyakorlatozókat.

1979-től 1982-ig

1979-től kezdve a bázisközösségek BOKOR nevezetű válfajának tagjai megtagadják a katonai szolgálatot. Három év börtönre, fegyházra ítélik őket, a Bokor papjait pedig mint felbujtókat a püspökök szuszpendálják, kényszer-internálják. A bírósági tárgyaláson katolikus fiataljainknak szemébe vágják bírúik: „Magukat saját püspökeik is elítélik”. Magamat, mint legfőbb felbujtót egyházi bíróság elé állítanak, majd nyilvánosságra hozzák, hogy tévtanító vagyok, s megfosztanak a nyilvános papi működés jogától. Az ország papságát pedig felszólítják, hogy velem s a hozzám tartozókkal, tehát a Bokorral, ne vállaljanak közösséget. Egyháztörténetünk talán legnagyobb szégyeneként ezt megteszik a valamikor velünk együtt szenvedők, a másfajta bázisközösségekhez tartozók is. Szabad utat kapnak ennek fejében lelkipásztori munkájukhoz a pártállamtól is, a velük kollaboráló püspököktől is.

1979-től 1993-ig

Mivel mindez a vatikáni pálfordulás következménye, 1983-ban Casaroli nyilvánosan felszólít, hogy engedelmeskedjem püspökeimnek. Nem mondja meg, hogy mi-
ben. Hogyan is mondhatná, hiszen a kisközösség, a lelki-
gyakorlatok és a katonáskodás megtagadása az, amiben
engedetlenkedünk. Írásaim a Hittani Kongregáció elé ke-
rülnek. Tanításaimból nem kell visszavonom semmit,
csak alá kell írnom egy 12 pontból álló szöveget, melyet
a Kongregáció a Zsinat tanításából állított össze szá-
momra. Három napi gondolkodási időt kapok. Három nap
és három éjjel gondolkodom, majd aláírom, de hozzára-
kok egy 13. pontot ugyancsak a Zsinat tanításából, mely
így hangzik: „Az isteni törvény rendelkezéseit lelkiismer-
tetében fogja fel az ember; köteles is lelkiismeretét hűen
követni, hogy eljusson az Istenhez. De nem is szabad aka-
dályozni őt abban, hogy lelkiismerete szerint cselekedjék,
és csak saját lelkiismeretének tartozik engedelmeskedni.”
Ez 1985-ben történt. A Vatikán ma is, a pártállam bukása
után négy évvel, ugyanazt kívánja tőlem: írjam alá a 12
pontot, a 13.-nak hozzárakása nélkül. A pápa idén január-
ban felszólította püspökeinket, hogy tanúsítsanak irán-
tunk megbocsátó készséget, ha megváltoztatjuk teológiai
nézeteinket.

A fentiekben megrajzolt vatikáni politika következmé-
nyeként jogilag ugyan nem vagyunk kiközösítve, de ki
vagyunk zárva a katolikus közéletből. Pl. írásainkat temp-
lomokban, egyházi boltokban tilos terjeszteni, magamnak
pedig aranybísemet a volt pártfőiskola ebédlőjében kel-
lett elmondanom, templomot hozzá nem kaphattam. A
pártállam bukása után kinevezett püspökök ugyanúgy el-
határolják magukat tőlünk, mint a pártállamtól kinevezett
régebbiek.

Következtetések

Ideje levonni a következtetéseket.

1. Meg lehet találni a módját annak, hogy ne üldözzék az
egyházat: be kell állnia az üldözők közé. Tévedett a hor-
vát pap. A bolsevizmus szekerét tolvaj is tovább tud élni a
„létező” egyház, ha nem is a Jézustól akart szekértolókkal
tud dolgozni. Mikor a pápa itt járt, csak velük konceleb-
rált. Börtönviselt papjaival nem.

A civil társadalom sem végzi el magán az átvilágítást Ma-
gyarországon, miért végeznél akkor az Egyház? Ahogy
nem érvényes egyházi körökben Jézusnak az a szava,
hogy üldözni fognak titeket, ugyanúgy nem érvényes az a
szava sem, hogy ti vagytok a világ világossága ... a föld
sója.

Ebbe a helyzetbe nem lehet belenyugodni. Vállalni kell
tovább a hűséget Jézushoz. Meg kell fizetnünk érte az
árat. Folyamatosan. Milyen árat? 45-től 76-ig üldözött az
állam. 76-tól 89-ig közösen üldözött az állam és az egy-
ház. 89-től kezdve már csak az egyház egyedül. Ha pon-
tatlanul beszélek, amikor hierarchia helyett az egyház
szót használom, akkor ezt csak azért teszem, hogy a hie-
rarchiát segítsem eszmélni: ő is Jézus egyházába tartozik,
s ideje legalább Gamálielre figyelnie, s nem kiutálni

akarni az egyházból azokat, akik hűségesek akarnak ma-
radni a jézusi örökséghez. Ha mást nem tudnak, hát visel-
jenek el bennünket. Ma. Hátha ez a toleránns magatartás
hozzásegíti őket holnapra ahhoz, hogy felismerjék Jézus
evangéliumát, s észerevegyék, mi az, ami azzal összefér
és mi az, ami nem.

Minden civilizáció és minden egyház kihullik az idő ros-
táján, amely nem képes vállalni, amit a kairos kíván. Vi-
lágfaluvá lettünk, s a jelen kairos-ban Isten nem keveseb-
bet kíván, mint hat milliárd embernek odaültetését az élet
asztalához. S aki uralkodni, kiváltságokkal bírni és fegy-
verekkel operálni akar, az a halál útját választja: az
atomháborút, a bioszféra pusztulását, egy harmadik világ-
háborút, a folytonos háborúk borzalmát. Aki viszont Jé-
zust követve elutasítja az uralkodást, a kiváltságot, az erő-
szakot, s hajlandó kicsi, szegény és üldözött lenni, annak
reménye van arra, hogy teljesíteni tudja a kairos paran-
csát. Adja Isten, hogy akik a „keresztény” nevet viselik,
ne a halálbrigádhoz, hanem a Jézus útját választók közé
tartozzanak.

És a jelen...

Hierarchiánk ráhajt, hogy minél több kiváltságot biztosít-
son a maga ügyének az új politikai berendezkedés részé-
ről. Állami költségvetésből igényel és kap támogatást
ügyeihez: a hitoktatás költségeit teljes egészében az ál-
lamháztartás fedezi. Csak a liberális pártok kormányra ju-
tásától remélhető ennek az abszurd helyzetnek a megszű-
nése. Ha majd egyházunk rá lesz utalva a tagság szabad
adományaira, akkor valami új kezdődhetik életünkben.
Enélkül akligha.

A pártállammal kooperáló múltját felejtendő hierarchiánk
ráhajt, hogy a jelenleg érvényesülő ultrakonzervatív ró-
mai egyházvezetés kívánalmaihoz minél teljesebben fel-
zárkózzék.

Teológiailag: lelkiismereti szabadság helyett abszoluti-
zálja saját „autentikusnak” mondott nézeteit, befa-
gyasztva vele minden ökumenizmust.

Morálteológiailag: a konfliktusok erőnemalkalmazásos
kezelése helyett a katonáskodást természetes követel-
ménynek tekinti a katolikusok számára, újra kiépítve a tá-
bori lelkészi „szolgálatot” („apostol” — katonai munde-
rban).

Egyháztanilag: tehetetlenül nézi a klérus fogyását, örege-
dését, bizalmatlan a laikusok szolgálatával szemben ... ka-
tasztrófális összeroppanásunknak nézve elébe.

Politikailag: nem a kisközösségek munkája által létrejövő
megújulásban reménykedik, hanem a hierarchiát feltétle-
nül támogató politikai kurzusokban.

Mindezzel szemben — a kicsi a szép. Ugyanazt kell tehát
csinálnunk, amit eddig: barátkozni a jézusi tartalmak
megértése és gyakorlása jegyében.

Elhangzott a KAIROS-konferencián 1993 áprilisában
Székesfehérvárott.

Megjelent: Karácsonyi Ajándék 1993 / I. kötet

BENYHE BERNÁT

KÉTFÉLE EMBER... A MAGYARTANÁR BULÁNYI

Tudjátok: kétféle ember van... - mosolyodott el sokszor Gyurka bácsi, akinek kemény, határozott s így sokszor megosztó személyisége bizony különböző hallgatókban a mondat különböző befejezéseit implikálhatta volna (jézusi - nem jézusi, kollaboráns - ellenálló stb.-stb.); de az őt ismerők tudták a folytatást: a magyartanár - meg a többi.

Az életmű vége felől vizsgálva ezt a kijelentést, annak értelmezője maga is mosolyoghat, s nem

biztos, hogy csupán a szelíd nosztalgiától hajtva... Egyrésztől ismert, hogy a Bokor alapítója utoljára éppen a magyar irodalom iránti rajongása okán került közéleti viták keresztüztébe; másrészt az őt ismerők kétkedve siklottak át piarista tanárszerepén is.

Én, a Bokor „harmadik generációjának” tagja, gyerek, kamasz, fiatal, csak élete utolsó tizenöt esztendejében ismerhettem Bulányi atyát - de hogy nem pedagógus alkat, azt hiszem, nemcsak én éreztem így. Mintha az idősebbek, régi harcostársak is elnéző iróniával kezelték volna a köztiszteletben álló aggastyán naiv lelkesültségét első szerelme, a magyartanítás iránt.

Mi, legfiatalabbak, feszengtünk ifjúsági miséin, szenvedtünk a megszólalás kényszerétől, a kimondatlan elvárástól, hogy okosat, nagyot mondjunk, a legifjabbtól az idősebbek felé tartó hozzászólási rendtől, egyáltalán: a rendtől. Persze, tulajdonképpen ezért (is) voltunk ott, ehhez akartunk felnőni - de hogy egy „próféta” pedagógus is legyen, ezt nem is vártuk el.

Annál izgalmasabb most, távlatot nyerve (nemcsak kamaszkoromtól, hanem a huszadik századi magyar egyháztörténet egyik alakító szereplőjének közvetlen, személyes hatásától is) vizsgálni az életutat, akár ilyen, a lényegi kérdésekhez mérve nyilvánvalóan mellékes vonatkozásaiban is.

Mindenekelőtt fontos nemcsak tisztázni és tudatosítani, hogy hihetetlenül tág, a huszadik századi és jelenkori magyar történelem minden fontos fordulatát átfogó, kilencvenéves életútról beszélünk. A történetírás közhelye, hogy minden szakaszolás önkényes, hiszen a változások

mögött mindig húzódik valamiféle kontinuitás, ami egyfelől megszakítotttsággént tűnik fel, másfelől értelmezhető folytonossággént is - mégis szükségünk van korszakok és korszakhatárok kijelölésére, hogy fogódzókat nyerjünk, a rendnek legalább valami bevallott illúzióját, amely megkönnyíti értelmezési kísérleteinket. A Bulányi-életút alig befogható távlatai szépen illusztrálják ezt a kettséget.

Bulányi atya pedagógiai kompetenciáiról nem mondhatunk ítéletet a harmadik évezredből szemlélve azt, ha nem tudatosítjuk, hogy a Horthy-rendszer Magyarországnak gimnazista tapasztalataiból táplálkozott, s az

1943-tól kezdődő tanárévek során formálódott - de ezt a formálódást az 1952-es bebörtönzés meg is akasztotta. Az általa képviselt pedagógiai attitűd, amely az új ezredév Magyarországnak porosz-konzervatív színben

tűnik fel, hetven éve nagyon is újító szellemű lehetett.

Köztudott, hogy a piarista nevelés a szigorú pedagógiai elvek mellett nagy hangsúlyt fektet a diákok tanórán kívüli foglalkoztatására is, ez pedig a vallási, erkölcsi nevelés mellett a közösségteremtő programok szervezésében is megnyilvánul, illetve különösen Trianon után nagy hangsúlyt kapott a piarista iskolákban a magyarságtudat, a hazaszeretet elmélyítése is. Bulányi György már noviciusként s később ifjú tanárként is önképzőkört szervezett, prefektusként terelgette az ifjúságot, regös csoportot vezetett, részt vett a cserkészletben, nyaranta kirándulásokra és táborozni vitte az ifjúságot. Mindebben nem volna semmi különleges, hiszen minden valamire való fiatal piarista hasonló módon vetette bele magát a nevelői munkába. Hogy az ő esetében ennél mégis többről lehetett szó, azt egyfelől jól mutatja, ahogyan a változásokra reagált a világháborús, majd kommunista fordulatot szenvedő ország kusza viszonyai között. Mert új utakat keresni, új formákkal kísérletezni, amihez a legfontosabb inspirációt a Kolakovics álnéven bemutatkozó horvát jezsuitától, Stjepan Tomislav Poglajentől kapta. Ez vezetett végső soron a kisközösségi forma megszületéséhez, amelynek demokratizmusa gyökeresen eltért nemcsak az iskolai keretek közé szorított hittanórák, de az éppen feloszlott hitbuzgalmi egyesületek hierarchikus, tekintélyelvű viszonyaitól is. Másrészt úgy tűnik, nemcsak kezdeményezőkézsége, bátor kísérletező kedve miatt válhatott csakhamar kisközösségek országos hálózatának vezetőjévé: már akkor meglehetett benne az a személyes karizma, amely később is megkerülhetetlen személyiséggé

tette, s amely - bármilyen meglepőnek is tűnik ez az életút végéről szemlélve - mégiscsak valamiféle liberális pedagógiai attitűdből fakadt.

Minderről persze nehéz ma képet alkotnunk, de akadnak azért olyan források, amelyek egy-egy részletet felvillantva megmutatják, milyennek is tapasztalták Bulányi atyát akkori követői. Az alábbi állambiztonsági jelentés példának okáért egyik legkedvesebb tanítványától származik: „Egyetlenegy csoportmunkát végző pap sem tudott olyan fesztelen, de mégis fegyelmezett viszonyt létesíteni a vezetőségi tagokkal, mint ő. [...] Szerinte két embernek az egymáshoz való viszonyát lényegesen befolyásolja a megszólítási forma. Ezért ő már akkor tanulmányozta a gyermekeit olyan szempontból is, hogy a tegezédségi formával kiket hozhat egészen közel magához úgy, hogy azok értékelni tudják ezt a viszonyt, s ne fadjon el bizalmaskodással, hanem elválaszthatatlanul hozzá fűzze őket.” (Bulányi, 2005)

A közösségi modell demokratikus jellegét maga Bulányi atya is gyakorta hangsúlyozta, idővel ez vált a Bokor egyik identitásképző karakterisztikus jegyévé a hierarchikus egyházi gyakorlattal szemben. „[...] itt is szükségképpen van vezető, az, akit a társaság elfogad. Ez [...] élesen különbözik a kialakult templomi rendtől. Ott az a vezető, aki kijelöltetett, itt az a vezető, aki össze tud szedni és össze tud tartani embereket. Éveken vagy évtizedeken keresztül. De ez csak úgy lehetséges, hogy az összejöveteleken mindenkinek azonosak a hozzászólási lehetőségei, mindegyikük érvényesülhet. Ez olyan világ, amelyikben semmiféle mesterséges tekintély nincs. Olyan világ, ahol egy-egy beszélgetésben részt vehetnek laikus férfiak, laikus nők és papok is, sőt lehet, hogy a közösségnek a vezetője éppen egy laikus nő. [...] Ez a formai része. De ez nem jelentéktelen, mert arra mutat rá, hogy nincsen olyan: ez így van, mert én mondom. A templomban a dolgok úgy vannak, mert a pap mondja. Aztán ha valakinek nem tetszik, hát legföljebb többet nem megy el oda. Egy hatóság által kinevezett személy azt prédikálja, amit kell. Erre lehet azt mondani, hogy igen, meg ki lehet menni a templomból. Csak éppen azt nem lehet mondani, kérem, én ezt nem így gondolom.” (Szakolczay, 1989)

Vagyis úgy tűnik, hogy az az alig néhány évig tartó tanári gyakorlat, amelyre olyan édes nosztalgiával gondolt vissza Bulányi atya, s amely mégis oly valószínűtlennek tetszhetett mindazoknak, akik csak az életút második felében kerültek a Bokor alapítójának közelébe, mégiscsak fontos megalapozását jelenthette a bázismozgalom formáját adó kisközösségi modellnek. Az a pedagógia pedig, amely hetven éves távlatból esetleg merevnek, poroszsnak tűnik, a második világháború katasztrófáját élő országban új, bátor és mind a felbomló úri világhoz, mind a kiépülő diktatórikus keretekhez képest forradalmian szabad volt. Bulányi atya piarista (és) tanári identitása kétségkívül csupán marginális részét képezi az életműnek - azonban fontos részletinformációkkal szolgálja annak értelmezését.

Csakhogy az idézett frázis szerint nem elég tanárnak lenni - a magyartanár igazán különb a többinél. Bulányi atya irodalomszeretete és irodalmi műveltsége közmondásos volt - szeretett szavalni, számtalan verset tudott kívülről, s könyveiben, tanulmányaiban, naplóiban is lépten-nyomon szépirodalmi idézetekbe botlunk. A közösség tagjainak jóvoltából készült egy adatbázis, amely megkísérli összefoglalni 1990 után nyomtatásban is megjelent, nem kimondottan teológiai jellegű műveinek irodalmi idézeteit: a táblázat 557 soros, vagyis több mint félezer különböző irodalmi alkotást idézett írásaiban. Ugyanakkor az idézett szerzők köre érdekes aránytalanságokat mutat.

Egyfelől látható, hogy a világirodalommal szemben a magyar abszolút elsőbbséget élvez, ráadásul a legtöbbet idézett külföldi szerző - Rousseau - nem is kifejezetten a szépirodalom klasszikusa. A másik aránytalanság a korszakok között észlelhető: a romantika és a klasszikus modernség szerzői messze felülreprezentáltak, ugyanakkor későmodern alkotóval alig, kortárral pedig egyáltalán nem találkozhatunk. Meglepő végül az is, hogy két papköltő is igen előkelő helyet kapott a listán - majdnem annyi Prohászka-idézetet olvashatunk, mint József Attilától származó részletet, Sík Sándor gyakorisága pedig Petőfiével vetekszik.

A magyarázatok közt elsőként újfent a generációs különbség jelentkezik. A szellemét a népnemzeti irányzat divatjától hangos harmincas években pallérozó ifjú piarista diák irodalmi görcsövébe elsősorban a XIX. század nagy romantikusai kerülhettek, s az első benyomások nyilván meghatározták a későbbi eszmélkedést is. Egykét irodalmi vitám-beszélgetésem is erről győzött meg a már nagyon idős, de szellemileg még egészen friss Gyurka bácsival. Különösen emlékezetes volt a legújabb irodalomtörténeti összefoglalóról, a „neo-spenótnak” nevezett, Szegedy-Maszák Mihály szerkesztésében 2007-ben megjelent A magyar irodalom története című háromkötetes irodalomtörténetről folytatott eszmecsere. Hogy milyen érvek és ellenérvek hangzottak el akkor, azt nehéz volna visszaidézni, azonban beszédes, hogy a Bulányi-hagyaték részét képező kötet előszava gondos áttanulmányozásról árulkodó aláhúzásoktól tarka - egészen a második oldal aljáig, ahol elvész a nyom. Az utolsó, aláhúzással megjelölt mondat: „Magától értetődik, hogy az egyes szerzők [a kötet szerzőinek] értékrendje nem ugyanaz; a véleménykülönbségek azt tükrözik, hogy a jelenlegi magyar közönség nem egységes, a múlt öröksége így hat a 21. század elejének olvasóira.” Valamivel előtte pedig: „Az egyetlen kulturális örökségbe vetett hit arra ösztönözhet, hogy az irodalom múltjának áttekintése üdv-történetnek rendelődjék alá.” Úgy tűnik, ezek a mondatok „soknak” bizonyultak Bulányi atya számára - nem kért a továbbiakból.

Akkor, szóban Szerb Antal Magyar irodalomtörténetére hivatkozott, mint koncepciózus egységében példa-, sőt normaadó munkára, de önéletrajzából is vilá-

gos, milyen különbséget látott Szerb Antal világa és a jelenkor között: „1934-ben jelent meg Szerb Antal Magyar irodalomtörténete, s magyartanáromnak azonnal bibliája lett. Hamarosan megszereztem én is. Szerb Antal világosan látta, hogy két személy jelenti a szellemi Magyarországot: Szabó Dezső és Szekfű Gyula. 1934-ben 15 év telt el az összeomlás után. Ma is, 2005-ben, 15 éve hogy kivonultak a szovjet csapatok, s ha megkérdeznének, hogy ma kik jelentik a szellemi Magyarországot, mit mondanék? Szerb Antal '34-ben 33 éves volt, és tudta. 1940-ben én még csak 21 éves voltam, és tudtam, hogy Szekfű és Németh László a csillagok. Ma 86 múltam, és fogalmam sincs, hogy kit nevezhetnék meg - ám az ötvenesek, a náluk öregebb vagy fiatalabb - kortársaim közül. Hogy kire esküszik ma a magyar ifjúság? Kiért tölti meg hétről-hétre a Gólyavárt? Hogy kinek hiszik el minden szavát a Keresztúry tanár úr-szerű fiatalok? '34-ben Szekfű 51, Szabó Dezső 55 éves volt. Kire tudunk ma így felnézni? Csak én vagyok ilyen béna? Mások tudják, hogy felnézünk-e ma egyáltalán valakire? Meg kellene kérdezni, ha volna kitől!” (Bulányi, 2005)

Világos volt számomra, fiatal, öntudatos egyetemista számára, hogy egy másik, letűnt világgal találkozom épp, a nagy elbeszélésekével - de egyszersmind azt is gondoltam, így nem lehet, sosem is lehetett szövegekhez közelíteni. Csakhogy ezek megint elhamarkodott következtetések, amelyek figyelmen kívül hagyják az életmű időbeli kiterjedését. Kétségtelen, hogy Bulányi atya mint irodalmár valahol ott ragadt a negyvenes évek végén - talán, ha nem ítélik el, akkor más irányt vesz az élete, a börtön azonban végleg elvágtatta az irodalmi élettől (ezért nem tud Nemes Nagyról, ezért nem foglalkoztatja Pilinszky lírája) -, azonban korai kézírataiból világosan kitűnik, hogy tehetséges egyetemistaként, értő olvasóként készült a bölcsészdoktori pályára, s a kor köztisztletben álló egyetemi professzorai méltatták munkáját.

Már noviciátusi évéből (1936-37) fennmaradt önképzőköri füzetek is érdekesek, még kissé a tizenkilencedik századi retorika pátozával megszólaló tanulmányokat tartalmaz: Sík Alexiusa és a Szent Elek legenda; Magyar fátum, Ady Endre; Szent Imre kapcsán; A metafizikus Vörösmarty; Március 15-ike tragédiája; Piaristák és a gyorsírás; Prohászka alakja és jelentősége; Sík Sándor lírai költészete. Ekkor még úgy tervezte, Vörösmarty, a magyar költők szentje címmel írja majd magántanári értekezését, de aztán szeretett tanárát, a korszak egyik legelismertebb irodalomtörténészét, Horváth Jánost már azal kereste meg, hogy a professzor által bevezetett fogalom, a „nemzeti klasszicizmus” témájában írja szakdolgozatát, amelynek végül csak az első fejezete készült el (1940), hiszen a téma disszertációnak is túl széles lett volna (Horváth meg is próbálta lebeszélni az ifjú piaristát, ő „Arany családiságát” javasolta volna témaként)... Négy évvel később egészen más, nyelvtani témájú írása jelent meg a Magyar Nyelv 15. évfolyamának 5. számában A magyar hangsúly romlásáról címmel - az alapos empirikus megfigyeléseket olykor kissé túlzó következtetések,

nyelvművelői intelmek és nagykomoly tudományossággal készített ábrák kísérik.

Ekkor, 1944-ben már doktori értekezésén is dolgozott, amelyet szintén Horváth Jánosnál kezdett el írni - A magyar versforma Arany János alapján -, amelyet azonban végül sosem fejezett be.

„Mindezeket csak azért mondom el, mert nem mindenkinek sikerül doktori értekezésével új irányt adni választott tudományága fejlődésének, ahogy én gondoltam a magam disszertáció-kísérleteivel. Az ilyen babérra vágyó disszertációk nagyobbára el sem készülnek, meg sem íródnak. Életem folyamán többen arra az eredményre jutottak, hogy alighanem doktornak kell lennem, s ezért meg is ajándékoztak ezzel a címmel. Nem vagyok az. Akkor lettem volna, ha elfogadom a Horváth Jánostól kínált témát, s írok Arany János családiságáról, s dolgozatomat egy kicsit még pofozgatom a májusi szakvizsga után, s 42 öszén doktornak fogadnak ezen az alapon azok, akiknek ez a tisztük. Ha doktornak akarsz lenni, írd meg, amit a professzord ajánl! Ha újrászületnék, tudnám már, hogy így kell tennem. Hogy tenném is-e, az nem biztos. Mert aki újrászületne, alighanem az is rám hasonlíthatna.” (Bulányi, 2005). Az évszámokból ugyanakkor az is világos, hogy az irodalomtudósi pályának közvetlenül nem a börtönévek vetettek véget - Bulányi atya már korábban feladta ilyen irányú ambícióit. A tanári, nevelői munka kezdte kitölteni életét: már az 1942-43-as tanévben helyettes tanári megbízatást kapott Sátoraljaújhelyen, a következő évet Tatán töltötte, 1944-től pedig már Debrecenben tanított - a többi pedig ismert: 1945 tavaszán találkozik Kolkovicsal...

„Egy-ügyű” ember lesz (a Bokor belső szótárából kölcsönzött kifejezéssel élve): haláláig az Isten Országa építésén fáradozik. S talán mégis inkább ez az egy-ügyűség magyarázza azt az irodalom-felfogást is, amelyet első nekifutásra az életút hosszával, korszak- és paradigmaváltásokkal próbáltam körülírni. A Bokor alapítójának értelmezésében ez az egyetlen ügy, a jézusi Isten Országa valóban mindent, így az irodalmat is egyetlen „üdvörténeti” célnak rendeli alá. A közösséget és az alapító Bulányi atyát egyaránt sokszor érte az a vád, hogy aránytalanul nagy hangsúlyt fektet a szellemre, és Istenhez is döntően racionális módon közelít, miközben a lélek háttérbe szorul; a művészet pedig - közhellyel szólva - a lélek húrjain játszik. A Bokor szamizdatirodalmának túlnyomó részét valóban szakirodalom, teológiai és sok más tudományos tárgyú tanulmány adja, ugyanakkor az alapító már az 1976-os Karácsonyi Ajándék kötetében hiánypótló jelleggel jelentette meg kedvenc verseit azzal a buzdítással, hogy testvérei is bővítsék a listát.

„Hans Urs Balthasar úgy gondolja, hogy a héber »kabad« (gör. doxa), a DICSŐSÉG - az Isten esztétikai állítmánya. Azt gondolja, hogy a kinyilatkoztatásnak ez a szava jelöli azt, amit mi úgy mondunk: szépség. Az elmúlt évtized során mintha elhalványult volna bennem a szépség magamat és testvéreimet formáló jelentősége. Szeretném visszahozni múltamnak ezt a kincsét; s indítást adni

talán másoknak is, hogy utunkon használjuk fel jobban mindazt, ami szép. Akit mi Utunknak tekintünk, meg tudta látni a mezei vadvirágok szépségét: »mondok nektek, hogy még Salamon sem öltözött fel - minden szépségében ('doxa') - úgy, mint ezek közül bármelyik (Mt 6,29; Lk 12,27). Az én verseim nagyobb szépségeket mutatnak meg nekem, mint a mezei virágokét. Az út szépségeit, sőt az Út szépségét dalolják.» (Karácsonyi Ajándék, 1976)

Az az irodalomszemlélet, amelyből természetesen következik, hogy ezeket a verseket - amint írja - „felhasználtam »nevelő«, azaz fiatalabb testvéreimet Jézus felé vinni akaró utamon”, tulajdonképpen már a fentebb emlegetett első önképzőköri esszéekben előkerül: „Prohászka, a költő! Jól érzem, hogy kissé kiesik e fejezet az eddigiek attitűdjéből, mégsem hagyhatom el apostoli harcának legfőbb eszközét, az írást. Azonban ez az írás egyáltalán nem szolgált irodalmi célokat, hiszen Prohászka ezt is alárendelte, mint mindent, a lélekért folytatott küzdelmének. Mi tehát Prohászka irodalmi jelentősége? Vajon abban a pár költői, csodás harmóniájú életképében, Az ondovai vámos, Zinka halhatatlan stb. áll-e az? Nem ebben áll Prohászka költőisége és irodalmi jelentősége - bár nem telik el egy-két évtized, s ezek benne lesznek a középiskolás olvasókönyvekben -, hanem abban, hogy hozott új mondanivalót, és az új mondanivaló számára alkalmas formát. Az egyházi irodalom, amely megteremtette a magyar irodalmat, s amelynek majoritása századokon keresztül elvitathatatlan volt a profánnal szemben, miután megteremti Pázmány által a magyar prózát, megáll. Tartalma, a katolikum nagyságban és színben megfoghatkozik, formája pedig megáll Pázmánynál, megmarad darabossága, elvész azonban egészséges oktató íze, lendületről, színről szó sincs, helyette azonban laposság, áporodottság, elnyűtt kenetesség, melyből hiányzik a lendületes, a mozgó lélek. És ekkor jön Prohászka.” (Kézirat, Bulányi-hagyaték)

Kérdés persze, mennyiben feleltethető meg ez a szemlélet bármilyen létező irodalomelmélettel. „A húszas és harmincas évek hazai irodalmi élete és reformértelmissége [...] a »katolikus irodalmat« és általában a keresztény eszményeket hirdető irodalmat, vagy mint erősen konzervatív, a hivatalos művészetfelfogást követő szellemi képződményt, vagy mint pusztán pasztorációs céllal készült »papi« irodalmat értelmezte, és ez rányomta bélyegét a »katolikus költészet« recepciójára is.” (Pomogáts, 2002.) Ez a Vigília 1935-ös megindításával, Sík Sándor irodalmi fellépésével változott meg: ő a francia neokatolikus irodalom szellemének megfelelően próbálta újraértelmezni a katolikus irodalmat: „A katolikus hit nem dogmák összessége, a katolikus morál nem parancsok és tilalmak kazuisztikája, s a katolikus élet nem bizonyos liturgiai cselekmények végrehajtásában áll, amelyeknek nincs közük egyéb életmegnyilvánulásokhoz. A katolicizmus életforma, és pedig totális életforma, amely az egész valóságot átölelni, alakítani, betölteni, átlelkiesíteni igyekszik. Világfelfogás, amelyben benne van minden,

ami hozzáférhető; világézés, amelyben elfér mindaz, »ami az ember szívébe felhott«, és világalakító lendület, amely mindent - külső és belső valóságot - Krisztus képére akar átformálni.” (Sík, é.n.) Bár a nyugatosok mindvégig távolságot tartottak Sík Sándor esztétikájától, Babits tulajdonképpen hasonló gondolatokat fejtett ki 1933-as, Katolikus költészet című írásában. Ennek a szellemiségnek megfelelően aztán a XX. század derekán a katolikus költészetnek több formája is létrejött. Pomogáts Béla négy ilyen „áramlatot” különböztet meg.

Az esztétikai katolicizmus a liturgia szépségében, a hagyományban, az egyházi művészeti korstílusok bővületében élt (Babits), a népi katolicizmus a népi vallásosság tradicionális élményeit kutatta (Juhász Gyula, Gárdonyi, Sinka), az ima mindig is az irodalom és Isten legközvetlenebb kapcsolatát jelentette, személyes odafordulást Istenhez, végül pedig kialakult a katolikus költészetnek egy olyan áramlata is, „amelynek az azonosulás lehetőségét az evangéliumok, a bennük megjelenő Krisztus adja, de ez nem mindig jelenti azt, hogy a költő az egyházzal vagy talán inkább így mondanám: az egyház látható arcával és intézményrendszerével is azonosul. A vallásos hit nem ritkán istenkeresés, belső küzdelmek eredménye, Istenbe vetett bizalom, a megváltás hite és reménye, az evangéliumi erkölcsiség.” A „katolikus irodalom” fogalmának ez utóbbi értelmezése, amely Bulányi atya szeretve tisztelt tanárának, rendfőnökének, Sík Sándornak „totális életformaként” megélt katolikus művészetfelfogásából kiindulva jut el az evangéliumi erkölcsiségben megélt Krisztus-követésig, ha a kortárs irodalomelméletekkel nehezen léphet is párbeszédbe (ahogyan Bulányi atya is értetlenkedve vette kézbe A magyar irodalom történetét), mégiscsak létező irodalomelméleti koncepció. S talán az sem véletlen, hogy mindennek az a Pomogáts Béla szentel teljes tanulmánykötetet, aki épp ennek a könyvnek a bevezetésében emlékezik meg Bulányi Györgyről, akinek sorsa jól példázza a magyar társadalom lelki újjászervezésének rendszerváltáskor feléledt, majd újra eltemetett reményeit.

Életének kilencvenegyedik évében Bulányi atya új könyvbe kezdett: Az én antológiám (A jézusi irodalom gyöngyszemei). Erről így vallott: „Még csak kezdődik a tavasz, és a nyarat arra akarom felhasználni, hogy könyvet írjak a jézusi magyar irodalomról, de a lelkem máris csordultig tele van vele. Különösen az utóbbi években - barátaim is megfigyelték - egyre inkább visszatért életem első szerelme... Az, hogy tulajdonképpen egy magyartanárról bolondultam bele 65 évvel ezelőtt Jézusba. Mondom, még csak nyílik a tavasz, s bár meghalni sincs időm, egyre inkább hatalmába kerít ez az első szerelem. Tegnap éjjel nem tudtam elaludni. Mért? Tizenhat órás munkanap volt mögöttem. Le kellett ülnöm a masinám elé, s meg kellett írnom készülő munkám előszavát...”

Irodalom: *Bulányi György, Önéletírás, 2005*

Pomogáts Béla, Megújulásra váró hagyomány, Budapest, 2002

MERZA JÓZSEF

FERIA QUARTA CINERUM (KÓSA GONDOLATOK)

A szentmise befejeztével a pap ismét a hívek felé közeledik, kezében megcsillan a tálca, rajta fakó halom. Behunyom a szemem, a pap ujjja melegen végigfut a homlokomon, a hamu az arcomra pereg. Emlékezz, ember!

Félrehúzódok, gondolattalanul nézek a fénybe és homályba. Lépések húznak el mellettem: fiatalos frissességgel, felnőtt nyugalommal, öreges bizonytalansággal. Egyesekre futólag ránézek, másokról csak egy könnyű szellő tudósít. Órámat keresem, táskám veszem, megtörölöm arcomat és hunyorogva kilépek az utcára, a reggeli sodrásba, én, a megjelölt, por voltára gondoló ember.

Emlékezz! Jó a mi Egyház-Anyánk, hogy egyszer egy évben a diadal barkáinak hamuját szórja reánk. Kár, vagy éppen jó, hogy nem szentség a hamvazás, amely összekapcsolja az ujjongást és a sírást? Kevés-e vagy nagyon is sok, hogy egy marék pornyi emberségünkben egy időre lakást vesz és felfénylik a Teremtő Isten Lelke? Ez a szertartás több, mint ide-oda járkálás, felmenet és lemenet, meghajlás és felolvasás.

Ez a szimbolikus aktus közvetlenül szembesít létemmel. A Föld embere hordozza az Istent, s ezért az istenhordozásért az Alkotó újra gyúrja a hűséges sarat, hogy majd egy teilhardi vízió átszellemült, örök életet érdemlő Anyaga legyen, a múlt Föld Szent Vegyülete. De most még csak por és szinte azt várnám, hogy a pap heves mozdulattal belemarkol a hamuba, két tenyérrel tartja elém: „ezt nézd, és gondolkozz!”

A hamvazás létemet tárja fel, ezért nagy jel. Csakúgy, mint a lábmosás. Vannak dolgok, amiket formává üresíthet, de mégsem hagy el az Egyház.

Emlékezz, ember! Semmiségedre, meg arra, hogy honnan jöttél és hová tartasz, te, Lélek-hordozó Hamu. Emlékezz első találkozásaidra Istennel, emlékezz a ködös, sötét hajnalok Rorate miséire, a Tantum ergo mellékhajók és karzatok között bujkáló gregorián dallamaira, októberi vagy májusi litániákra, a kóruspróbák egymást kergető, összefonódó dallamíveire, első előadásodra a kongregációban

vagy önképzőkörben. Talán hosszú verseket is szavaltál és az Érsek Atya megsimogatta felhevült arcodat.

„Tudod, hogy sokan gyűlölnék titeket?”

Az álmodozás kapuja durván becsapódik. A jelenben élünk.

Dehát a jelen mégis csak egy korossá vált múlt! Hol van az Érsek, aki megsimogatja arcomat? Hol van a prézes Atya, aki megdicsér hitvallásomért? Miért vagyok egyedül? Szóljatok!

Konzervatív lennék én is! Szeretném a fényt és pompát, meg Isten Államát a Földön, amelyet jótékonyan tart fenn az igazságos uralkodó ereje. Nem kritizálnék sem egyházat sem papot, engedelmesen és gyermeki figyelemmel hallgatnék minden szót, amely az előljárók ajkáról fakad. Nem tehetek róla, hogy ezeket a szavakat megpróbálta az idő, a történelem, hogy a szavak hordozói nem tudtak hűségesek maradni az Igéhez, hogy új, erősebb szavakat kellett keresnem, ha meg akartam maradni Isten mellett. A régi szavakból csak új bálványimádásra futotta, a régi szavak nem tudták megtartani Isten népét, a régi szavak erőtlenségéből papok és hívek tucatjainak tagadása született.

„Bűnügyi Osztály”

Isten- és emberszeretetre, engedelmességre, mások tiszteltetére nevelt emberek haladnak végig a folyosón. Úgy vélik: az isten- és emberszeretet engedetlenségre kötelezi őket. Az engedetlenség törvénykönyvbe ütközik, tehát bűn. Ezért ők bűnösök. Miért bűnösök? Mert engedetlenség. Miért bűnösök? Mert meg akarják menteni a világ egy darabját a Gonosztól. Aki megment Istent, bűnös lesz az emberek előtt. Ez tapasztalati teológia. Ilyen tapasztalatra tesznek szert Latin-Amerika lakóinak ezrei, meg a katonai ügyész ajtaja előtt szorongó ifjú hitvallók. Kiüresítette önmagát, bűnné lett, értünk, megmentésünkért. Hogyan értette ezt Pál? Absztraktnak, az északi teológia teológia szellemében, vagy praktikusnak, úgy, ahogy azok értik, akiket ütnek?

„Mindenki gyűlöl titeket! Miért nem tudtok másként viselkedni?”

„Úgy gyűlölöm, mint a bűnömet” – szokták mondani a rendes emberek. Engem gyűlölnék, a rendes emberek gyűlölnék, Istent szolgáló és Isten szolgálatára készülő emberek gyűlölnék. Ezért bűnös vagyok, bűn vagyok. Nem vagyok rendes ember.

A télen átgondoltam Nátán életét. Sikeres próféta volt. Meghallotta Isten üzenetét, elment a bűnös királyhoz, jó pedagógiai érzéssel előadta mondanivalóját, biztos volt az igazságában, dolga végeztével hazament. A király fogadta és meghallgatta a prófétát, bűnbánatot tartott, megújította életét. Teljes volt az összhang a tolmács és az üzenet címzettje között.

Én is keresem az összhangot, de eddig még semmi sincs belőle. Elhittem és elmondtam azt, amit legjobb igyekezettel tanultam a hittanórákon Isten szolgáitól, de Isten más szolgálói és egyéb szolgák megharagudtak érte. „Nem jól tanítottak minket a barátok” – szokta mondani egy mérnök osztálytársam. Igaz – gondoltam – de a profán világban is előfordul, hogy valaki jogosan bírál a vállalatnál

és holnap már útilaput kötnek a talpára. Aztán fordulhat ide és oda, keresheti az igazságát, mert a vállalati igazgató összeköttetései gyakran a minisztériumig is elérnek. Legjobb esetben kap egy külön szobát a vállalatnál és hónapokig nem adnak neki munkát, rá se nyitják az ajtót. Le-
rontják hitelét, háta mögött beszélnek, hozzá szólni senki sem bátor. Így mondják napilapjaink. Tehát másutt is vannak még „rosszul nevelt emberek”.

Az Egyház „legjobb szolgálát fészíti keresztre” – írja Marcel Légaut. Annyi a szerencsém, hogy nem vagyok a legjobbakkal közlő – teszem hozzá én. Pedig „sokan azok közül, akikkel a legkeményebben bánt az Egyház, vallásosabbak voltak, mint számos mai kutató. Olyan ragaszkodást örökölték az Egyház iránt, amelyet ma már nem ismerünk”. Hátha, mégis – toldom meg ismét én.

Életek, sorsok peregnék előttem, köztük az enyém, hozzátartozóimé, barátaimé. Jó, ha az ember tudja, hogy honnan jön. Még jobb, ha valamelyes valóságérzéssel felismeri a jelent, hogy tervezni tudjon a jövőre.

(Rendszeresebben)

Mit látok a jelenben?

Dolgozó ember vagyok. Reggel az iskolás gyerekekkel indulok. Az iskolánál elválnék és megyek a munkám után. Eladom az alvástól megújult fizikai és szellemi erőmet a munkáltatónak és este érek haza. Az estét kitölti a családra, a közösségi találkozókra, a tanulásra, a készülésre, egyéni beszélgetésekre, némi szervezésre, olykor a fáradtságtól elnyúlásra, majd egy kis csendben ülésre, imádságra feldarabolt idő. Átlagos élet ez, tucatjával tesszük ugyanazt, különböző arányokat alakítva ki, mivel – akár menők, akár lépegetők vagyunk – a termelés által meghagyott szabad időnk az isten- és emberszeretet és nem a tv vagy az önzés jegyében akarjuk eltölteni.

Hívó ember vagyok, a szó jézusi tartalma szerint. Sokat bánkodom is amiatt, hogy lépten-nyomon elmaradok azoktól a jellemző erényektől és teljesítésektől, amelyek a lelki könyvek szerint a hívó ember sajátjai. Egy kezemre nem fér rá az a sok szentté avatási akadály, amelyet a Bokorlelkiség szerzője fog majd felsorolni – teljes joggal. Mégis hívó, átlaghívó, tömeghívó vagyok abban az értelemben, hogy hitetlenségem ellenére döntően hiszek Jézusban, az Ő útjában, és azt tartom jónak minden ember számára. Ebből a hitemből fakadóan, a hétköznapiak hosszú, terméketlen során időnkint mégis sikerül tennem valamit, hogy ezekkel a ritka cselekedetekkel bizonyítsam időről-időre azt, hogy egynek akarom a szót és a tettet. Sokszor lelobozódok, egy nap háromszor is vált a hangulatom, mégis, évtizedek óta hűséggel hajtogatom a bűnbánat és a jóra fogadkozás formuláit.

Közösségi ember vagyok, aki – bár hajlama szerint szeretne önmagának élni – mégsem tud meglenni társak nélkül. Bár dalolja az új idők új dalait, nem tud meglenni nevelő Egyháza nélkül. „Az okos gyerek ne szégyellje öreg és egyszerű szüleit” – mondtuk már korábban is. Nem akarom sem elhagyni sem megtagadni szülőmet, aki által gyerekből felnőttem. Ha apám nem mutat ujjával aj-

tót, nem kívánkozom ki a házból. A gyerek láthatja a szülők tévedéseit és tehetetlenségeit, de ez nem csökkenti a hálát, amelyet a tőlük kapott jóért érez. Ha már – a nagy okosságunk mellett – magunk is elkövettünk elég sok bűnt, akkor tudomásul vesszük mások „jogát” is a bűnök elkövetésére. Csak azt a jogot nem engedjük meg senkinek, hogy a bűnt erénynek maszkírozza. Megengedem, hogy az embernek nehéz elmenni a munkatáborba, még ha meleg vízben is lehet ott mosakodni, nem is túl ritkán. Megértem az érveit, hiszen nem vagyok fából. De mégis, előbb-utóbb már kiabálnom kell, hogy ha a keresztények sorra megesküsznek a Sátánnak, akkor az az ország nem Isten országa, akkor Isten Országa a potenciális gyilkosok társasága, akkor valóban az igaz, hogy a Föld a Sátán műremeke. Nem vagyok naiv, nem döbbenek meg Wilder módjára attól, hogy a keresztény Róma nem keresztény, hogy bíborosai hitetlenek. Egyházamtól kereszténytelen egyházfejedelmek sem tudnak elvadítani. Tudok emberileg és tudok történelmien gondolkodni. Ezért vallom laikusok és klerikusok eredendően egyetemes képességét a bűnök elkövetésére, ezért hiszem a jelenleg kétféle nép eredendően egyetemes képességét a megtérésre. De elvesztem türelmemet és önfegyelmemet, ha megjelenik a bűnt dicsó tettek beállító gondolat Nagy Hazugsága.

Állampolgár vagyok. Beleszülettem az első világháború után szétarabolt országba, annak ezernyi problémával küszködő társadalmába. Majd ez az állam összeomlott és új állam írt új kötelességeket gyerekefjem elé. El kellett döntenem, mihez vagyok hűséges, mert az évek során megláttam, hogy az önmagát első helyre tevő Állam, szükség esetén megöli saját fiait is. „Salus rei publicae suprema lex esto” – nem, ez már nem az én elvem. Nem dolgozom többé vakon, engedelmesen és gondolattalanul a parancsokat osztogatóknak. Emberekért akarok dolgozni, azoknak az embereknek a javáért, akikkel összeköt – még ha igen bonyolultan is – a mindennapi munka. Nem akarok részt venni ártó tevékenységekben, de igent mondom mindarra, ami jobba, szebbé teszi az életet. Mivel nem vagyok tétlen tagja a társadalomnak, elvárom, hogy a társadalom teljes jogú polgárának tekintsen. Elvárom, de nem verekszem ki. Elvárom, mert abból indulok ki, hogy a törvényhozók és alkalmazók nem törekedhetnek a polgárok kárára. Nekik is fel kell ismerni a törvényben rejlő ellentmondásokat és ha valóban az emberért alkották a törvényt, akkor az ember érdekében újra is kell formálniuk. De nem verekszem ezért, mert az a törvény, amely verekedés révén lesz törvény, csakis elnyomó törvény lehet. Tudom, hogy a törvényalkotás emberi közelítés az Eszményi Társadalom megvalósítására. Mivel jól tudom ezt, ezért egyrészt követem a helyesnek látszó előírásokat, másrészt ellene mondom a rosszaknak. Miért? Mert minden közelítés egyszerre jó és ugyanakkor rossz. Értelmezésében benne van fény- és árnyoldala. Emberségünkben pedig az van benne, hogy a mai közelítések holnap már nem elégségesek és azok dolgoznak az emberiség javáért, akik ma megmutatják a hibát és szembe szegülnek a rossz-

szal. Nem azok, akik karhatalommal merevítik meg a fejlődést, hallgattatják el a bírálatot. Ezt meg kell mondanom, nagyon határozottan meg kell mondanom. Nem gúnyolódok. Tőlem nem hallotok rendőrvicceket, nem gúnyolom egyházi előljáróimat. A politikai viccek lelkes mesélése a tehetetlen, vagy eleve semmit sem csinálni akaró emberek perverz önkielégítése. Tudom, mennyire magányos az ember, hogy diktátoroknak mondott példányai is mekkora erőfeszítéseket tettek azért, hogy megte-remtsék az Ember országát. Mint ember, profán tisztelettel tekintek a balul sikerült kísérletek sorára. A bajt és halált okozó küzdelmek mindig tartalmazznak valami fenséges elemet a Hamu küzdelméből az Örökkévalóság rendjéért. Ennek elismerése azonban nem azt jelenti, hogy kritikátlanul azonosulok egy emberi berendezés összes elemével. Nem akarok torony tetején, vagy sivatagban élni, elismerem, hogy viszonznom kell a társadalom gondoskodását. Sőt, nemcsak elismerem, hanem eleve akarom is viszonzni, sőt kezdeményezni is szeretnék. A társadalmi kapcsolatomban tartalmát, formáját azonban egyértelműen megszabja, hogy „heaven is my destination” – sorsom az ég.

A földgolyó lakója vagyok. Kellő képzelőerő híján egy nagy nemzetközi repülőtérrel tapasztalja az ember, hogy Földünk immár egyetlen nagy lakóterület. Percenként mozognak meg a tájékoztató táblák lapjai és pörgetik előre az úti célnak szánt városneveket. A betonról egymás után szállnak fel a repülő, az utasfolyosók ontják a legkülönbözőbb színű, öltözékű, alkatú embereket. Ezernyi ember, ezernyi probléma. Öröme, gondok, sőt tragédiák áramlanak velük. Ne érezné magát felelősnek az ember, amikor ráébred: része egy nagyon nagy, változatos közösségnek? A másik gondja holnap az enyém is lehet, a másikon segíteni ma vagy holnap kötelességem. Az egészséges Egyház mindig internacionalista. A szentek egységében élénk tárja az egész Föld gondját-baját és arra biztat, hogy keressük meg a magunk eszközeit nemcsak a keresztények, hanem minden embertársunk megsegítésére. A jó információ nagy erő. Az elnyomó rendszerek ezért vadásznak mindig Bibliákra, újságokra, könyvekre és sokszorosító eszközökre. Mert a hír szolidaritást hoz létre, a szolidaritás cselekvésre, még ha erőszakmentesre is ösztönöz. A hír leleplez, felkelti a figyelmet, kinyitja a pénztárcákat, anyagi erővé válik, elkötelez életeteket. Teréz anyák – és hány ezer ugyanolyan becsületes, csak éppen névtelen misszionárius van mint ő – indulnak útra, Albert Schweitzerek, Léger bíborosok vállalnak sorsközösséget „értéktelen” feketékkel. Püspökök adják el palotáikat, mondanak le ékszerekről, vállalják halálbrigádok fenyegetéseit, mert egy a Föld, egy az emberiség és egy az Isten, aki a Földet is meg az embert is teremtette. Ne látnám ezt, amikor naponta elfészkelődöm és felütöm újságom lapjait? Ha nem kifejezetten, akkor a sorok között.

Ne vennék példát a romlatlan marxizmustól, amely, természeténél fogva szintén nemzetközi? Mit kívánok tenni, hogy megérdemeljem a keresztény nevet az ötmilliárdos világban?

Emberi család tagja vagyok. Szándékosan csaptam át hirtelen a legkisebb közösséghez. Nem sokat ér az emberiség megváltásáról gondolkodni és közben kudarcot vallani házunk falai között. Buzgó prófétaként szaladgálni a világban, de elhanyagolni élettársunkat, gyermekeinket. Na, nem szándékosan, csak úgy, menetközben. Míg más mezején dolgozunk, gyorsan elszaladhat az idő és elkésünk saját kertünk esedékes munkáinak elvégzésével. Költői úgy-e? Az viszont nem költői, hanem gyomorremegtető, szívet összeszorító, amikor rájövünk: valaminek az ideje elmúlt, jóvátételmentesen elmúlt és már csak a viszsza nem fordítható tényeket nézhetjük. Valamiben reménykedhetünk, bizonyos helyzetekből nagy-nagy erőfeszítésekkel ki lehet jutni – talán a semlegesség szintjére. Ki lehet elég okos a minden és egy dialektikájában? Ki tud úgy dúdolni kisfiának, hogy közben elnyomott emberekre gondol? Lehet szeretni életre szóló köteléssel egy férfit vagy egy nőt, hogy érte félretoljuk éhező, éhen haló gyerekek, nők, férfiak gondját? Lehet magára hagyni élettársat azért, mert mások is jogot formálnak szeretetem egy darabjára? Csak a cölibátus a megoldás, minden más csak szívfájdalom? Nélkülözhetetlen-e a feszültségek fájdalma az egészséges élethez? Ahol nincs fájdalom, ott ideget öltek, amputáltak valamit, testrészt vált élettellelenné. Igaz-e a széles mosoly, a Bolond Istokok estéinek idillikus tűzpatogása, vagy inkább Illyésnek van igaza, aki azt állította, hogy aki közösséget vállal, az szenvedést és fájdalmat vállal? Életet élni annyi, mint kikerülhetetlen fájdalmat élni? Tapasztalati teológiára van szükségünk a házasságról meg az apostolságról, de nem a fizetett apostolok tapasztalataiból, nem is a főfoglalkozású pszichológusok életéből, hanem az átlag-küszködő, átlag-képességű, átlag-keresetű, önmagukon kívül másokkal is törődő keresztény családok nem íróasztalnál kiagyalt világából.

Mit látok? Egy elmélkedésben nem kell mindent látni. Az elmélkedés nem monográfia irodalommal és lábjegyzetekkel. Az elmélkedés megszólalás és felhívás: Hallgass meg és gondolkodj velem!

Mit látok mégis?

Ravaszul liberalizálódó világot. Keresztény és marxista Vang An Si-k jöttek rá, hogy az ember tollasodási vágya elseper mindenféle szent és demokratikus ideológiát. Ha „remény sincs meggazdagodni”, akkor meg kell ölni a bestiát, aki megakadályozza boldogulásunkat. „Ott tévedtünk, hogy azt gondoltuk: árubőség nélkül is meg lehet teremteni a szocializmust” – mondta nekem egy idős, marxista meggyőződésű két ízben is kényszermunkát vállalt kollégám. Az ember kettőről háromra akar jutni – mondjuk, idestova húsz éve. És én is érzem, Te is érzed, hogy életünkben újra és újra meg kell harcolni – nem a fordítottjéért, hanem általában – a helyben maradásért. Ami ezen felül sikerül, azt felírjuk a kéménybe. Nagy a vágyunk „keresztény világ-fiainak” lenni és körülöttünk egyre harsányabban ereszt a világ a Pénz Istenhez Mammon-imát. Már csak a címkék a régiiek, azok sem mindenütt, s miközben a kiüresedett vallási és nem-vallási cím-

kék alatt közös erővel futunk a gazdagság után, fejünk felett némán keringenek az egyetlen, nagy, változatlan és hamisítatlan valóságnak, a katonai Szerződéseknak láthatatlan, sötét holdjai. Bolond haláltánc így az élet, drága barátaim!

Ennek a ravaszul liberalizálódó világnak nem kellene a keserű hangok, fancsali képek. Sem jobbról, sem balról. Ide a társadalmi elégedettség, a hivatalbeli önelégültség táblabíró világbeli, uram-bátyám stílusú fraternizáló szövirágai illenek. Ez a világ egyidejűleg üldözi a prófétákat és egyidejűleg szívja el tőlük az életet jelentő levegőt. Tudnom kell bírni a ritka levegőt, ha meg nem fojtanak. Tudomásul kell vennem, hogy a hatalmi eszközökkel támogatott intézmény mindig szebb kulisszákat tud teremteni, mint saját amatőr mázsolmányaim. Mi több, nemcsak kulisszái vannak, hanem értékes festményei is. Mondhatom ezekre a képekre, hogy régiek, hogy nem ez a mai ember ízlése – „savanyú a szőlő”. Az Ellenfél tényleg képes engedélyezni értékek megjelenését, gyakorlását, ha ezek az értékek mélyebb lelki életen, vagy színvonala-sabb műveltségen kívül mást nem adnak, s így közvetlenül nem is mozgósítanak semmire. Mivel tudunk ezek mellett szolgálni a jámbor, elkápráztatott hívőnek? Fogyatékoságainkkal, hibáinkkal, lustaságunkkal, „erőszakosságunkkal” kétségtelenül. Hogyan mérközik meg egy ütött-kopott fafurulyás az Állami Hangversenyzenekarral?

Mit látok?

Új generációt, amely készen kapja az általunk kialakított közösségi formákat, s nem mindig vállalja, gyakran nyugnek érzi azokat. Szülőként, már megtanultam, hogy négy gyerek közül háromnak nem kell az az ifjúsági könyvsorozat, amit fáradtságosan összegyűjtöttem, hogy nehézség nélkül hozzájussanak ahhoz, ami nekem – az ő korukban – nem volt. Azt is átéltem, hogy a gyerekeim éppen nem azokkal barátkoztak, akiket kiszemeltünk nekik. A párválasztás is általában a szülők megkérdezése nélkül történik. Az okos szülők rendszerint tudomásul veszik a tényeket, hogy el ne rontsák a jövőt. Nyugtassuk magunkat azzal, hogy nem magunknak neveljük sem gyermekeinket sem közösségbeli barátainkat? Istennek nevelünk, de e kétségtelen igazság mellett néha boldogtalan vagyok, mert úgy érzem: időt és fáradtságot kímélhetnék meg, ha türelmesebben, empatikusabban beszélnék meg közös dolgainkat. Itt már nemcsak könyvekre, barátokra, élettársra gondolok, hanem arra a szellemi, hitbeli, cselekvésbeli örökségre is, amelyet szeretnénk átadni az utódoknak. Biztos, hogy mi is a magunk útját akartuk járni és ezt a jogot nem vitathatjuk el a következő nemzedéktől sem, mégis úgy érzem, hogy jó dolog odafigyelni a nagyobb tapasztalatú emberekre. Sajnos, nekem is csak akkor jutott eszembe, hogy ezt vagy azt meg kellett volna kérdezniem apámtól, amikor már nem élt.

És még?

Nem lennék igazságos, ha nem mondanám el, hogy látok tanúságtévő, fiatalokat és öregeket, egyaránt. Bízom,

hogy tovább viszik – nem a cégért – hanem a gondolkodásmódot. Azt a látást, amely változó korokban új eszmeként kerekít új köntöst magának, hogy megfeleljen az idők változásának. Nem vagyok sötétben látó. Amíg gyermekek születnek, addig a statisztika törvényei szerint fele fiú, fele lány lesz. Átlagosan lesznek okosak és buták az emberek, de ebből engem most csak az érdekel, hogy törvényszerűen meg fognak születni, sőt már köztünk is vannak azok, akik új meglátásokkal, új stílussal fogják tovább építeni Isten Országát. Bár időnkint nyelnem kell egyet, ha maradi, megcsontosodott tulajdonságokat veszek észre magamban, inkább akarom magam maradinak mondani, mint a „mai fiatalokról” szónokolni. A mai fiatalok ugyanabból az anyagból vannak, mint a régi fiatalok, a mai fiatalok java ugyanúgy fog húzni a jövőben, mint az öreg fiatalok java. Ők majd meglátnak valamit abból, amiért mi csak a remény erejében dolgozunk. Azt kívánom nekik, hogy ezek a beteljesült remények indítsák őket saját reménybeli céljaik munkálására.

(A tömegbázisról és az elitéről)

Még két dolgot szeretnék említeni. Az egyik a tömegbázis kérdése. Erőszakmentes példaképeinknek volt tömegbázisa. Kikre gondolok most? Gandhira, Kingre, Dom Helder Camara vagy Arns bíborosra. Gandhi mögött ott állt India, King mögött sok millió néger, a Latin-Amerikai püspökök mögött a földnélküliek, a „slum”-ok és a „bidonville”-ek lakói, az emberi létfeltételekért küzdő munkások és parasztek tömegei. Mögöttünk kik állnak? Mit tudunk mi ígérni a tömegeknek? Függetlenséget? Az – a körülményekhez képest – megvan. Polgári jogokat? Sokat fejlődött e téren országunk. Magasabb életszínvonalat? Ezt az egyház nélkül is biztosítani tudja országunk. Nyugodt lelkiismeretet, tartalmas életet? Úgy tűnik, minden becsületes embernek nyugodt lehet a lelkiismerete, akár hívő, akár nem hívő. Nacionalista célkitűzéseket? Isten mentsen!

Ne álmodozunk nagy tömegbázisról. Egy percig sem akarom kétségbe vonni Gandhi szent nagyságát, de az erőszakmentességet kemény önuralommal vállaló indus nemcsak Istenért, hanem India szabadságáért is harcolt. Vagy éppen fordítva? Bámulom King bátorságát és lelki erejét, de azt hiszem, hogy a vallásos és erőszakmentes néger nemcsak Istenért, hanem önmaga polgári jogaiért is harcolt. Vagy éppen fordítva? Elismeréssel adózom a brazil püspökök halálkommandókat megvető bátorságának és igazi szegénységének, ugyanakkor azonban azt hiszem, hogy a campesinok és a gyári munkások nemcsak Istenre gondolnak, amikor erőszakmentesen küzdenek felemelkedésükért, hanem körülményeik megjavítására is. Vagy éppen fordított a sorrend? Gondoljatok a „a szent kísérletre”. Nekünk ez a Jézus kell! Az az Isten, aki melléktermékként felszabadítja Indiát, megteremti a feketék jogait, kivívja a proletár szabad választó jogát. Emellé az Isten mellé tömegek fognak felzárkózni, még ha kénytelen-kelletlen erőszakmentesnek is kell lennie. Mi mögénk nem fog felzárkózni százezres tömeg sem, mert ígértünk

nem ilyen látványos. Miránk nem lehet alapozni sem politikailag sem gazdaságilag. Még talán egy küszöbön lévő atomháború borzasztó légkörében lehetne hatásunk, amikor a megrettent emberiség esetleg rádöbbenne a menekülés egyetlen útjára, persze csak akkor, ha lenne bátorságunk jó hangosan elkiáltani a „ne ölj!” parancsot egy olyan légkörben, amely biztosan gonoszabb és irgalmatlanabb, mint a mai baracskai világ. De ne foglalkozunk a beláthatatlan jövővel. Kérdezzük meg inkább ma: van-e olyan evilági ígéretünk, amely mégis hatna sokakra úgy, hogy azok belátnák: mellettünk vagy közöttünk a helyük? Vagy szükségképpen, hogy elveszítsük a tömegeket vagy meg se szerezzük, ha egyszer a sorsunk hasonlítani kezd a virágvasárnapi tömegbázist oly gyorsan elvesztő Jézus-éra?

„Az elit ne törjön le, az elit ne futamodjék meg a nehézségek idején” – mondaná Bibó István. Elhagyta kényelmes, vasárnapi kereszténységét? Érje be a „száz annyival”. Ne vágyakozzon a falusi, méhdöngéses lugasok horatiusi nyugalma, a melegen doromboló cserépkályhák melletti békés alkonyokra, estékre. Ne irigyelje a semmit vagy keveset tevő, önmaguknak élő emberek problémátlan világát. Az elit azért elit, hogy legvilágosabban lássa és legélesebben megfogalmazza a kor tennivalóit. Az elit attól elit, hogy van ereje, sőt több ereje van a küzdelemre, mint másoknak. Az az elit, amely nem születésétől, kiválasztódásától, hivatalától, pártfogóitól, imaszíjait szélességétől lesz elit, hanem valóságosan attól, hogy élcsapat és holnap már nem lesz elit, ha szemei és izmai gyöngülnek, mert nem attól elit, amitől a csinált elit. Nos, ez az elit ne szégyellje magát, élcsapat voltát. Semmilyen, valamit tenni akaró emberi alakulat sem szégyelli elit voltát, amíg tudja mit akar tenni. Sem Pál, sem a kommunisták pártja nem szégyellte határozott törekvéseit. Én sem szégyellem, ha magamban érzem a Lelket, ha lelkiismeretem – emberi baklövéseim mellett – egészében véve igent mond arra, amit célul tűzök ki, és amiért dolgozom. Ezt akartam másodjára említeni.

(Befejezéshez közeledve)

Most visszatérek Hamvazószerdára. Azóta lemostam a hamu nyomait, azóta megtudtam, hogy az ellenünk ható erők tovább működtek. Talán keserű lennék, ha időközben papírra nem vetem ezt a túlméretezett gondolatsort. Ehelyett azonban úgy érzem magam, mint a juhász, aki belefújta búját a birka bőrébe és szélnek eresztette belőle. Ha meg nem sértődtek, megkockáztatom azt a hasonlatot, hogy a Lélek is segített fújni ezt a pneumatikus dudát, ezért érzem magam nyugodtnak. Nem szépnek vagy okosnak, csak egyszerűen nyugodtnak. Nyugodtan és Jézussal együtt érezve akarom járni a szenvedés következő heteit.

(Rövid imádság)

Jézusom, adj erőt, küldd el Lelkedet, hogy becsületesen és lelkiismeretesen járjuk a számunkra készített utat. Légy velünk, hogy közös dolgainkat szépen megbeszélve tanúskodhassunk tanítványaid szerető egységéről. Leheszünk hegyre épült város, tartóra helyezett gyertya, el nem

rejtett nép. Egymás lábát megmosni tudó, ellenségeit is szerető, rájuk eulógiát mondó, őket mindvégig megnyerni akaró közösség, amely a Lélek által egy Veled és Atyáddal, ebben és az eljövendő Országban.

(Záradék és magyarázat)

1 Feria quarta cinerum Hamvazó szerda neve a latin misekönyvben

2 Mondd meg, mit imádkozol és megmondom, ki vagy. Az „ecclesia orans”, vagyis az imádkozó egyház, a dogmatikában is hitforrásként szerepel. Nemegetszer imádkozva tudjuk legjobban elmondani, hogy kik és mik vagyunk. Nem véletlen tehát, hogy közös dolgaink első fejezete – megszületésétől kezdve – elmélkedéssel indul. Az idén Hamvazó szerdára emlékezem.

Készült 1984-ben

LÉNÁRD ÖDÖN

KONCENTRÁLT TÁMADÁS A „HALLGATÓ EGYHÁZ” ELLEN AZ 1961-ES PERHULLÁM II. rész

Az „illegális Oltáriszentség”

Az állami keretből való kilógást, az ember külön, önálló létét is államellenesként kezelték. Ha valaki nem nyúlt templomban, hanem a lakásán misézett, gyóntatott, előadott, vagy bármi vallási tevékenységet végzett, az már magában is államellenesnek számított, legfeljebb az adott eszközökkel nem volt bizonyítható. De mihelyt más is jelen van, és így a dolog bizonyíthatóvá válik, az már államellenes szervezkedés is. Így ítélték összeesküvésért olyanokat, akik mindössze ketten voltak. Ez a „jogi” helyzet nálunk csak 1976-ban, a helsinki egyezmény törvénybe iktatásával szűnt meg. Addig nem egy lakás kápolnának használt szobájából „bűnjelként” vitték példál az „illegális Oltáriszentséget”! És hogy ezek az eszeveszett ostobaságok, hogy le tudnak rakódni a társadalmi tudatban, arra bizonyíték, hogy mikor a hetvenes évek végén valakinek magánlevélben tiltakoztam, hogy egy versfordításomat nevem közlése nélkül, mint a sajátját ki nyomtatta, akkor az illető, ugyancsak levélben, azzal a cínikus szöveggel válaszolt, hogy az „illegális műfordító”

ki van téve ilyennek. Megjegyzendő: az illető egy ugyan-csak meghurcolt (és nyilván kissé d is bizonytalanodott) szerzetesnő volt.

Ne ítélj...

De mindjárt nagy óvatosságot is kell ajánlanom mind-azoknak, akik akár az ilyen esztelenségnek, akár egyéb ügyetlenségnek, sőt eladott, vagy árulásgyanús helyezeteknek a láttán személyesen is gyorsan és keményen felelősségre vonnák őket. Az egyház ősi erkölcsi tanítása szerint (amit a józan emberi megfigyelés is teljesen igazol), mindig különbséget kell termi az objektív és a szubjektív bűn között. Ha halva találták Bátor Benőt, az gyorsan megállapítható, hogy emberölés történt. De hogy a hosszú, hegyes tör hogyan került ifjú szívébe, az egy egészen más, és sokkal bonyolultabb kérdés. A mi dolgainkban is, a perekben és a pereken kívül, ki volt az eladott besúgó és ki az ügyetlen hűséges, azt nemegyszer legalább olyan mértékű bizonytalanság övezi a földön, amilyen tisztán és biztosan tudja azt az ítélő.

És ha a fent leírt konstrukciókban ők állították is a bűnösségünket, számukra sem volt kényelmes a hétköznapi értelemben vett, szokványos bizonyítékok hiánya. Ezt mindig a vádlottak beismerésével próbálták pótolni, hogy így ők is elmondhassák, amit a farizeusok Krisztus esetében: mi szükségünk van még tanúkra? (Mt 26,66) A nyomozás során is, a bíróság előtt is mindig erős küzdelem folyt azért, hogy bűnösnek valljuk magunkat. A nagy többségünkben kirendelt (és a vizet a bíróság malmára hajtó) ügyvédek ebben az egyetlen témában tüsténkedtek védeceiknél, és munkájuk eredményességének bizonyítékát abban látták, ha sikerült valakiket rávenniük arra, hogy maguk húzzák magukra a vizes lepedőt. És ez még teljesen érhető is lenne, ha az egyéniséget kikezdő kínzások befolyása alatt történik. De hogyan lehetséges, hogy kiemelkedő erkölcsiségű papok és laikusok az 1961-es első, reprezentatív perben (Havass Géza és társai) tízen vallják magukat bűnösnek, és csak egyetlen ragaszkodik az ártatlanságához? Hogyan lehetséges továbbá, hogy ez az ellentét a későbbiekben sem bontja meg a barátságot azok közt, akik közt az már korábban is fennállt?

A perhullám szerkezete

Ehhez először is ennek a perhullámnak a felépítését kell látnunk. Időrendben is az első a fent említett Havass Géza és társai ügy, amit a Bimbó-tanács tárgyal 1961. június 7-e és 19-e között. Reprezentatív azért, mert ez elvileg nyűt volt, ami azt jelentette, hogy megbízható kiválasztottak jeggyel bemehettek, de például a vádlottak hozzátartozói, vagy az egyház képviselői nem. Ilyen módon és keretek közt vehettek rész újságírók is, akár külföldiek is, ami az akkori hírek szerint valójában egy-két lengyelt jelentett. Viszont így az újságok is írtak az ügyről, természetesen a megadott hivatalos változat értelmében. Az erre épülő többi per viszont már teljesen csendben és titokban egy-egy visszhangzóan üres teremben zajlott le.

A „tejföl-per”

A kiemelt és reprezentatív Havass Géza-pert annak idején a hivatalosak mint „tejföl-pert” emlegették, és pedig azért,

mert míg a többi perben nagy általánosságban egy-egy ténylegesen együtt tevékenykedő munkacsoportot fogtak össze, ebben viszont azokat, akiket a többi csoport vezetőinek véltek. Az egész Havass Géza-féle csoport tehát mesterségesen összeállított volt, egy ebben a formában soha nem létezett csúcs-csoportot képezett, amivel többek közt az egész „összeesküvés” hierarchikusan felépülő voltát is szerették volna bizonyítani. Ez aztán még nyomokban sem sikerült, hisz az ide soroltak egy része egymásnak még a létéről sem tudott.

A másik cél az volt, hogy az egyes munkacsoportok vád alá fogott tagjai, addig megszokott és általában szeretett vezetőjük távollétében, védekezésükben zavartrá és bizonytalanokká váljanak. Ugyanakkor azzal is kecsegtették magukat, hogy az egyes vezetők saját ügyük és embe-reik védelmében esetleg szembe is állíthatók egymással, mégpedig mennél kevésbé ismerik egymást, annál inkább. Személyes tapasztalatból is ismerem ennek módját, hisz az előkészületek idején nálam is próbálkoztak ezzel. Miért vallja magát bűnösnek az ártatlan?

— Nézze, azt maga is tudja, hogy el fogják ítélni. De nem mindegy, hogy mennyire, és ez magától függ. Őszinteséggel, szerénységgel, büntudattal, készséggel majdnem vég nélkül le tudja nyomni ítéletének a mértékét. De ha szemtelenkedik, ugyanúgy meg is emelheti. Talán még öt év alá is mehet, de ha akarja, a tízet is kiverekedhet magának. És ha valaki azt hiszi, hogy neki a szemtelenkedés megéri ezeket az éveket, az az ő dolga. De maga nem egyedül van. A maga póre után jön a vezetettjeinek a póre. És ha a nagyvezér például öt évet kapott, ők csak ennél kevesebbet kaphatnak. De ha maga kiverekszi a maga számára a tízet, kinyitja előttük is a nyolc-kilenc év kapuját. Es akkor hol van az Isten? És ezt hogy bírja él a maga fene nagy vallásos lelkülete? — mondták.

Csak hogy azok, akikre ez velem kapcsolatban vonatkozhatott, az életüket rég az Istennek adott szerzetesek voltak. Számolhattam azzal, hogy sok mindenben sérülhetek, mint én is, de zokon tőlem legfeljebb azt vették volna, ha bedőlve a fenti érvelésnek, a helyállásukban való bizalmatlanságomról teszek tanúságot. Nem hogy a mondanóm lényegén, de még a kifejezéseken, vagy hangsúlyokon sem voltam hajlandó változtatni. De az egész áradatban bőven voltak jó szándékú, de még ki nem érett fiatalok, akik miatt az őket féltő felnőttek mondhattak olyat is, amin ma akár meg is botránkozhatik valaki, aki nem számol az Úristen irgalmával.

A megközelítést ismét egy velem kapcsolatos, tehát első kézből való esettel tudom illusztrálni. A nyomozás már előrehaladott stádiumában egyszerre csak elkezdtek vádolni fiatalok fegyveres összeesküvésének a megszervezésével is. Pedig ők is tudták, hogy katona sem voltam, nem hogy fegyverekhez értenék. Aztán a bíróság elé egy testvérpárt állítottak, akik azt vallották, hogy ők éppen egy robbantási ügyben vannak letartóztatva, és hogy az erre irányuló szakmai felkészítésüket tőlem kapták. Én azt feleltem, hogy soha nem is láttam őket, ez azonban senkit sem érdekelt. Az ítélet erre a részletre nem tért ki,

nagyobb, mert ő mindezzel egyaránt megsértette az államot, meg az egyházat! Nem tudom, mire számított ezzel az ostobasággal, de a Gondviselés humorából az 1963-as amnesztiával mindnyájan egyszerre szabadultunk, nyilatkozók, és nem nyilatkozók!

Persze, azért a mesének itt még nincs vége, mert amikor 1966-ban harmadszor is letartóztattak, az akkori kihallgatóm derűsen közölte velem, hogy ezért csak magamra vessek, mert attól, hogy valaki pap, ők még jól kijöhetnek vele. És felhozta példának a fenti nyilatkozót, akivel állítása szerint az előző estén vacsorázott együtt az egyik halászcserjében. Az illető ugyanis pályázik egy megürült nagyvárosi plébániára — amiről a letartóztatásom előtt különben magam is hallottam — és a *cégnek* nincs kifogása a dolog ellen. (Szoltsenyicin tanúsága szerint a GPU-sok is így beszéltek magukról: a cég!) Különben e sorok írásakor az illető még ugyanazon a plébánián él! Mindezekből az is világossá válhatik, hogy egy gyöngye pillanat baklövésének nem kell ugyan feltétlenül döntő súllyal esnie a latba, de ha a gyöngye pillanatok egy olyan láncolatba kapcsolódnak, amelyik szabadulás után is tovább tart, ott nincs többé kétség!

A vesztes mindenképpen te vagy!

A fenti jellegű bírósági cirkuszokba azonban az ember akaratán kívül, ártatlanul és tehetetlenül is belehullhatnak. Ebben a perben például ártatlanságom ügyében gúnyolódta így velem:

— Hogy tizenegy ember közül maga egyedül vallja magát ártatlannak, az is csak nekünk jó. Bizonyítja, hogy ez itt, most, nálunk lehetséges. És ha maga megtehetette, a többi is megtehetette volna. Ha nem tették, nyilván nem is ártatlanok. De az sem képzelhető el, hogy az ennyi többi bűnös között legyen egy ártatlan. Sokkal inkább egy konok, beképzelt, gyáva, vagy akármi, de a társaság bűnösségére a maga ártatlankodása mindenképpen felteszi a koronát! Ma sem tagadhatom, hogy a naiv külső szemlélőre a maga összefüggéseiben tehet a dolog ilyen benyomást, de másként viselkedni akkor sem állt módomban. Mindössze az ilyen felismerések még rátesznek egy lapáttal az ember terheire. S emellett nem is ez volt a legsúlyosabb teherünk! Tudtommal a letartóztatási hullám csúcspontjának másnapján, 1961. február 7-én az állami hatóságok a püspöki kar számára egy „információs megbeszélést” rendeztek, ahol szokásszerű agresszivitással támadták őket, és általában az egyházat. És erre lenne visszavezethető az a későbbi, ez év március 15-én megjelent püspökkari körlevél, amelyik elítéli a letartóztatottak államellenes szervezkedését, elhatárolja magát tőlük, és fenyegetőzik mindazokkal szemben, akik „a katolikus Egyház törvényeit megszegve, hivatásukkal visszaélnék” (Lásd Dr. Jámbor Ottó: *A „Fekete Hollók” összeesküvése*. Magyar Nemzet, 1989. szeptember 9.10. o.) Lejebb ugyanez az újságcikk még azt is állítja, hogy „az egyházi vezetés saját, nehezen megőrzött pozíciójának további megtartása érdekében *rákényszerült* egy ilyen elítélő kommuniké kiadására”. Szántó Konrád az Új Ember 1990. december

23—30-i számának 4. oldalán ezt a körlevelet hamisítványnak mondja, ami persze egyáltalán nem kizárt, bár nem történik hivatkozás bizonyítékokra. Annál sajnálatosabb, hogy hivatalosan és nyilvánosan az illetékes egyházi hatóság mindmáig nem foglalt állást ezzel a körlevéllel kapcsolatban. Pedig annak is itt volna az ideje, hogy most aztán igazán elhatároljuk magunkat nemcsak ettől a körlevéltől, hanem a mélyszántás, begyűjtés, és más hasonlóan fontos „egyházi”, „vallási” témákban kiadottaktól is. Szomorú összehasonlításképpen: a német püspöki kar a náciizmus idején soha nem határolta el magát egyetlen üldözött paptól, vagy kereszténytől sem (Hürten: *Verfolgung, Widerstand und Zeugnis*, Grünewald, 1987, 91. o.)

A körlevél akkori megjelenése nemcsak sajnálatos és romboló, de teljesen jogellenes és ennyiben egyenesen nevetséges is volt, hiszen hol voltunk még a jogerős bírói ítéletektől, melyek egyedül adnak lehetőséget olyan megállapításokra, amilyeneket ez a körlevél már jó előre megfogalmazott. Ilyen megelőző elmarasztalások publikálásába közéleti emberek Európában belebuknának, és rágalmazási eljárásnak tennék ki magukat. Elénk pedig — elém is — úgy dobták oda az iratot, hogy mit akarnak maguk, hisz a maguk püspökei is úgy látják, mint mi. Volt, akinek belső világa megnyomorodásához az is hozzájárult, hogy püspöke, akinek lelkiismerete szerint védenie kellett volna a papját, az Isten ellenségeinek oldaláról támadta hátba őt. Volt letartóztatott, akit egyenesen megsajnált a nyomozótisztje, mondván, hogy miért erőlködik, hiszen ez a püspök dolga lenne, itt se neki kellene ülnie, a püspöke helyett van itt! Biztos, hogy a püspökök is nagy nyomás alatt álltak, de talán letartóztatottak sem kisebbek! Pedig mindegyikünknek, ha szabadon, ha nem, ha akár a kivégző osztag színe előtt is, a helyzet és a pillanat függvényében, de csak az Isten és az embertestvérek iránti hűséget kell megélnünk!

Ebben a tekintetben pedig *az egész magyar társadalmat megmérgezte néhány evangéliumellenes, evilági szólam: túlélni ezt az időt, és közben menteni, amit lehet!* Talán a náciizmus emberüldözései idején született meg ez a szlogen, ami azonban mindmáig virulens maradt. Volt, aki felszereléseket „mentett meg” egy kiüresített rendházból, észre sem véve, hogy valójában hullarabló volt! Minden Evangéliumban megtalálható tétel, hogy aki meg akarja menteni az életét, elveszti azt (Mk 8,35), de nálunk ez nem volt, sőt ma sem ismerős, vagy elismert. Aki figyelt volna rá, azt a többiek — ha mindjárt a lelkek jó szándékú féltésében is — de azonnal forrófejűnek, hóbörgőnek titulálták, és elbátortalanították. A mai fiatalok ebben nőttek fel, s az idősebbeket zárt körként ma is ez veszi körül. Ezért kevésbé határozható meg, kevésbé is fontos az egyes vétkesek hibáinak tényleges erkölcsi súlya, mint amilyen keményen kell szembenéznünk ezzel a témával, mint átfogóan társadalmi keresztény feladattal!

„... hogy a nyáj ne nélkülözze a pásztor gondoskodását, sem a pásztor a nyáj engedelmisségét..” (könyörgés a zsolozsma Vesperásából)

Szétfeszítené ennek az írásnak a kereteit, ha a mai magyar kereszténység közösségi, társadalmi feladataival a maguk szerves teljességében akarnék szembenézni. De akkor is mulasztást követnék el, ha még azt sem venném szemügyre, amit ez a perhullám maga, közvetlenül revelál.

Az elmúlt évtizedekben például általános magatartás volt, hogy a többiek minden lebukottól gyorsan elvágják magukat. Mindenki mosta a kezét: rá nem tartozik, tőle idegen, csak visszaélt vele a másik, — s tették mindezt abban a hitben, hogy így legalább azokat megmentik, akik nem estek bele a szórásba. A külső szemlélők annak idején ugyanezt látták a Kiszgazdapárt felszeletelésénél, sőt aztán a párttagok elleni (Rajk, Szakosits stb.) pereknél. Egységes társadalmi magatartás volt: nem utánanyúlni annak, akit fellöktek, nehogy melléje kerülj! De másnap, mikor téged löknek fel, csodálkozol, vagy átkozódsz, hogy a ti-eid közül senki sem jön a segítségedre. Röhögve vágják a szemembe: nem fognak tömegek tüntetni magukért, — s tudtam, hogy igazuk van! Pedig tüntettek tömegek akkor is, hol atomerőművek, hol faji megkülönböztetések, vagy akár a vietnami háború ellen. Saját tömegeink is meleg szívvel, és könnyes szemmel jöttek ki a moziból — a Gandhi-filmről. De a saját egyházukon belül a keresztények különös némajátékot játszottak. A püspök esetleg elment egy a közérdeklődés előterében álló, megbecsült ember névnapjára, de nem állított be atyailag körülnézni saját városa valamelyik plébániájára. A legjobb szándékúak iparkodtak a legkevesebbet látni és hallani, szólni pedig legfeljebb csak külső kényszer hatása alatt szóltak. Elvégre a keresztények felnőttek, megvan a magukhoz való eszük, majd csinálják, amit lehet, és amit tudnak, valami hivatalos, felső szó csak szervezkedésgyanús! A papok, hívők oldaláról viszont ez úgy hangzott: csinálni, nem kérdezni, nem jelteni, az ember ne tegyen terhet a felettesére. Ki csinálja azt, amit tud magától, magában, magának, akkor nem lesz baj! És tényleg, ez nem is rossz, ha valami összeesküvésről lenne szó. De hát Krisztus egyházat alapított!

Az ateisták messzemenően alkalmazták a divide et impera ősi elvét. De ezen belül még úgy is változtatták a magatartásukat, ahogyan célszerűnek látták. Eleinte azt hangoztatták, hogy csak a feudális nagyurakkal, a püspökökkel nem lehet kijönni, de a nép között, a néppel együtt élő alsó papsággal nekik semmi bajuk sincs. Csakhamar ráébredtek azonban, hogy sokkal egyszerűbb dolog egy tucat püspököt tartani sakkban, és azután már a „nyugtalan” és „engedetlenkedő” papok és szerzetesek lettek a főellenség. És mi, a társadalom, bedőlünk ezeknek a csapdáknak, ahelyett, hogy annál szorosabban fogtuk volna egymás kezét. Így mindig kijátszhattak azt is, hogy ez csak hóbörög, és akkor mindjárt mindenki hátat fordított neki. Mikor Márton Áron irodaigazgatójává tette az egyik börtönből hazajött papját, akkor nálunk, a mi atyáink, legtöbbször maguk voltak pusztán félnék hivatali beosztottak. A börtönbeli éhezések idején például fájó szívvel láttam, hogy a hivatalosan beengedett élelmiszer-csomagokon keresztül a családok mi mindent próbáltak megtenni.

Akikről azonban egyházi felettesük „gondoskodott”, azok érezhették, hogy csak nemkívánatos kölöncöt jelentenek övéik nyakán.

Nem ezeknek a soroknak a feladata, hogy ezeket a vonatkozásokat a maguk teljes egészében tisztázzák, de saját feladatunk mélységét hazudnak le, ha nem is említенék őket. Mert az Evangélium színe előtt botrányos, hogy ennek a századnak viharos évtizedeiben a próféták mennyire nem fájték azt a kürtöt, amit Urunk a kezükbe nyomott. Benda: Az írástudók árulása című könyvének idevonatkozó állításait is alig hallották meg. Hány magyar püspöki körlevél áll azzal a 185 lengyellel szemben, melyek 1945 és 1975 között jelentek meg? (Concilium, 1982. ápr. 38. o.) És hány volt olyan, amilyenek a lényege szerint lennie kellett volna. Biztosan az 1944. szeptemberi, amelyik a lelkipásztorkodó papságot kötelezte arra, hogy akkor is a híveivel maradjon, ha ez számára a vértanúságot jelenti. Vagy Mindszenty körlevelei. És ha ma emberi száanalommal nézzük Horthy kiugrási kísérletét, amelyik szinte egy cserkész hadijáték színvonalán zajlott le, olyan épületeket sem biztosítva, mint a rádió, vagy olyan személyeket sem mint akár a fia, akár a főváros katonai parancsnoka, akkor ugyanolyan fájó lélekkel nézhetjük a nemzetközi súlyú egyházjogász, Serédi prímás próbálkozásait, ugyanazon év késő tavaszán a zsidók érdekében készített püspökkari körlevél ügyében, aki a maga európaiságában szintén nem számol azzal, hogy nem magához hasonlókkal áll szemben. Viszont egy-egy felülről jött evangéliumi állásfoglalás élet hányszor vette el a helyiek ijedtsége: magam is olvastam fel pesti templomban olyan körlevelet, ahol túl kellett lépniem azokon a piros zárjeleken, amikkel a beijedt plébános zsigerelte ki a körlevél lelkét. Ezért téves az a felfogás, mely mindig kizárólag másutt keres bűnösöket, s nem azt tartja elsőrendű feladatának, hogy a magunk sorait rendezzük, a magunk megközelítéseit tisztítsuk meg! És ezt összefogva, közösen, mert ha másoknak sikerült közénk éket verni „összeesküvésekkel”, azt ne folytassuk mi magunk a „tisztázásokkal”!

Habent sua f ata libelli

A teherkételek között nem mellékes az az éktelen kulturális pusztítás sem, ami az ilyenfajta ávós akciókat kísérte. Köztudomású, hogy a keszthelyi kivételével jószerint minden magyar főúri könyvtár elpusztult, nem a háborúban, hanem utána, a frontátvonulás, a fosztogatások pusztításai következtében. A szerzetesi könyvtárak a felosztás idején jutottak lényegileg ugyanerre a sorsra. A különböző egyházi perek kapcsán pedig az egyes személyek körül felgyűlt kultúrértékek semmisültek meg. Volt pap, akinek kora ifjúságától kezdve összegyűjtött, könyvritkaságokat is tartalmazó, lelkiéleti könyvtárát letartóztatásakor minden különösebb céccó nélkül vasvillával hányták teherautóra. Azt magam is tapasztaltam, hogy semmivel sem törődve, számukra csak az volt a biztos és megnyugtató, ami egyszer elpusztult. Hogy ezek régi, cserkész tábori fényképek voltak-e, vagy idege nyelvű könyvek, az mellékes. A könyv, ha keresztény felfogású, már ellensé-

ges. Dehogy kellett kommunistaellenesnek lennie, természettudományi könyveket is elvittek, ha úgy tűnt, hogy írója nem materialista. Számomra a legjellegzetesebb a doktori disszertációs jegyzetanyagom sorsa volt. A disszertáló a háborús időkben készült a dunántúli közép-hegység török utáni népességi viszonyairól, tudatosan helyezkedve szembe azzal a hatalompolitikai „történet-szemlélettel”, amit ilyen célokra a náciizmus alakított ki. Az ostrom idején azonban a jegyzetanyag jó része tűz áldozatává lett, és így a téma lezárása már lehetetlennek bizonyult. A náciizmus bukása után azonban a munka is elvesztette már korábbi jelentőségét, de ami megmaradt belőle, azt emlékként megőriztem. Ez az emléktanyag ezer és ezer kutatási cédulából állt, a XVI. és XVII. századból származó névjegyzékekkel. A cédulákon ugyan szerepeltek a források, a lelőhelyek, az időpontok, falunévnek az adatai, a nyomozók azonban arra gyanakodtak, hogy ezek a három-négyszáz éves adatok az összeesküvésbe szervezettek névjegyzékai! A nevek mennyisége azonban őket is megingatta: ezek mind be voltak szervezve? — kérdezték. Mikor elmagyaráztam a dolgot, hitték is, nem is. Cáfolni nem tudták, de biztonságban sem érezték magukat, így aláírtak velem egy írást, hogy mindezekre nincs szükségem, és beleegyezem a megsemmisítésükbe. Aláírtam, hisz csak emléktanyag volt már, és mert az volt a benyomásom, hogy ha ellenkezem, csak tápot adok a gyanakvásuknak. A megsemmisítéstől megnyugodtak. De csak szabadulásom után láttam, hogy mi mindent vittek még el tőlem, aminek sorsáról soha többé semmilyen formában sem esett szó. Egyedül erről az anyagról írtak alá velem egy ilyen lemondást, ami szintén arra vall, hogy ez valamiféle próbatétel, vagy provokáció volt, s felmerül a kérdés: mi történt volna, ha nem írom alá? De itt is befolyásolt a fentebb már említett szempont: mikor annyi elvi kérdésben kellett az embernek elutasítónak lennie, még örültem is, ha akadt valami, amibe belenyugodhatok, nem keltve azt a benyomást, hogy a keresztények elvből államellenesek.

Ide csatlakozik az a jellemző eset is, ami ugyan valójában nem hozzám kapcsolódik, hanem egy, alább még emlegetendő nővér együtteshez, amivel azonban személyi kapcsolataink révén a bíróság engem is el akart áztatni.

A mai kismarosi nővérekonvent egyik korábbi fészében tartott házkutatáson, mint ilyenkor mindig, elsősorban a „brosúrákat” keresték, tehát azokat a gépelményeket, melyek az akkori cenzúraviszonyok között a keresztény lelkeség friss és klasszikus termékeinek egyedüli lehetséges hordozói voltak. A tartalmuk már nem is volt érdekes, hisz pusztán létük is már az állami könyv- csajka-rendszer-től való függetlenedési törekvésre utalt. Hosszabb eredménytelenség után azonban az egyik nyomozónak eszébe jutott felhajtani a rekamié lapját, és ott végre megtalálták azt, amit kerestek. Az egész akkori európai keresztény sajtót bejárta az a nekem szegezett kérdés, hogy hogyan mertem a brosuráimat egy rekamiében tartani. Eszem ágában sem volt, és nem is lett volna értelme azzal térni ki a kérdés elől, hogy hisz nem az én lakásom, nem az én

bútorom, miután az egész ügy mindnyájunk ügye volt. Azt feleltem, hogy nem tudok olyan törvényes rendelkezésről, amelyik tiltaná, hogy könyveket, írásokat tartsak a rekamiémokban! A hivatalosok ilyen esztelen kérdéseit a mai olvasó fejszójával fogadja, akkor viszont minél kiútalanabbnak tűnt a válasz, annál inkább megpróbálkoztak vele: hátha épp ezért omlik össze idegileg a másik. Ha ez nem történt meg, zavartalanul mentek tovább, gondolván: majd legközelebb!

A perhullám többi tagja

Nézzük most végig, kiindulva a „tejföl-perből”, az arra épülő hullám egész szerkezetét. Ennek a pernek 11+1 vádlottja volt, mert Tabódy Istvánt kémkedéssel is vádolták, s azért vele külön, zárt tárgyaláson foglalkoztak. A többi vádlott közül az első hatot több-kevesebb joggal és az ő zsargonjukban a „ciszterci illegáció” magjaként ítélték el 1961. június 7—19-e között. Rájuk épült 1961. július 26—29-e közt a ciszterci Pálos György Bemardinról elnevezett ügy 17 elítélttel. Az ugyancsak ciszterci 'Sigmund László Lóránt és társaira viszont csak 1962. február 19—21-e között került sor. Valószínűleg az idő előrehaladásával az illetékesek is meggyőződtek az egész ügy szélmalomharc jellegéről, mert itt a három elítélt mellett már 20 fővel szemben megszüntették a nyomozást. A „tejfölper” hetedrendű vádlottjához, Ikvay Lászlóhoz kapcsolódott 1961. július 21-e és 24-e között Kiss László, és öt társának a pere, akik a KIOE-KLOSz ifjúsági vonalat jelentették. A „tejföl-per” következő vádlottja, Emödi László, a Regnum akkori házfőnöke, akinek nyomán 1961. július 3—6-a közötti Regnum-perben ítélték el nyolc főt, akikhez azonban még egy 16 és egy másik 19 főből álló csoport is tartozott, akikre különböző hátrányok vártak, még ha nem is tartóztatták le őket. A „tejföl-per” következő — Földi Endre — elítéltjéhez, Bolza Máriával az élén a Mária-Légió hét elítéltje csatlakozott 1961. július 17—18-án. Az első per tizedrendű vádlottja Lénárd Ödön volt, akihez csatlakozott Csapody Etele és társainak pere, 1961. július 8—12-e között. Ebben a perben nyolc elítélt volt, miközben 10 fő ellen szüntették meg a nyomozást. Ezek az elítéltek a mai kismarosi cisztercita nővérek idősebbjeiből, valamint Lénárd néhány barátjából tevődtek össze. Tabódyhoz kapcsolódott a Rédly-ügy, 1961. június 30-án, hat elítélttel. Lénárd függvénye volt még az 1961. november 3-án elítélt Tatár Margit angolkisasszony. Nem tudni, hogy ő miért szerepelt így külön és egyedül. A sor végén pedig van egy a fentiektől még a nyomozók szerint is független pécsi csoport, akiket ott is ítélték el, 1961. július 24-e és 27-e között: Csonka Ferenc és négy társa, akiket azonban a későbbi börtöni kezelésben az előbbiekhöz csatoltak.

Egy 1961. októberi rendőrségi összeállítás szerint a „Fekete hollók összeesküvésében” 85 letartóztatás történt, akikből csak négy személyt helyeztek később szabadlábra. Fegyelmileg 120 főt vontak felelősségre, és különböző módokon még legalább 200 embert zaklattak. A tervszerű összefüggéseket mutatja, hogy ezekből a perek-

ből hét zajlott le 1961. június és július havában, Budapesten. Csak a jövődó, átfogóan ellenőrző kutatások fogják megállapítani, hogy maradtak-e ki ebből az összesítésből például a pécsihez hasonló más kisebb, vidéki, stb. perek? A rabok annak idején körülbelül másfél tucat perről tudtak, és vagy 3000 házkutatásról beszéltek. Lehet azt mondani, hogy ez az üldözöttek túlzása, rémlátása. De az is lehet, hogy a fenti hivatalos számadatok sem teljesek. Elképzelhető, hogy például csak azokat a házkutatásokat tartják számon, amiknek valamiféle következménye is lett, de az alapszabályok gyanúsításokra felépített és abszolút eredményteleneket nem. Minderre is csak a jövődó kutatások adhatnak majd feleletet — ha találnak majd még hozzá iratanyagot!

A nyomozati anyagban egyébként felfedezhető az a törekvés is, hogy az „összeesküvés” szárait odakötözzék valamelyik főpaphoz. És nyilván csak az elítéltek hűséges magatartására vezethető vissza, hogy a belügyi iratok szerint a nyomozók végül is kénytelenek voltak bevallani, hogy „egységes felső vezetést nem derítettek fel”.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS TURAI GABRIELLA

AMOR VACUI

VALLÁSI KÍSÉRLETEK A SZERELEM MEGSZELÍDÍTÉSÉRE

Felütés: biztonságos szex?

Egy francia partnerközvetítő (www.meetic.fr) weboldalon olvasható néhány reklámszöveg, amelyen Alain Badiou, francia filozófus rendkívül felháborodott. „Szerelem a véletlen kizárásával” - csábít az oldal, „Lehetünk szerelmesek, anélkül, hogy szerelemben esnénk” - írják, s kínálják mindezekkel a biztonságos szerelmet, amelyhez igény szerint akár szerelemedzőt is bérelhetünk, aki felkészít és elkísér a biztonságos kalandban. Ezek a reklámok a szerelmet a biztonság szempontjából tárgyalják, mintegy „a szerelm teljes körű casco biztosításáról szólnak”. Olyasmi propaganda ez, mint a háború áldozatok nélkül. Cselekmény és élvezet, a felelősség és a következmények teljes áthárításával.

Bármennyire szélsőségesek is ezek a reklámszlogenek, mégis rávilágítanak mai kultúránk egyik jellegzetes logikájára, amely az emberi és társadalmi jelenséget kettéosztja. Egyik oldalra kerülnek az élvezetek és a javak, a másik oldalra a szenvedés és a negatív következmények. A „rizikótársadalom” (Beck 1991) biztonságos övezeteit törekszünk kiépíteni. És ezen többes szám első személyen a gazdagokat, a társadalom felső osztályának tehetőseit kell értenünk, akik saját élvezetük biztonságáért mindent megadnak, mint a tajvani szex-turisták. Ezekkel szemben hívja fel a figyelmet Badiou arra, hogy a „komforttal és biztonsággal szemben újra fel kell fedeznünk a rizikót és a kalandot” (Badiou 2011: 15-18).

A biztonságos szex, a rizikómentes erotika csalása nemcsak arra vonatkozóan hamis, hogy a véletlen teljes bizonyossággal soha ki nem zárható, hanem még inkább arra vonatkozóan, hogy nem számol az erotika valódi természetével, amely hatályon kívül helyezi létünk és értésünk szokott kereteit, olyan tapasztalatokat és tudásokat közvetít, amelyek nem integrálhatóak hétköznapi rutinjaink logikájának biztonságos keretei közé. Az erotika egzisztenciális rizikó, totális kaland, amint a vallás is.

Vallástörténeti példák

A vallások nagy többségében a szerelem a szexualitás oldaláról jelenik meg, amelynek megvannak a pozitív és a negatív kapcsolódásai a vallási mítoszokkal és az ezeket megjelenítő rítusokkal. A szexualitás pozitív megjelenéséhez tartoznak a termékenységi rítusok és a szent orgiák, a negatívhoz pedig az aszkézis technikái és a szexuális önkontroll. A következőkben az írásbeliség előtti és utáni vallási hagyományokból válogatunk az egyik legrangosabb vallástudományi enciklopédia alapján (Jones 2005) - vállaltan önkényesen - olyan momentumokat, amelyek jelzik azt a tágas teret és bonyolult viszonyrendszert, amelyben az erotika és a vallás, más fogalmakkal a mindent elsöprő szexuális készlet és a mindent átfogó mítosz egymással találkozik. Az egymástól sokban eltérő hagyományok abban közösek, hogy a szerelmet/szexualitást nem önmagában, hanem a vallási mítoszból értelmezve, a mitikus állapotok helyreállítására és szimbolizálására használják.

A közép- ausztráliai aranda népcsoport orgiáiban felfüggesztődnek a hétköznapi élet keretei és szabályai, és az orgiák extázisa a mitikus ősök ideális viszonyait hivatott megjeleníteni. Hasonlóan a borneói nagy dajak törzs is a mitikus kezdetek rituális megjelenítése céljából végez szakrális orgiát. Az ausztrál őslakosok körében az androginizáció rítusa is az eredeti őállapotot akarja rituálisan visszaállítani, illetve megjeleníteni, a hímtag körülmetélésével és egy bemetszés elhelyezésével, amely a vulvára emlékeztet. Ezzel az ember szibolikus visszatér eredeti állapotához, s így „ismét” egyszerre férfi és nő lesz (lásd Sexuality in: Jones 2005).

A szexuális önkontroll és más technikák nem feltételezik minden esetben a test és lélek dualizmusát. A keleti Han dinasztiában (Kr. u. 25-220) például a daoista coitus reservatus játszott rituális szerepet, amely során a férfi ejakulációt a vezeték elszorításával megakadályozták, s a női váladékot is felfogták és lenyelték. Mindkettőhöz az a képzet fűződött, hogy ezek a nedvek az örök életet garantálják. India vallási tanításai a szexuális vágyról a KamaSutra (a vágyakozás versei) gyűjteményből ismertek, amely egészen távol áll attól a közkeletű hiedelemtől, hogy pusztán szexuáltechnológiai útmutató lenne. A Kama Sutra a szexualitást a tantra vonatkoztatási rendszerében tárgyalja. A tantrikus szövegek a belső érzések és lelkiállapot megjelölésére gyakorta használnak erotikus, szexualitással kapcsolatos kifejezéseket. Például a szüz-

hártya jelzője a villám, amely ugyanakkor ürességet is jelent, és a nőre használt kifejezések is jelentenek nem-létezését. A tantrikus szövegeket lehet egészen spirituális értelemben is olvasni, ugyanakkor lehet valóságos képi ábrázolásként is. A szexuális együttlétet végző párt a beavatások Siva és Sakti istenekké alakítják. A szexuális aktus végső célja a levegővételnél, a gondolkodásnak és a kiömlésnek egyfajta megállítása, felfüggesztése (lásd Sexuality in: Jones 2005). Ezek az ősi mitológiák olyasmint jeleznek, ami a későbbi, nemes vallási hagyományokban tovább tematizálódik, egyre összetettebb normatív tanítások és kazuisztikus útmutatások formájában. Ebből a szempontból érdekes számunkra Erósz illetve Ámor, hiszen Európában ők forgatják fel a rendszereket, ők jelenítik meg metafizikánk, morálunk és politikánk számára a legszenvédélyesebb kihívást.

Ámor és Erósz - a mindent elsöprő vágy istenei

A szerelem üres teret nyit meg ott, ahol a tér telve van, kapcsolatokkal, rutinokkal, intézményekkel és ítéletekkel. Amíg a szerelem nem lép be, nyilával nem sebez meg, addig ez a telített tér jelenti az alapélményt. Amint megjelenik, a teltség szertefoszlik, minden, ami eddig volt, nyomtalanul tűnik el. Az elszakíthatatlan elszakad, a lehetetlen lehetségessé válik, a jó és rossz szemben állása elillan, s egyszerre csak a semmi van, a legmélyebb krízis, a teremtés pillanata.

Erósz a szerelem, pontosabban a szexuális vágy görög megszemélyesítője, aki Afrodité fia, s akinek rendkívüli hatalmat tulajdonítanak: képes megoldani az istenek és az emberek végtagjait és egyéb tagjait (Hésiodos & Most 2006: 121), viharos és ellenállhatatlan. Olyan, mint egy aranyhajú, fürtös kisgyermek, aki teljességgel mentes minden felelősségérzettől. A hellenisztikus ábrázolásban ezt jelzi a nyilával lövöldöző bájos gyerkőc. Platón Erósz alakját kettéválasztja, s szembeállítja benne az értelmes (szofron) és a hergelő (aisrósz) tulajdonságot (Plato & Griffith 2000: 180).

Hésiodosz óta egy másik kép is megjelenik Erószról, amely a kozmológiai és filozófiai reflexiót tükrözi. Erósz ősi potencia, eredeti őserő, amely Gaiával és Tartaroszsal (a földdel és a mélységgel) együtt születik a káoszából, szülők nélkül. (Hésiodosz, Theog. 116-122) Parmenidésznel Erósz apja a Nix, aki az általa teremtett világtojásból születik. A latinban a szinonimaként kezelt Ámor és Cupido felelnek meg Erósz alakjának (Lásd Erósz In: Cancik et al. 2004 <2013>). Ámor mindent elsöprő felelőtlen csavargására rátalálunk a zsidó és az iszlám mitológiában és költészetben is. Az Énekek éneke könyve szerint Ámor ellenállhatatlan és halálos szenvedély. „Mert mint a halál, olyan erős a szerelem, olyan a szenvedély, mint az alvilág. Nyila tüzes nyíl, az Úrnak lángja. Tengeri víz sem olthatja el a szerelmet, egész folyamok sem tudnák elsodorni” (Énekek Éneke 8: 6-7). S mint tudjuk,

a muszlim népi hagyomány szerint a leghűségesebb férfiakat a paradicsomban 72 mindenre kész szűz fogadja majd. „Íme, az őrizkedők biztonságos helyen vannak, a kertekben, patakokban. Felöltve a selymet, a selyemhímzést, egymással szemben. Eképpen hát. S mi párba állítjuk őket a hurikkal, akiknek szeme a gyönyör. S ők hívnak amott minden gyümölcsöt biztonsággal. Ők nem ízlelik meg benne a halált” (Korán 44:51- 56). A Korán tehát nem a tökéletes mennyei hárem ígéretet tartalmazza, amire a földi halandó (férfi) nemi ösztöne annyira vágyik, de benne is megfogalmazódik a vágy beteljesülésének ígérete, az a harmónia, amelynek a földi életben éppen az ellenkezőjét tapasztalni - ha Ámor nyilával megsebez. Erósz és Ámor alakja az ősi hagyományokban tehát nem a romantikus szerelemnek és nem is a szexuális fantázia vagy gyakorlat immanens vertikumát jelképezi, hanem a mindent elsöprő vágy teljességét és megfélézhetetlenségét.

Amor vacui - végtelen gyönyör a semmi árnyékában

A vallástörténeti kalandozás után néhány aspektust összefoglalhatunk arról, hogyan tekintenek az ókori és ókor előtti mitológiák Ámorra. Ámor a legfőbb istenek közé tartozik, önkényes és totális hatalom. A földi életben szenvedélyes fenyegetés, a mennyei viszonyok között pedig a végtelen gyönyör és a teljes kielégülés. Ámor totális igényével szemben a semmi áll, mint minden más totalitással szemben is. A kultúrában, az egyén lelkében és a politikában is azonban a vágyak mindent bekebelező igényét és törekvését rendszerek próbálják kanalizálni. Az egyik ilyen rendszert vallásnak nevezzük.

„Amor vacui” tehát az üresség szeretete, a teljes kielégülés vágya, a mindent akarás és a teljes elmúlás párhuzamos jelene. A szerelem az ürességre irányul, mert ott ő egyedül akarja a kielégülést. Ott, a megelőző semmiben akar kiteljesedni, mindent betölteni, maga lenni a lét, az, ami egyedül van. A másokra, a szemben lévőre való teljes irányulás és a másiktól való abszolút különbözőség magánya. Az amor cselekvő és cselekvés egyaránt. Az alany és a tett. Amor vacui és horror vacui egyazon viszonyrendszer kétféle megközelítése. A minden a semmivel áll szemben, a horror vacui szerint ez a minden a mindent betöltő félelem, az amor vacui szerint pedig a mindent betöltő vágy. A semmihez, a pusztasághoz való viszony lehet destruktív, depresszív passzivitás vagy a carpediem, a félúton szerzett részkielégülések korlátlan habzsolása. De még inkább lehet teremtő, amint Derrida khórája (Derrida 2005), van Gennepe (van Gennepe 1960) vagy Turner (Turner 2002) átmeneti rítusainak időn és rendszeren kívülit megjelenítő határélménye, Nietzsche mélysége, amelybe büszkén tekint (Nietzsche 1954:524), avagy lehet Jézus tapasztalata a pusztában, ahol szelíd vadállatok veszik körül, és angyalok szolgálnak neki (Márk 1:12-20).

1 A Korán egzegétái között évszázados vita dúl arról, hogyan értelmezzék a paradicsomi hurikat. Utóbb a vallástudomány-

ban az a meggyőződés nyert teret, hogy a helyes fordítás inkább fehér galambokról szól, mintsem szüzek mennyei háreméről.

A kereszténység három modellje a szerelem megszelídítésére

A kereszténység tanításában Ámor egyfajta ösellséggé vált, s ezt az ítéletet Ágoston, a IV. században Észak-Afrika püspöke és a kor felülmúlhatatlan teológusa mondta ki rá - saját egzisztenciális élményére támaszkodva, attól ihletve. Ágoston Vallomásai és más teológiai művei az erotikát a bűnnel és a pokollal, magával a rosszal tették egyenlővé, s hajthatatlan, bár kilátástalan küzdelmet indítottak a rakoncátlan Ámor kitiltásáért. Bár szemlélete máig a legmeghatározóbb, Ámor fentebb tisztázott tulajdonságai sokrétűbbek annál, hogy a kereszténység egyedül Ágoston szerint bánják vele. Először lássuk a kirekesztés, majd a berekesztés és végül a kontrasztharmónia modelljét.

Kirekesztés

Ágoston ismerte fiatal korából a szerelmet, amelyet a Vallomásokban (Ágoston 1982) szembeállított a testi vágygal és ezt „érzéki szerelemnek” nevezte, amelynek egykor rabja volt. Az érzékiség maga lett számára a pokol, mert csak önmaga volt benne fontos és sem a partnere, sem Isten. Együtt élt egy nővel, kölcsönös hűségben, de a szexuális közeledést csak akkor tartotta nem bűnnek, ha abból gyermek születik. Kétféle szerelem létezik tehát számára, a világ felé irányuló, ami a bűn, és az Isten felé irányuló, amely nem hervad el a gyönyörűségek szolgálatában.

„Minden lélek elevensége ezen föld talajából zsendül ki, mert a világ szerelmétől való óvakodás igazi hasznot csak a már hívó lelkeknek okoz, úgy, hogy a lélek, amely halálosan elhervadt a világ gyönyörűségeinek szolgálatában, immár neked éljen, Uram. Azok a gyönyörűségek halálosak; egyedül te vagy minden tiszta szív éltető gyönyörűsége.” (Vallomások, Tizenharmadik könyv XXI. fejezet 223. o).

Berekesztés

Az Ágoston által fémjelzett folyamat, amely megpróbálta teljesen ki rekeszteni Ámort, s beletaszítani a bűn és a kárhozat sötét ürességébe, nem járt, nem is járhatott teljes sikerrel. A keresztény tanítás inkább egyfajta domesztikálással kísérletezett, s teszi ezt a mai napig (lásd pl. Katolikus Katekizmus). Ennek néhány momentumát szeretnénk csak felvillantani. Elsőként már Ágostonnál is látható volt a szeretet fogalmán belüli megkülönböztetés, amely a testi szeretetet és az ennél magasabb rendű isteni szeretetet szétválasztotta egymástól. A későbbiek során háromosztatú megkülönböztetés vált uralkodóvá: érosz a testi szeretet, filia a baráti szeretet, és agapé az isteni szeretet.

Platónnál az érosz nemcsak a pusztán szexuális ösztön-vágyat jelenti, hanem a jelen szépsége mögötti transzcendens szépségre való vágyat. Megkülönbözteti a vulgáris éroszt az emelkedett, égi érosztól. Az igazi szépség ugyanis az ideák világában van (Phaidrosz 2000, 249E). Ez a vágy nem elégülhet ki teljes mértékben, amíg élünk. A filia kifejezés a görögben nemcsak a baráti szeretetet jelöli, hanem a család és a politikai közösség, a munkaadó

és a mester iránti lojalitást is (Niko- makhoszi Etika, 8. könyv). Az agapé Isten szeretetét jelenti az ember iránt és az ember szeretetét az Isten iránt, valamint az egész emberiség iránti szeretetét is. Ágoston koncepciójában az agapé tartalmazza az érosz elszántságát és szenvedélyességét és a filia minőségét, de túl is szárnyalja ezeket, mert a transzcendenssel kerül vonatkozásba. Szélsőséges esetben az agapé az ellenség irányába is kiterjed, amint Jézus tanításában olvasni (Máté 5:44-45).

A középkori szerzők közül Szent Bernát és Szent Bonaventúra teológiája áll a legközelebb a szeretet erotikus jellegének teológiai kiaknázásához.

Anders Nygren svéd lutheránus teológus, *Agape and Eros* (1930: 37) című kétkötetes művében erősen szembe helyezkedik a szeretet fogalmának minden olyan korábbi kifejtésével, amely megőrzött valamit a görög vagy latin mitológiából. Ezekkel szembeállítva fejti ki a szeretet (agapé) szigorúan bibliás tartalmait, s veti el az érosz és a filia értékeit. Művében a katolikus-protestáns ellentét is komoly hangsúlyt kap, az utóbbi javára, miszerint a szeretet Isten és az ember közötti közvetlen történet és erény, így az egyház közvetítésére semmi szükség (Nygren 1982).

Paul Tillich, a 20. század egyik legjelentősebb protestáns teológusa ezzel szemben a patrisztika érosz-filia-agapé hármását úgy tárgyalja, hogy mindegyik fogalomnak speciális keresztény tartalmat tulajdonít, amelynek lényege, hogy a szeretet elsősorban egyesíteni akarja azt, ami szétvált, egyesülni akar a másikkal. A szeretet érosz minősége a transzperszonális széppel és igazzal való egyesülési vágyban mutatkozik meg. A filia minőség az Én és a Te személyes egyesülésében. Az agapé minőség a „szeretet mélydimenziója, vagyis a szeretet az élet alapjával való vonatkozásban” (Tillich 1999:63). Ennek mentén egy további lépés az erotika intézményes keretek közé szorítására a házasság. Ágostont meghaladóan a kereszténység normatív tanítása a szexuális örömszerzést már nem tekinti bűnnek akkor sem, ha nem irányul közvetlenül az utódnemzésre. A házastársi szeretet elmélyítése is legitimálja a házasságon belüli erotikát. Egy további megoldás a megfélemezhetetlen Ámor kordában tartására részben a szexuális önmegtartóztatásnak (cölibátus) a rendkívüli kegyelmi adományok szintjére emelése, valamint az erotikus vágyak evilági tárgyai helyett túlvilági tárgyak kijelölése, elsősorban is Mária az istenanya személyében. Végül, de nem utolsó sorban az erotika spiritualizálása történik a misztikus személyek szentté avatásában, illetve a szemlélődő szerzetesrendek felállításában és reguláik elfogadásában. Természetesen nemcsak a sokak által ismert Ávilai Szent Teréz vagy Folignói Szent Angéla, hanem sok más jeles misztikus élte át a legmélyebb erotikus élményeket a Krisztussal való misztikus egyesülésben, amely más vallási irányzatoktól sem idegen, de Európában elsősorban a keresztény hagyományhoz kötve ismert.

Kontrasztharmónia

Az első modell tehát a vallás teréből ki akarja rekeszteni az erotikát, bűnnek pecsételve azt, a második modell felhasználja az erotikában rejlő energiákat. A szerelem és szexualitás vallási dimenzióiból viszont a leglényegesebbnek nem ezt a két modellt tekintjük. Ugyanis az amor vacui kifejezés mindezekben túlmenően egyfajta coincidentia oppositorum, az ellentétek paradox egysége mentén mutatja meg sajátos mélységét. Amor a teljes önkény és a mindent felborítás istene, aki számára minden, ami vele szemben áll, nem létező. Megjelenésével mindent elsőprő módon teremt újja a viszonyok és a dolgok teljességét. Ha nyilával megsebez, minden, ami addig volt, valami mássá lesz, amely jelenségnek skolasztikus megnevezése a transsubstantiatio, átlényegülés. Ez a terminus technicus a keresztény tanításba a IV. Lateráni zsinaton (1215) került bele és az Eucharisziára vonatkoztatták. Az amor vacui kifejezés ennek mentén lehetőséget ad az erotika és a vallás kontrasztharmóniában való felfogására. Ezt a megoldást Georges Bataille szemléletével szeretném felvillantani, aki az erotika talán legjelentősebb filozófusa a 20. század első felében.

Az erotikus élmény közel áll a szentséghez - állítja Bataille -, hiszen mindkettő alapjaiban megrázhhatja életünket. Mindkettő lényegéhez tartozik, hogy kifordítson bennünket magunkból. „Az erotikus tevékenység felszabadítja a benne részt vevő lényeket, felfedi mélyen gyökeröző folytonosságukat, mint hullámok a viharos tengerét” (Bataille 1992: 923). Felfogása szerint az orgia felfokozottság, zűrzavar, vallási hevület (Bataille 2001 [1958]: 147). Szembeállítja a munkát és a fegyelmezetlenséget. A munka, amely fegyelmet jelent, másrészt a fegyelmezetlenség, az erotika, amely a szélsőségek inspiráló és mindent összezavaró kihívását jelenti. Az erotika lényege az, hogy átszeli a tabuk világát, megszegés. Ugyanúgy, ahogyan a fegyelmezetlenség is átszeli a rend szabályrendszerét.

Bataille Erotika című művében (2001) szisztematikusan fejti ki az erotikáról vallott felfogását, amit korábbi előadásában és esszéiben már gyakorta érintett. Kulcsfogalmi közé tartozik a folyamatosság és megszakítottság, az erotika különböző szintjei (test, szív, misztika), s nem különben a szent és a profán. A keresztény vallásra vonatkozóan alapvetően azt fejtegeti, hogy ez a vallás tabuk egész rendszerét építette fel és ezeket tekintette szentnek. Az erotikát kirekesztette vallási rendszerén kívülre és a bűn, a sátáni szférájába száműzte. Míg a pogány vallások a megszegést tekintették szentnek, addig a kereszténység a szabálykövetést, a rendszert. Megfontolásai egyrészt provokatívak, az erotikáról és a kereszténységről is egyedi képet festenek. Másrészt elnagyoltak, s a kereszténység egy bizonyos jellegzetességét azonosítják az egészszel. Inkább állítható, hogy a kereszténység legalább annyira igyekezett az erotikát saját szolgálatába állítani, mint kirekeszteni. Erre a lehetőségre Bataille is utal, amikor a bűn megváltás felőli pozitív értelmezését adja, a felix culpa (áldott bűn) teológiai kifejezés elemzésekor. Am

az erotikával rokonságba vont misztika esetében nem reflektálja a keresztény vallási rendszeren belüli erotikus tereteket.

A keresztény vallás az erotikának három formáját különbözteti meg: a test, a szív és a vallás erotikáját. Közös bennük, hogy az embert képesek kiszabadítani zártságából. A zártság ellentéte a meztelenség, amely nemcsak az erotikus aktus közelítő tere, hanem a kivégzése is. (Megfosztották ruháitól...) Összekapcsolódik az erotikus aktus és az áldozati halál ebben a mozzanatban. A lemeztelenített ember szégyenében mintegy megsemmisül. A test erotikája a szaporulat biztosításától független erőszakos egyesülés, amelyben a két fél kísérletet tesz arra, hogy újra egyesítsék azt, ami egykor férfira és nőre vált ketté. A szív erotikája a vágyódás a másikra, amely, ha beteljesül, akkor el is hal, és a test erotikus aktusába torkollik. Ha nem teljesül be, akkor alkotó önkifejezéssé válik, költészetté. Végül a vallás, a szentség (amely akár isteninek is lenne nevezhető) erotikája az áldozat és a misztika, mindkettő üdvös találkozás a folytonossággal, amelyet számos vallás istennek nevez.

Konklúzió

Amor vacui - a címben jelölt kifejezés révén ráláthatunk arra, hogy az erotika és a vallás kölcsönhatását elsősorban nem a konkurenciaharc határozza meg. Ennél fontosabb az erotika és a vallás egymással rokon igénye a teljes ihletettségre, amellyel szemben a pornót és a giccset találjuk. A pornót, amely a szexualitást kielégülési technológia szintjén műveli, és a giccset, amely az egyedi és egzisztenciális esztétikai vagy vallási élmény helyébe tömegterméket állít.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ágoston, Szent (1982) *Vallomások*. Budapest, Gondolat.
- Badiou, Alain (2011) *Lob der Liebe: Ein Gespräch mit Nicolas Truong*. Dt. Erstausg. Passagen Forum. Wien, Passagen-Verlag
- Bataille, Georges (1992) „Az erotikáról.” In: *Nagyvilág, (világirodalmi folyóirat)* 37. évf. 7-8. szám. 917-925. Bataille, Georges (2001 [1958]) *Az erotika*. Budapest: Nagyvilág Kiadó.
- Beck, Ulrich 1991. *Rizikótársadalom. Úton egy másik modern társadalom felé*. In: *Kultúra és közösség, 18 (1)*, 3-40.
- Cancik, Hubert; Landfester, Manfred; Schneider, Helmuth; Moog-Grünwald, Maria; Egger, Brigitte (2004- <2013>) *Der neue Pauly*. Stuttgart: Metzler.
- Derrida, Jacques (2005) *Esszé a névről. Szenvedések; Kivéve a név; Khóra*. (ford.: Boros János és Orbán Jolán) Pécs, Jelenkor.
- van Gennep, Arnold 1960. *The rites of passage*. London, Routledge & Paul Hesiodos & Most, Glenn W (2006) *Theogony, Works and days, Testimonia*. 57.
- Jones, Lindsay 2005. *Encyclopedia of religion*. 2. ed. New York [u.a.]: Macmillan [u.a.]. <http%3A/www.worldcat.org/oclc/163539521>.
- Nietzsche, Friedrich 1954. *Also sprach Zarathustra*. In: *Werke in drei Bänden (Hrsg. von Friedrich Schlechta)*. München, Carl Hanser Verlag, Band 2.
- Nygren, Anders 1982. *Agape and eros*. Chicago, University of Chicago Press.

Plato & Griffith, Tom (2000) Symposium: And Phaedrus. Everyman's library 194. New York: A.A. Knopf.

Tillich, Paul (1999) Religion, Gesellschaft und Kultur. Gesammelte Werke 11. 2. Berlin, Boston, De Gruyter. // www.degruyter.com/view/product/150429.

GROMON ANDRÁS

MEGTORPEDÓZOTT PÉLDABESZÉDEK

EGY MÁTÉI SAJÁTOSSÁG

Átlapozva evangéliumkommentárjaimat, különös jelentőségre figyeltem föl: tudatosult bennem, hogy néhány példabeszédnek csak egy-egy részlete tekinthető hitelesen jézusinak, mert az evangélisták vagy beleírtak, vagy hozzátoldottak olyasmiket, amik az ellenkezőjükre fordították, vagy legalábbis megváltoztatták az adott példabeszéd eredeti mondanivalóját. Azután az is kiderült, hogy ezek között csak egy olyan példabeszéd van (a „gonosz szőlőmunkásokról” szóló), amely mind a három szinoptikusnál megtalálható, olyan nincsen, amelyik csak Lukácsnál lenne meg, viszont van még öt olyan, amelyik csak Máté evangéliumában van benne – vagyis egyértelműen mátéi jellegzetességgel van dolgunk. Az alábbiakban kimutatom a betoldásokat/hozzátoldásokat, és így világossá válik majd a szóban forgó példabeszédek eredeti alakja, ill. eredeti mondanivalója is. Lássuk hát előbb a közös példabeszédet, azután a Máténál előfordulókat!

A gonosz szőlőmunkások

Ez a példabeszéd egyike annak a négynek, amelyik egészen különleges módon hangsúlyozza Isten jóságát, irgalmasságát és türelmét (a másik három: Mt 18,23-33; 20,1-15; Lk 15,11-32), és ebből a szempontból döntő jelentősége van Jézus istenképének bemutatásában, sajátossága pedig Jézus *fiú küldetésének* kiemelésében áll.

A példabeszéd eredeti formáját Mk 12,1-6 (Lk 20,9-13 // Mt 21,33-37) tartalmazza: A szőlősgazda (Isten) sorra elküldi szolgáit (a prófétákat) a szőlőmunkásokhoz (Izrael népéhez és/vagy annak vezetőihez), de azok mindegyikkel kegyetlenül elbánnak, a gazda azonban nem áll bosszút, hanem végül elküldi hozzájuk szeretett fiát (Jézust), mert még mindig reménykedik: **„A fiamat tiszteletben fogják tartani!”**

Az itt kezdődő betoldás (Mk 12,7-9 // Lk 20,14-15 // Mt 21,38-41) azután az ellenkezőjére fordítja a példabeszéd értelmét: szó sincs már a szőlősgazda (Isten) jóságáról türelméről és reménykedéséről, ellenkezőleg: **„Elmegy, elpusztítja a munkásokat, és másoknak adja a szőlőskertet!”** Ez azoknak a korai keresztényeknek a felfogását tükrözi, akik úgy gondolták, hogy miután Izrael elvetette Jézust, Isten elfordult a zsidóktól, és a „pogányokból” megtért új népnek, az egyháznak adta országát (vö. Mt 21,43). Hol van már itt annak az Istennek a képe, aki fölkelti napját jókra és gonoszokra, s aki mindenkit meg akar menteni (vö. pl. Mt 5,45; Lk 9,54-56; 19,10)? A mellett a rettenetes kár mellett, amit ez a betoldás Jézus istenképének elcsúfításával (illetve a zsidóság és a kereszténység szembeállításával) okozott, szinte eltörpül, hogy a szerző egyszerűen figyelmen kívül hagyta a történelmi tényeket. Szerinte ugyanis a) Jézus biztosan megjövendölte, hogy ellenfelei meg fogják ölni, de ennek ellenére nem tért ki gyilkos szándékuk elől (nyilván azért, hogy „véres engesztelő áldozatával bizonyítsa Isten igazságosságát”: Róm 3,25-26; 8,3-4; 2Kor 5,21; Gal 3,13 stb.); b) „jövendölésével” valósággal belekergette ellenfeleit a gyilkosságba (12. v.), ahelyett hogy óvta volna őket attól; c) ellenfelei felismerték benne Isten fiát és az örököszt; d) (navitásának csúcsa:) a zsidó „főpapok, írástudók és vének” (vö. Mk 11,27) úgy vélték, Isten fiának meggyilkolásával ölükbe hullik Isten öröksége.

A búza és a konkoly

E közismert példabeszéd (Mt 13,24-29) szerint egy gazda jó magot vetett a földjébe, de aztán felütötte fejét a konkoly is; szolgái ekkor megkérdezték, hogy elmenjenek, és összeszedjék-e a konkolyt, ő azonban határozottan megtiltotta: **„Nem, nehogy a konkoly összeszedésekor kitépjétek vele együtt a búzát is!”** (Bizonytalan, hogy a 30a vers – „Hagyjátok mindkettőt együtt növekedni az aratásig” – eredetileg hozzátartozott-e a példabeszédhez, ugyanis a példabeszédek nem allegóriák, vagyis a felhasznált kép egyes elemeit nem szabad megfeleltetni a valóság bizonyos elemeinek; ezért valószínűtlen, hogy az „aratás” célzás akarna lenni Isten végső ítéletére, a „jók” és a „rosszak” szétválasztására. Ez más problematika, nem része az itteni mondanivaló tárgykörének.) A példázat *eredeti mondanivalóját* éppen az a *meglepő* mozzanat tartalmazza, amely ellentmond a korabeli „társadalmi” gyakorlatnak. Számos olyan irányzat működött ugyanis Jézus korában, amely – összhangban az ószövetségi alapelvvel: „Irtsd ki körödből a gonoszt!” (5Móz 13,6; 17,7; 19,19; 21,21; 22,22.24; 24,7) – a „bűnösök” kiküszöbölésével Isten „tisztá” népének közösségét akarta megteremteni. Mindenekelőtt a farizeusok mozgalmára kell gondolnunk; ők az am ha arecet, „a föld népét” akarták kizárni, az „átkozott népséget, amely mit sem ért a törvényből” (Jn 7,49), és azt vallották, hogy ők maguk alkotják Isten igazi népét (nevük – „elkülönültek” – a „szentek” szinonimája...). *Az esszéusok* rajtuk is túltettek: kivonultak a „bemocskolt szentélyből” a puszta (Kumrán), és „az új szövetség gyülekezetét” akarták megalkotni. Ebbe a sorba

tartozik *Keresztelő János* is, aki tanításával és alámerítési gyakorlatával azt a messiást hirdette meg, aki „megtisztítja majd szérűjét, összegyűjti búzáját a magtárban, a pelyvát azonban olthatatlan tűzzel fogja elégetni” (Mt 3,12)! És ne feledkezzünk meg a *zelótákról* sem, akik a megszállóktól és azok kollaboránsaitól akarták megtisztítani Isten népét (vö. Lk 13,1-3). Mindezekkel szemben fogalmazza meg üzenetét Jézus (minden hallgatója számára, de talán különösen is „zelóta” lelkülettől fertőzött tanítványainak címezve, vö. Lk 9,55): Isten nem tart igényt a ti ostoba buzgóságotokra! Ne tépjétek ki a konkolyt, hogy ki ne tépjétek vele a búzát is! Ne akarjátok Isten „tisztá” népét megteremteni: a „bűnösöknek” is helyük van benne! (Vö. Mt 13,47 és 22,10!) – Ez kétségtelesen megdöbbentő üzenet, de teljes *összhangban áll* nemcsak Jézus tanításával, hanem gyakorlatával is, hiszen ő feltétel nélkül egy asztalhoz ült „vámosokkal és bűnösökkel” (Mk 2,15), és a „kollaboráns” Zakeustól kért szállást (Lk 19,5 – különös tekintettel Lk 19,10-re!) A példabeszédhez fűzött allegorikus magyarázatával (13,37-43) *Máté* teljesen elfedi az eredetileg *morális és missziós* jellegű üzenetet, és ehelyett az általa feltételezett apokaliptikus *végítéletre* irányítja a figyelmet, különös hangsúlyt téve „az Ország fiai” és „a Gonosz fiai” szétválasztására, illetve a törvényszegők tüzes kemencébe vetésére. Arról, hogy leírása idegen Jézustól, a következő jelenségek tanúskodnak: a) A magyarázat egyetlen szóval sem érinti a példabeszéd döntő mozzanatát, vagyis a konkoly kigyomlálásának megtiltását. b) Hemzsegnek benne a Jézustól idegen, de az apokaliptikában bevett fogalmak, például: Emberfia, az Emberfia országa, az Emberfia angyalai, tüzes kemence, az igazak fényes alakká válása. c) Bármilyen hihetetlenül hangzik is, ebben a hét versben *Máté* sajátos nyelvezetének 37 megnyilatkozása található meg; csak néhány példa: „akkor” (36. és 43. v; elbeszélő részekben *Máténál* összesen hatvanszor fordul elő, *Márknál* sosem, *Lukácsnál* kétszer); „odamentek hozzá tanítványai” (ld. még 5,1; 14,15; 24,3; vö. még 24,1; 26,17); „világ” (Mt: 9, Mk: 2, Lk: 3 előfordulás); „az e világi élet vége” (csak *Máté* használja); „mint a nap” (csak *Máté*, ld. még 17,2). *Máté* már ennek az allegorikus-apokaliptikus magyarázatnak a betoldásával is nagy kárt okozott volna, de még rosszabb, hogy ennek a lényegét betoldotta *magába a példabeszédbe is*: Egyrészt a 25. és a 27b-28a verset: „...amíg az emberek aludtak, eljött az ellensége, konkolyt vetett a búza közé, majd elment... [A szolgák megkérdezték:] »Uram, nemde jó magot vetettél a szántóföldedbe? Honnan van hát benne a konkoly?« *Ő pedig ezt mondta nekik: »Ellenséges ember tette ezt!«*” A gazda határozott válasza teljesen megalapozatlan: Honnan tudja hirtelen, hogy ellensége tetteről van szó, ha az éjnek idején történt, és sem ő, sem mások nem látták? De így kerülhet be az Ördög már magába a példázatba, hiszen az allegorikus magyarázatból majd „megtudjuk”, hogy „a konkoly ... a Gonosz fiai” (38. v.). (Ráadásul a 25. v. lo-

gikátlan, stílustalan és fölösleges elővételezése és megkettőzése a 28a versnek, de nyilvánvalóan csak a 28a verset akarja előkészíteni: „*Ellenséges ember tette ezt!*”)

Másrészt – és ez a döntő – beoldotta a 30b verset: „*Aratás idején aztán majd szólok az aratóknak: Először a konkolyt szedjétek össze, és kössétek kévébe, hogy elégessék, a búzát pedig gyűjtsétek be magtáramba!*»” Ezzel ugyanis egyértelműen az „aratásra”, vagyis az apokaliptikus végítéletre hegyezte ki a példabeszédet, és a gyanútlan olvasónak (szentírás-magyarazónak?) eszébe sem jut valami másra gondolni; a jövőre vetett tekintet immár tökéletesen eltereli a figyelmet a jelen feladatáról: „Ne gyomláljátok ki...!”

Mellesleg van itt még egy apró mozzanat, amely arról árulkodik, hogy valóban *Máté* betoldásával van dolgunk, nevezetesen az „először” időhatározó: „*Először a konkolyt szedjétek össze...*” Mert bár a tüzelőben szegény *Palesztinában* szokás volt a konkoly összeszedése és fűtőanyagként való felhasználása, egyrészt a konkoly összeszedése az aratás során ténylegesen nem „először” történt, hanem amikor összeszedték a kévéket, akkor a konkolyt nem szedték föl, hanem ott hagyták feküdni, és *utólag* gyűjtötték össze, másrészt viszont az „először” nagyon is megfelel annak, ahogyan az apokaliptikusok elképzelték a végső események lezajlásának sorrendjét!

A kerítőháló

„*Isten országával úgy vagyunk, mint azzal a kerítőhálóval, amelyet a tóba vetettek, és mindenfajta halat összegyűjtött*” (Mt 13,47).

Ezt a példázatot igen ritkán idézik, pedig lényegében véve *ugyanaz a mondanivalója*, mint a konkolyról szólónak (azzal együtt alkot ún. kettős példázatot), de attól eltérően csak bennfoglaltan tartalmazza a „jók” és „rosszak” (emberek általi, erőszakos) *szétválasztásának tilalmát*. – Vannak olyan jézusi képek, amelyek groteszk vonásaikkal győznek meg (pl. a teve áthaladása a tű fokán, a szűnyog megszűrése és a teve lenyelése, gerenda a szemben...), mások viszont magától értetődőségükkel, mint az itteni is: ha kerítőhálót vetnek a tengerbe, természetesen mindenfajta halat összegyűjt majd. Jézus *morális* üzenete, de ha úgy tetszik, *missziós útmutatása* tehát így hangzik: „Isten országa különböző típusú embereket fog össze – ezt el kell fogadnotok! Emberhalászokként nem szabad Isten országát csak azoknak felkínálnotok, akiket magatokhoz illőnek vélték, vagy akikről úgy gondoljátok, hogy a legkevésbé nehézséget okozzák majd. Mindenkit hívjatok meg (vö. ismét Mt 5,15 és 22,10), ellentétben Izrael jámbor vagy kevésbé jámbor elitista csoportjaival, amelyek csak a hasonzorúkat veszik föl körükbe!” De akárcsak a konkoly-példázathoz, *Máté* a háló-példázathoz is allegorikus-apokaliptikus értelmezést csatolt, amely az ot-taninak (37-43. v.) az itteni képhez alkalmazott, kivonatos ismétlése (13,48-50), s amellyel persze ismét a világ végi fenyegető ítéletet hangsúlyozza: „...amikor [a háló] megtelt, kihúzták a partra, leültek, a jókat edényekbe szedték össze, a használhatatlanokat pedig kidobták. Így lesz az

e világi élet végén is: kimennek majd az angyalok, különválasztják az igazaktól a rosszakat, és a tüzes kemencébe vetik őket: sírás és fogcsikorgatás lesz ott!” – A búzáról és a konkolyról szóló fenti magyarázat 4. bekezdésében említett jelenségeket megerősítik az itteniek: a) Ellentmondás van a kép és a magyarázat között, mert a kép csak különböző halfajtákról (gör. ek pantosz genusz) beszél, minősítés nélkül, az emberekre alkalmazott magyarázat viszont erkölcsi különbséget tesz jó „halak” és használhatatlan „halak” között. b) A 48. versbeli szaproz jelző („használatlan”) eredeti jelentése („korhadt, rothadt, romlott”) nem illik a képhez, hiszen rothadt halak legfeljebb a piacon vannak, a tóban (normális esetben) nincsenek; ha viszont *átvitt* értelemben fogjuk fel („alkalmatlan, haszontalan, használhatatlan, rossz”), akkor ez már a példázat által használt *képbe* viszi bele a Máté-féle magyarázatot (ahogyan a búza és a konkoly esetében is láttuk).

Tízezer talentum elengedve

Ez esetben meglehetősen könnyű dolgunk van a példabeszéd eredeti értelmének megállapításakor, mégpedig elhangzásának előzménye alapján (Mt 18,21-22): Péter apostol megkérdezi Jézust, hányszor kell megbocsátania embertársának, ha az vétkezik ellene. Talán hétszer? Jézus válasza: „**Nem azt mondom neked, hogy akár hétszer, hanem azt, hogy akár hetvenszer hétszer is.**” Ez a válasz nem igényel különösebb magyarázatot: a *korlátlan* megbocsátást hirdeti – mert Jézus annak az Istennek a képviselője, aki korlátlanul megbocsát (vö. Mt 5,38-41.43-45; Lk 6,32-36). Az ezt követő, a szolgálóival számadást tartó királyról szóló példabeszéd aztán „csak” szemléltetése a korlátlan megbocsátás jézusi alaptételének (Mt 18,23-33):

Egyik adósa 10000 talentummal tartozik a királynak (ez az összeg a határtalan eladósodás jelképe, tízezerszer hat-ezer napi munkabért jelentett akkoriban), amelyet – mivel az nem tud fizetni – egyetlen kérő szavára elenged neki a király (vö. Lk 7,41-42!). A királytól távozva találkozik egyik szolgatársával, aki száz dénárral (száz napi munkabérral) tartozik neki, de nem tudja megadni, ezért haladékkért könyörög; hiába, mert ő az adósok börtönébe vetteti. A többi szolga jelenti ezt a királynak, aki ismét maga elé idézi őt, és ezt mondja neki: »**Gonosz szolga, egész tartozásodat elengedtem neked, mivel kérleltél engem. Nem kellett volna-e neked is megkönyörölnöd szolgatársadon, ahogyan én is megkönyörültem rajtad?**«

Eredetileg itt ért véget Jézus példabeszéde, hiszen lényegileg ez a kérdés szemlélteti a feltétel nélküli, korlátalan megbocsátás alaptételét. Máté azonban hozzát teszi: „*Ekkor megharagudott rá az ura, és átadta őt a hóhérsegédeknek, amíg meg nem fizeti neki egész tartozását*” (34. v.). Ez a toldalék semmiképp nem tartozhatott bele Jézus eredeti példabeszédébe, mert ellentmondásban van a 27. vers ténymegállapításával: „**Az úr szíve megesett ezen a szolgán, elbocsátotta, és adósságát is elengedte**”, visszavonja annak üzenetét, sőt *ellenkezőjére fordítja* a királyról/Istenről rajzolt képet: a végtelenül nagylelkű megbocsátás helyébe az igazságos megtorlást állítja (vö. Mk

12,7-9; Mt 22,7 és Lk 19,27.) Állításomat megerősíti, hogy Jézus tanításának egyik *központi* mondanivalója éppen az igazságosság felülmúlása a határtalan és feltétel nélküli szeretet révén (ld. pl. Mt 5,20.45; 20,9.15b; Lk 6,32-36; 15,20.22-24.29-32; 18,14a). Ezt a tartalmi érvet megerősítő, fontos formai párhuzamot jelent Mt 25,27 és Lk 15,32, mert ott is egy feltételes módban megfogalmazott elvárással *ér véget* a példabeszéd: „Oda kellett volna adnod...”, „...örülnöd kellett volna”! (Bár nincs meg a teljes formai párhuzamosság, de ide sorolhatjuk Mt 20,15-öt is, hiszen az könnyedén hangozhatna így is: „És nem kellene-e jó szemmel nézned, hogy én jó vagyok?”)

Okos szüzek

„Az okos és a balga szüzek” példabeszédének csak az első fele tekinthető Jézustól származónak (Mt 25,1-4): „**...úgy áll a dolog az Isten országával, mint azzal a tíz szűzzel, akik fogták fáklyájukat, és kimentek a vőlegény fogadására. Közülük öten ostobák voltak, öten pedig okosok, az ostobák ugyanis magukkal vitték ugyan fáklyájukat, de olajat nem vittek magukkal, az okosok viszont fáklyájukkal együtt olajat is vittek edényekben.**”

Így, az apokaliptikus toldalék (az Emberfia váratlan, ráadásul fenyegető érkezése) nélkül nem olyan nehéz megfejteni a példázat mondanivalóját. Formailag megfogalmazva: Az olaj nélküli fáklya semmit sem ér. Ma talán úgy mondaná Jézus: áram nélkül mit sem ér a villanykörte. Tartalmilag az okos és az ostoba építkezőről szóló példázat (Mt 7,24-27) igazít el minket, mert ott ugyanúgy okos és ostoba szereplőkről van szó, és Jézus a példázat „megfejtését” is közli. „Szubjektív” megfogalmazásban: aki hallgatja az ő szavait, tanítását, de *nem váltja tettekre* őket, az ostoba ember – és ne csodálkozzék, ha „élete háza” egyszerűen összeomlik. „Objektív” megfogalmazásban: Jézus szavainak meghallgatása és elvi elfogadása önmagában nem elég az Isten országába jutáshoz, ahhoz tettekre kell váltani őket. Aki így jár el, az cselekszik okosan. (Ugyanarról van tehát szó, mint amit tételszerűen és teljesen világosan a Mt 7,21 is tartalmaz, bár ott más a közvetlen mondanivaló.) Máté azonban hosszú apokaliptikus függelékkel csatolt a példabeszédhez, ezzel egyrészt érthetlenné téve, másrészt teljesen más mondanivalóval látva el azt (25,5-12): „*A vőlegény azonban késett, s ők valamennyien elszunnyadtak, és aludtak. Éjjelkor kiáltás hallatszott: »Íme, jön a vőlegény! Menjetek ki a fogadására!*« Akkor felébredtek azok a szüzek mind, és rendbe hozták fáklyájukat, de az ostobák így szóltak az okosokhoz: »*Adjatok nekünk az olajotokból, mert fáklyáink kialvóban vannak!*« Az okosok azonban így feleltek: »*Nehogy ne legyen elég se nekünk, se nektek, menjetek inkább a kereskedőkhöz, és vásároljatok magatoknak!*« De amíg azok elmentek, hogy vásároljanak, megjött a vőlegény, és akik felkészültek, bementek vele a lakodalomba. Aztán bezárták az ajtót. Később megjött a többi szűz is, és így szóltak: »*Uram, uram! Nyiss ajtót nekünk!*« Ő azonban így válaszolt: »*Amen, mondom nektek, nem ismerlek titeket!*«

Máté ezzel ismét annak az éberségnek a fontosságára hívja föl a figyelmet, amelyre „az Emberfia késlekedése” miatt van szükség, vagyis az őskereszténységnek a parúzia (Jézus második eljövetele) elmaradása/elhúzódása miatt keletkezett válságára reagál a maga apokaliptikus-allegorikus fantáziálásával: a vőlegény Jézus, megérkezése a parúzia (világvége), a lakodalom a transzcendens Isten országa, az ajtó bezárása a végítélet és az örök büntetés. Az iménti tartalmi érv mellett formai elemek is a betoldás hitelessége ellen szólnak. Jézus, a zseniális példázatköltő nem követett volna el ilyen hibákat: Az ostoba szüzek az éjszaka közepén mennek olajat vásárolni (ámbr az is lehet, hogy élelmes kereskedők lakodalom alkalmával éjjel is nyitva tartottak); egy keleti lakodalmas társaság bezárkózik (vö. Lk 14,23); a feledékenyeket/hanyagokat kizárással büntetik, noha jóvátessék hibájukat; az okos szüzek társfelelőssé válnak, mert nem akartak osztozni; a vőlegény nem ismeri a koszorúslányokat.

Túl a törvényeskedésen

A különböző mértékben kiosztott talentumok példabeszédét (Mt 25,14-27) leegyszerűstő módon a talentumok kamatoztatásának tanításaként szokták értelmezni, de másról és többről van szó. A történet szerint azok a szolgák, akik megduplázták a rájuk bízott pénzt, bemehetnek uruk örömlakomájára, aki viszont csak gondosan megőrizte, és hiánytalanul visszaszolgáltatta, az kemény szemrehányásban részesül: „**Rossz és aggályoskodó szolga! Úgy tudtad, hogy ott is aratok, ahol nem vettem, és onnan is gyűjtök, ahová nem osztogattam? Oda kellett volna hát adnod a pénzedet a pénzváltóknak, így megérkezésemkor kamatostul kaptam volna vissza azt, ami az enyém!**»”

Ösztönösen azt kérdezzük: Nem járt-e el teljesen korrekt módon a harmadik szolga? Az úr ugyanis nem adott útmutatást arra nézve, mit kezdjen a rábízott pénzzel, márpedig más pénzével a saját szakállunkra gazdálkodni igen kockázatos dolog. Ezért ez a szolga a lehető legnagyobb biztonságba helyezi urának pénzét, így jó lelkiismerettel várhatja az elszámoltatást. És akkor éri a meglepetés, urának váratlan válasza; bár *az utolsó fillérig* pontosan elszámolt, azt kell hallania: „Te rossz és aggályoskodó szolga...!”

Nos, éppen itt, a harmadik szolga alakjában és viselkedésében, illetve az úr reakciójában áll az igazságosság iránti érzékünket provokáló, az igazságosságot megcsúfoló mozzanat, és ebből fakad a *példabeszéd mondanivalója*: Isten nem előírások korrekt/szolgai teljesítését várja el az embertől, hanem azt bátran túlteljesítő magatartást, konkrétan: a Jézus által hirdetett „Isten országa” az *igazságosságot meghaladó szeretetet* kíván meg az embertől, és ennek érdekében persze fantáziát és kezdeményező-készséget, kockáztatni is tudó, *merész elkötelezettséget* is. Máskor más képet használva utalt erre Jézus: egy szolga csak a legszükségesebbet teszi meg (hogy elkerülje a büntetést), Isten azonban nem szolgákat akar, hanem szabad fiakat-lányokat (vö. Mt 5,45!), akik ismerve apjuk szándékát, valami „többet” tesznek (ld. Lk 17,7-10).

Máté azonban ezt a példabeszédet is olyan apokaliptikus kiegészítéssel látta el, amely az „utolsó ítélet” „végső elszámoltatására” irányul: „*Majd azt mondta: »Vegyétek hát el tőle a talentumot, és adjátok oda annak, akinek tíz talentuma van! ... Ezt a használatlan szolgát pedig dobjátok ki a külső sötétségre: ott sírás és fogcsikorgatás lesz!«*” (25,28-30). A „Vegyétek hát el tőle...” allegorikus célzás az ítéleten segédkező angyalokra (vö. Mt 13,39.49 és 25,31!), a „külső sötétség” meg a „sírás és fogcsikorgatás” pedig a pokol szenvedéseire. De aligha tévedünk nagyot, ha azt gondoljuk, hogy Máté már az eredeti jézusi példabeszéd egyes vonásait is ilyen allegorikusan értette: A talentumokat kiosztó ember „*elutazott külföldre*” (15. v.): utalás Jézus „mennybemenetelére” (a mínák párhuzamos lukácsi példázatában ez a vonás még erősebb, ott „*távoli*” országról van szó: Lk 19,12). „*Hosszú idő múlva aztán megjött azoknak a szolgálóknak az ura, és elszámoltatta őket...*” (19. v.): célzás Jézus „második eljövetelére” és „világbírói” szerepére. A talentumokat kamatoztató szolgákhoz így szól az úr: „*Menj be urad örömlakomájára*” (21. és 23. v. vége): célzás „az örök élet boldogságára”.

Ha összevetjük az öt mátéi esetet, akkor két dolgot figyelhetünk meg:

a) Máté minden esetben törli az eredeti példabeszéd morális üzenetét, és lényegében véve *dogmatikát* állít a helyébe: a szigorú végítéletre helyezi a hangsúlyt. (Bár kétségtelenül ennek is van általános morális vonatkozása: „Legyetek éberek, és viselkedjétek rendesen, hogy megállhassatok az ítéleten!”) Így lesz az örömmüzenetből („evangélium”) fenyegetés (a németek szellemes szójátékával: Frohbotschaft helyett Drohbotschaft!)

b) A Máté által elfedett *morális tartalom* az első két esetben (búza és konkoly, kerítőháló): Isten országából nem szabad kitiltani/kiirtani a „bűnösöket”, a harmadik és az ötödik esetben (tízezer talentum, eltérő talentumok): az igazságosságot meghaladó szeretetre van szükség, a negyedik esetben pedig (okos és ostoba szüzek): nem elég meghallgatni Jézus tanítását, hanem tettekre is kell váltani. – Mivel nézetem szerint végső soron az első két eset is az igazságossággal függ össze („korrekt rendcsinálás”), ezért megkockáztatom, hogy az ötből négy esetben arról van szó, hogy Máté nem tudott mit kezdeni az igazságosságot („a mérleg törvényét”) fölülmúló (és ebben az értelemben az igazságosságot tagadó) szeretet „botrányos” eszméjével (a jézusi tanítás lényegével!), és ezért átírta azt. (Jól szemlélteti ezt a „kései szőlőmunkások” példabeszédével kapcsolatos eljárása is: noha magát „az igazságosságot megcsúfoló” példabeszédet – akik csak egy órát dolgoztak, ugyanannyi bért kapnak, mint akik egész nap fáradtak – nem változtatja meg, de egészen más mondanivalót sugalló kommentárral látja el: „Így lesznek az utolsókból elsők, és az elsőkből utolsók”: Mt 20,1-15.16.)

GARAY ANDRÁS

ÉS MÉG MIRŐL?

És még miről... – adtuk a címet ennek az előadásnak és joggal kérdezhetitek, meg mi van még a szereteten kívül. Miről lehet itt még beszélni, a család, a közösség, a Bokor és Náci által kifejtett gondolatokon túl? Van-e még valami a szereteten túl, amiről érdemes beszélni illetve, ami a szeretetünkön túl van érdekes-e egyáltalán? Erre azt kell mondani, hogy nincs, vagy már túl van azon a kompetencián, amit itt mi most fontosnak gondolunk. Akkor hát miről lehet itt még beszélni?

Azonban azt is meg kell kérdeznünk önmagunktól mi az, ami gátolja bennünk a szeretet kifejeződését, kialakulását, a jobbat és többet szeretést? Vajon az, hogy hamar a szeretetünk végére érünk, mitől van? Mit kell érte tennünk, hogy ne így legyen. Kimerítettük-e azt az eszköztárat, ami potenciálisan lehetséges számunkra?

Olyan ez, mint egy dudás, aki csak akkor tud a kezeivel játszani és gyönyörű dallamokat kicsiszolna a hangszeréből, ha közben fújja – ha úgy tetszik, belefújja búját, örömet – a birkabőrre. És egyensúlyba kerül az input és az output, mindig lesz nyomás, játszani: azaz szeretni való. Mert a szeretet tank kiürül, ha nem is egy nap alatt, de évek alatt, az ember elveszíti energiáit, kiég, és csak félve állapítjuk meg itt a Bokorban is egymásról, x vagy y úgy megváltozott, kiégett, már nem csinálja tovább. Pedig milyen lelkes volt, „csak úgy lángolt a szíve”.

És nem csak egy ilyen mechanikus egyensúlyi dologról van szó, hanem mindannyian érezzük, hogy „annyira bonyolult lett minden, hogy csak a kivételes értelem képes úrrá lenni rajta: mert immár nem elég jól játszani a játékot. Hanem minduntalan felmerül a kérdés: ezt a játékot kell-e egyáltalán játszani és melyik a helyes játék” - írja Wittgenstein már vagy 100 évvel előttünk.

1. A ma embere

Így hát önmagunkba kell néznünk. S ahogy egy problémás gyereket elvisszük a pszichológushoz, nekünk is alapvető kérdéseket kell tisztáznunk. Az alapvető kérdé-

sek túlmennek a mindennapi kenyérgondokon és a személyi érettségünk szintjét vizsgálják. Ki vagyok én? Ez az önismeret útja:

Mi motivál bennünket?

Kényszer, hogy másoktól elismerést nyerjek, vagy hívás, hogy önmagam kibontakoztassam mások javára. Mi a létezésünk témaköre? Mi felé vonzódnak? Önmagunk és önértékünk, vagy a külső világ felé és a hívó érték felé. Mi az irányultságunk? Tekintélyre irányul és vakon követ valamit, vagy az értékre irányul, minden felszólítás nélkül tesz valamit. A múltra irányul - ismételve múlt alapparancsait és fáradozva, hogy azt végképp eltörölje, vagy a jövőre irányul, hol a múlt csak ugródeszka az újabb értékek felfedezésére.

Milyen a növekedésünk? Állandósult, tehát statikus, hol nincs növekedés, nincs tanulás, nem vagyunk képesek alkotóan közeledni egy új helyzet felé és ismételjük a múlt alapparancsait, vagy dinamikus, ami azt jelenti, hogy tudatában van az értéknek és van hozzá érzéke, ezért növekszik, fejlődik és képes az új helyzetekhez alkalmazkodni. Milyen a büntudatunk? Sürgetjük-e a büntetést és a bűnhődést, mely sokszor nem arányosan a megsértett értékkel, vagy látjuk a jóvátétel szükségességét, de úgy, mint a jövőre irányuló érték átrendezését, és arányosan a megsértett értékkel.

Milyenek a változásaink? Hirtelen, gyors változások jellemzik a lelkesedéstől a mélybe zuhanásig, vagy fokozatos a fejlődésünk és arányos a lét majd minden dimenziójában.

De nézzük meg a vallásosságunkat, a hitünket is egyben, mert a fenti általános elveket a vallás, az Isten és ember viszonyaiba rendezve még jobb tükröt tarthatunk magunk előtt, azaz, hogy a vallásosságunk belülről bontakozik-e ki bennünk, vagy kívülről (törvények, szokások, rendek alapján) meghatározott. Mert míg az első esetben az mi magunk vagyunk, a második módon csak egy ruha rajtunk, amit vagy félünk levetni és szorongatjuk, mint a barbaruhát, mert biztonságot ad, vagy egyszerűen ledobjuk magunkról.

Ma, ha körülnézünk, mindenki válságról beszél. Gazdasági válság, politikai válság, morális válság. De a fentiek tényében már azt láthatjuk, hogy minden válság alapja az ember válsága. De lépünk az emberen is tovább. Az ember kapcsolatba ágyazott lény, aki lesöpör magáról mindent, ami nem működik az életében. És lesöpri Istent is, pontosabban azt az istenképet, amit tanult, amit mutattak neki, ami ma van. Tehát a válságok legfőbb oka az istenkép válsága.

Mert egy torz Istenképből torz emberek következnek, akik torz társadalmakat hoznak létre, torz egyházakat, torz gazdaságot és lassan úgy érezzük, hogy nincs menekvés ebből a lefelé húzó örvényből. És mi most itt élünk ebben az eltorzult világban és keressük és megteremteti akarjuk az Istennek az országát.

Tehát újra kell fogalmaznom önmagam: ki is vagyok valójában, hol állok, tartok ezen az úton.

2. A ma Istene

„Istent még senki nem látta” – tehát csak az emberi tapasztalás, gondolkodás, hit, személyesség alakította ki azt az istenképet, amit ma gondolunk, ami megjelenik az Egyházak tanításában. Abban a tanításban mely évtizedek óta – itt Európában – veszi el az emberek szimpátiáját és tömegesen hagyják ott az Egyház által képviselt dolgokat. S ha formálisan még ott is vannak, moráljukban, gondolatainkban, mindennapos életvitelükben már nem követik. Tudunk erre rengeteg példát is mondani. És bizony, amikor a népszámlálás kérdőívét kitöltöttünk magunk is elbizonytalanodtunk, hogy beírhatjuk-e még, hogy katolikusok vagyunk. Nyilván ezen túlléptünk (és gondolom életkor függvényében beírtunk valamit) de „titkon éreztük”, hogy, ha igazából válaszolnánk azt íránk be: vallásos vagyok a magam módján – és a vallásszociológiai szerint ez ma messze a legnépesebb réteg a társadalomban (kb. 50 %- az az embereknek válaszol így, szemben az vallásos vagyok az Egyház tanítása szerint a népesség 10%-val). Ha kitekintünk – például az Érted Vagyok segítségével - a nemzetközi teológia világában láthatjuk a vitákat, s a különvéleményeket, és ahogy Gyurka bácsi többször – valljuk be elégedetten - megjegyezte, szinte minden valamire való teológus összerúgta mára port a Hittani Kongregációval. Az Egyház Jövőkutató Intézete- mert ilyen is van (neves teológusokkal, szociológusokkal, szakemberekkel) - vagy a változás azonnali szükségességéről beszél, vagy sürgeti a fundamentalizmushoz való visszatérést. Mindkettőre látunk is egyre gyakrabban szép példákat.

És ne gondoljuk, hogy ez csak egyházvezetési ügy. Bár tudjuk, hogy az Egyház nagy monopóliuma az Isten, hogy amikor erre gondolunk, az ugorjon be, amit ő mond Istenről. Mi magunk is hányszor mondjuk azt: nem kell ezzel foglalkoznunk, nem a mi dolgunk, bízunk kell, vagy még megspékeljük a „pokol kapui sem vesznek erőt rajta” jézusi mondásával. Vagy ha nem az Egyház a Bokor fundamentalizmusába jutunk, amit viccesen így mondhatunk: benne van a KIO-ban vagy nincs. Ha benne van: ott a megoldás, ha nincs akkor nem is fontos.

Mindezek csak jelenségei annak a ténynek, hogy az Istenről való elképzeléseink nem működnek. Az, amit várnánk, amit képzelünk, amiben hiszünk, nem működik, vagy tömegesen nem működik. A nem működés meg könnyen belátható: az istenkép nem tud összekapcsolódni az emberrel, ki Isten képére lett teremtve. Persze kikiáltjuk ezért az embert hibásnak. Valljuk be nem mai találmányként. És valljuk be öntudatosan azt is, az hogy mi működünk az azért van, mert az istenképünk működőképessé tesz bennünket. És ne feledkezzünk meg eltávozott és itt élő nagyjainkról. Gyurka bácsi, Bandi bácsi, Feri bácsi, Barna vagy Laci hihetetlen nagy munkát végeztek.

De lássunk egy - két példát erre az istenkép sokszínűségére és lássuk be, hogy bennünk is hogy harcolnak ezek egymással, pl. Ki Jézus?

Teológia az újszövetség alapján (elsősorban Pál)

Az ember és Isten közötti viszony megromlott Ádám vétkeivel. Ezt a viszonyt Jézus Krisztus megváltó áldozata állította helyre: a kereszthalál kiengesztelte a haragvó Atyát és ezért Jézus Krisztust az Atya feltámasztotta és legyőzte a halált: Jézus vére lemossa az emberről a bűnt és megváltott minket a halálból.

Teológia jézus tanítása alapján

Az emberek félreértették Istent. Jézus eljött az Isten világából, hogy bemutassa, milyen az Isten valójában, Meghirdette az örömhírt, a szeretet országát, ezért elfogták és kivégezték, s mivel a kereszten is megvallotta az Istenhez tartozást, nem lépett ki a szeretet világából, visszament az Atyához. És nekünk követőinek is így kell cselekednünk és az Atya bennünket is befogad.

Teológia a gnosztikus tanítások alapján

Az Atya első teremtménye Jézus, ki első a teremtettek között. Ezért az Atya első teremtménye különböző történelmi időszakokban és kultúrákban eljön és meghirdeti az Isten valóságát, az Istenhez vezető utakat. Ő történelem őt Ehnatonként, Buddhaként, Szókratészként, Jézusként, stb. ismerheti meg, kik mind ugyanannak az első teremtménynek megjelenési formái

Jézus a történelem alapján

Jézus Krisztus történelmi személy, a qumráni esszénus közösség tagja, melyre ráaggattak számos mitikus elemet, tanítását és a teológiáját összeollózták a kor vallási megfelelni akarásának és hiedelmeinek sokszínűségéből és a történelmi Jézus és a hit Krisztusa között számos ellentmondás van. Pl. kánaánita természetvallások a meghaló és feltámadó Istenről, hol minden öszszel rituálisan megölték Isten és tavasszal feltámasztották. A tavaszi napjegy-egyenlőség rituális szex orgiái, hol az Isten egyesül az emberrel, a Moloch kultuszban a Bika véráldozat, mint a bűnöktől való megtisztulás, Héraklész (ember és Isten gyermeke, népének megváltója, aki alászállt a poklokra. stb. És ott a felirat a denderai Ízisz templom falán: Ízisz mondja: „Ti, akik megfáradtatok, gyertek hozzám, nálam felüdülést találtok”.

3. A Holnap embere

A holnap embere – mint érett személyiség - személyeségre vágyik Istennel. És elindul egy úton, mely ma nagyon nincs kivilágítva és sokszor tapogatóznia kell, és könnyen szakadékba esik vagy eltéved. De mégis egyre többen járnak ilyen utakon – ha nem is mind szimpatikus nekünk és vallásosságunk okán tiltakozunk ellene vagy máglyát is gyújtánánk.

Mert mi történt? Ha az inga kileng, előbb-utóbb vissza- leng és lázas keresés indult meg: hogyan is van ez az ember és Isten dolog?

Az erre a kérdésre érzékeny ember másként kezd tekinteni önmagára. Pszichológiai kutatások nagyon átírják ma ez ember önmagáról alkotott képét. A kutatás és a világ kinyílása az utazás, internet, más kultúrák és vallások, ember és istenképek megismerése következményeként, az ember átérzi, hogy saját kultúrája milyen gettó a szabadon szárnyaló gondolatai előtt.

A kérdés, mely szerintem alapkérdés – ma így fogalmazható meg. Él a Bennem az Isten lelke, vagy nem él? Bővített mondatban: a teremtettségben Isten a saját lelkét belénk leheli-e? Tehát van-e az ember személyiségén belül egy isteni rész vagy nincs?

Erre lehet igennel válaszolni, ahogy Szent Pál még a tesszalónikaiakhoz írja: „Maga pedig a békesség istene szenteljen meg titeket mindenestül, hogy a ti egész szellemetek, mind lelketek, mind a testetek fedhetetlenül őriztessék meg a mi Urunk Jézus Krisztus eljövételére”. Magyarán az ember hármasság. Ahogy az Isten hármasság, az ember is az. „Amint a mennyben úgy a földön is”. Pál szerint össze kell törni a cserépedényt, hogy a bennünk lévő kincs a napvilágra kerüljön. Ha csak test vagyunk – akár egy szeretetkapcsolatban is csak egy szálból sodorjuk a köztünk lévő kötelet, ha test és lélek már négyből, de ha a magunk és a másik hármasságát komolyan vesszük már kilencből. A kilenc szálból sodort kötél, szinte elszakíthatatlan.

Jó jó, ez így van, de mi ezzel a baj? Hát az – és lehet, hogy meglepődtek-, de ez nem katolikus tanítás. A 4. Konstantinápolyi zsinaton (869-ben) hoztak egy dogmát, melyben az ember személyiségét úgy definiálták, hogy testből és lélekből áll (tehát az addigi hármasság helyett – test, lélek és szellem) csak két részből, azaz megfosztottak bennünket annak hitétől (és valljuk be gyakorlatától) hogy az Isten lelke bennünk él. Ez a lépés beláthatatlan következményekkel járt, hiszen a felvilágosodáskor - a tudományos gondolkodás hatására a lelket beszuszakolták a test egy bonyolult funkciójába és utat nyitottak a csak testben gondolkodás, azaz materializmus előtt. Gondolhatjuk, hogy miért hozták ezt. Fantáziátokra vagy történelmi ismereteitekre bízom. Érdekeset olvastam a keleti egyházak elszakadásának okairól. Nem politikai, gazdasági vagy hatalmi okok játszottak abban szerepet, hanem az ún. dogmafejlődés elutasítása. Magyarán megunták, hogy a nyugatiak állandóan változtatták, fejlesztették őket. A keleti egyházak csak az első 6 egyetemes zsinatokon (681-ig) hozott dogmákat fogadják el, tehát az ottani tanításban még él az a hármasság ténye. És ezért is a spirituális élet nagyon intenzív és ma Magyarországos is hatalmas vonzása van. Ma bizony sokan Athosz hegyére emelik a tekintetüket. A keleti egyházatyák egy mondatos összefoglalása Szent Atanázról származik: „Isten emberré lett, hogy az ember istenné legyen.”

Tehát az alapkérdésre válaszolhatunk igennel és nemmel. Ha igennel válaszolunk (és ezt komolyan is gondoljuk) lázas nyugtalanság vesz rajtunk erőt: Isten lelke bennem hol, hogyan és hogyan tudom Őt megismerni, meg tapasztalni és teret engedni Neki magamban? És ezen az úton - ami a Bokorban is sokakban lezajlik – az emberkép változása után az istenképek megváltoznak. Mit kell csinálnom? Hogyan kell lebontanom az egóm gátjait, hogy Isten érvényre jusson bennem.

De válaszolhatok nemmel is. Isten nem lakik bennem, de a személyiségem olyan lehet, hogy a tőlem független Istent (Lelket, Atyát, Fiút) megismerhetem, ráhangolódhatok.

Ha a két választ a praxis oldaláról nézzük, alig találunk különbséget.

4. A holnap istenkapcsolata

Tehát utak Istenhez? Mielőtt erről beszélünk meg kell kérdezni: hihettünk abban, hogy az emberiség jövője attól függ, hogy az ember miként lesz képes felülemelkedni önmagán és átszellemesülni és a visszatérni az Isten világába, az Isten szempontjai szerinti életbe?

Látva a válságokat, azt gondolom, semmi másban nem hihettünk, tehát akár a mi személyes szeretetünket vagy annak hiányait nézzük, akár az emberiség nagy gondjait - a válasz itt van.

Valószínűleg nem sok újat mondok és az utak és módszerek egy-egy emberen belül is összeadódnak. És itt nincsenek receptek, csak az egyéni utak és a közösségi tapasztalat és tanúságtéves segítheti közös utunkat.

az azonosság útja

Gyurka bácsi teológiájának alapvető tézise ez (természetesen 2000 éves múltra vezet ez is vissza), hogy a Jézussal való magatartás azonosság jutalma a létazonosság, a következménye a sorsazonosság. Tehát ha az Istennel kapcsolatba akarsz kerülni a lét síkján is a szeretet magatartását kövessed: „Adzsi ember legyél a kapzsi helyett”. Az adással saját magunkban teljesítjük ki a teremtés folyamatát, hiszen boldogságunk csak az osztozásból származhat, hiszen ez legbelsőbb lényegünk. Legyen ez szabad, áramló (flow), viszont nem vár. Ezzel felszabadítjuk az isteni természetünket. Törekedjünk az idő, pénz szeretet adására, adjunk többet ma, mint tegnap.

az erények útja

Az ember lényege a morális fejlődés. Ez belső erőfeszítés és tudatos munka eredménye. A bennem élő Isteni Lélekhöz (vagy Szellemhez –és itt zavaró a magyar nyelv fogalmi pontatlansága) úgy juthatok, ha a körülöttem – előttem – lévő burkokat leszedem magamról, vagy kitisztítom, gyógyítom. Ez a két burok: a testem és az én lelkem. Mivel minden mindennel összefügg, ha a testem és a saját lelkem transzparensé válik, megnyitja az utat az Isteni lélek előtt.

Nem új találmány ez sem, csak hogy példát mondjak a legtöbb kontemplatív szerzetesrend szigorúan vegetáriánus (pl. karmeliták), nem beszélve a keleti vallások joga gyakorlatairól, a körünkben is népszerű szent táncokról: magyarán ép test és ép lélek. Tehát – bármennyire is távolinak gondoljuk- az egészségtudatos élet, táplálkozás egyfajta belépőjegy a spiritualitás világába is.

A saját lélek tisztítása pedig az erények gyakorlása. Tádé ebben nagy segítségünkre volt. Csak röviden összefoglalva: az emberben akarati, érzelmi és gondolati erények vannak. Az ezek tudatos építése, fejlesztése teszi a saját lelkünket transzparensé. Sok módszer van erre és talán az a legjobb, ha mint egy tanulási folyamatban ezeket végig

elmélkedjük, adunk egy hetet mindegyiknek és felírjuk a hűtőszekrény ajtajára vagy a noteszünkbe, hogy ez a hét mondjuk a béketűrés erénye növelésének a hete. Erre gondolunk, elmélkedünk, hozzá olvasunk, beszélünk róla. S ha van 36 erény, mert miért ne legyen ennyi, hiszen a teljesség száma a 12 és $3 \times 12 = 36$) 36 hetente végigértük és reményeink szerint egy magasabb szintre emeltük őket. És persze az evangéliumokat is segítségül hívhatjuk, hol Jézus a Hegyi beszédben módszert ad az erények növelésére – és itt visszatérünk a hagyományosabb vallási eszköztárhoz -, hol a birtoklásnak (akaratvilág) az adakozás, a belső feszültségnek (érzelem világ) az imádkozás, a szétszórtságnak (gondolatvilág) a böjtölés a javasolt megoldása.

Az azonosság útját és az erények útját Anzelm Grün, a magasból építkező lelkiségnek nevezi, és figyelmeztet bennünket, hogy a fiatalkori ideák korlátosak és mellettük a mélyből forrászó lelkiség útja ajánlható. Így a harmadik út:

Krisztussal való átítatás útja –de mondhatjuk hagyományos Bokorbéli vagy egyházi útnak is

Önerőből erre nem vagyunk képesek, szükségünk van a kegyelemre. Ez az út elég ismert a számunkra, de a mai szellemi vezetők (akár a „pálferi jelenséget” is idegondolva) összekötik a Jungi mélylélektani vonulatokkal, amit talán Anzelm Grün említett könyvének meselemzése is mutatnak: A Holle anyóiban a kislánynak be kell ugrani a kútba, hogy azon a virágos réten találja magát, ami visszavezető őt önmagához. És a magyar népmesék is ezt bőven sugározzák, hallhattuk is ezt Szabó Gyuszitól egyszer. Visszatérve a keleti egyházatyákhoz, azért nyugatiak is voltak, de Aquinói Tamás dominikánus teológiája kiütéssel győzött a ferences Dun Scottussal szemben.

Ezen az úton az alázat, az aszkézis, az imádságos élet, Krisztus (Fiú) központúság a főbb jelzők, persze már megújítva sok módszerrel, gyakorlattal legyen az dráma pedagógia, vagy láthatatlan evangélium. A karizmatikus utak, vagy a hagyományos utak is ajánlhatók.

És végül egyre növekvő módon és sokszor kommerszianizálódva jelentkezik, mondjuk így

a belső utazások útja

Hol a kereső és Istenre nyitott, de egyházakat elutasító emberek és sokszor mi magunk is keresik Istent és a vele való kapcsolatot. Az ezoterika és keleti vallások útjai eredményeit ma nem lehet megkérdőjelezni sem megkérdőjelezni. Ezek lényege az, hogy az ember induljon el egy belső utazásra. Itt rengeteg iskola és módszer van. Sajnos az élményen túl a legtöbben nem jutnak el a szeretet gyakorlati megvalósításáig, de az biztos, hogy élhetőbb életet élnek és szerethetőbb emberek lesznek.

Az utak itt már nagyon szerteágazóak, s míg egyesek Istent teljesen kihagyják dolgokból, mások a bennük lévő isteni erőnek tulajdonítják azt az utat, amin járnak, a megélt változásokat, az erőfeszítéseiket és azok eredményeit. Azt gondolom - utalva a Jakab levélre – a hitek cselekedetek nélkül halottak és a ténylegesen megtapasztalt

élmények, inspirációk, intuíciók és belső látások eredményeként el lehet ezen utakon is jutni a szeretet mindennapos megéléséhez és a világ átszellemesítéséhez ők is nagyban hozzájárulnak.

Mivel ezek a csoportok lassan világméretű mozgalommá, sőt egyházakká szerveződnek nem lehet egy kézlegyintéssel elintézni, sőt tanulni lehet tőlük. Valószínűleg a globalizálódó világ globális vallása csirái ezek és szinkretista módon szippantják be a legjobb keresztény hagyományokat. „Nem az a kérdés milyen világ vesz körül bennünket. hanem hogy milyen világ él bennünk – írja Popper Péter.

Ha az Istenkeresés új útjait megismerjük és komolyan vesszük, azt láthatjuk, hogy nincsenek olyan távol egymástól, és ha jó szándékkal párosulnak, együtt sokat tehetünk.

Azonban egy nagy kérdés felvetődik. Hogy az igényes és időt rászánó nem rutinszerű istenkeresés végén milyen Istent fogunk találni? Bár Jézus a hitkérdésben nagyon megengedő, hiszen sokszor mondja: legyen neked a te hited szerint, ezzel elismeri, hogy nagyon különbözőek, egyéniek lehetnek a hitek. Mert isten nem a hitekhez, nem a vallásokhoz és a felekezethez tartozik, hanem az emberhez. Ő nem a hitnek az Országát hirdette, hanem a szeretet országát.

5. A holnap Istene

Mondtam az elején, hogy tudomásul kell vennünk, hogy az Istennel kapcsolatos hitünk, hiedelmeink egy része nem működik. Becsületesen elkezdjük keresni Istent, és óhatatlanul a vallásokba botlunk.

Egy vallás csak akkor sikeres, ha az emberekkel elhithető, hogy szükség van rá. És a vallások sikeresek akarnak lenni és erre nagyon sok eszközük van. A vallások nemcsak az istenképet monopolizálják a másik monopóliumuk a halál, a bűn és az ítélet, magyarán a félelem. „Felejtse el, hogy van fejed” (C. Lubich egyik emblematikus mondata volt), hallgass ránk, mi mondjuk majd a titit. Aki nincs velünk, Istennel sincs. Azt gondolom, túl vagyunk már a valláskritikán és mi magunk is sok vállalható értéket találunk a vallásban. De tudomásul kell vennünk, hogy a spiritualitás megtalálása a vallásoktól sok esetben eltávolít bennünket. A BNT-n az ifjúság körében végzett felmérés is ezt mutatta. Tehát a lelki élet útjai, a spiritualitás ilyen értelemben kockázatos. És a vallás is változik, alakul és szerencsésen alakulhat a szerepe a mi életünkben is. És sok embernek életében nagyon pozitív szerepet játszik és sokszor lehet a spiritualitás előszobájának tekinteni.

De, a vallás tanított arra, hogy szükséged van egy közvetítőre ahhoz, hogy Istennel kapcsolatba kerülj, holott a holnap embereként azt gondoljuk, hogy kapcsolatba kerülhetek vele egyszerűen, ha tiszta és igaz módon Istent keresve élet az életünket.

De a vallás parancsolt rá az emberre, hogy szeressük Istent, holott a holnap embereként azt gondoljuk, hogy lehetetlen őt nem szeretnünk.

De a vallás tanított arra, hogy Istentől és a többi embertől elkülönítetten létezőnk, holott a holnap embereként azt gondoljuk, nem különülünk el egymástól.

De a vallás hintette el az emberekben a félelmet Isten haragjától, de a holnap embereként azt gondoljuk, Isten nem megteremti, hanem eloszlatja a félelmeinket.

De a vallás teremtette meg azt az Istent, aki hatalmas és uralkodik rajtunk és a világon, de a holnap embere azt gondolja Isten legnagyobb ajándéka, hogy megosztotta velünk isteni képességeit, hogy olyanok legyünk, mint Ő. Így gondjaink lehetnek. Mert a holnap Istene nem különül el tőlünk, sem a világtól és mindenütt jelen van. Mert a holnap Istene szükségtelen, nem volt szüksége sem a Fia halálára, sem a mi hitünkre, imánkra, sem a szolgáltatunkra. Mert a holnap Istene nem zárta le a kinyilatkoztatást és folyamatosan kommunikál velünk és folyton változik. Mert a holnap Istene Nem rendelkezik nemmel, fajjal, formával, nagysággal és az emberre jellemző tulajdonságokkal. Mert a holnap Istene feltételek nélkül szeret bennünket és senki felett nem mond ítéletet és senkit nem büntet meg.

6. Befejezés

Amiről most beszéltem arra kívánt benneteket inspirálni, hogy ha megrekedünk az egyéni, közösségi vagy bokrbeli utunkban – legyen az pasztoráció, vagy karitás, vagy csak a jövő féltése, vagy ha csak szeretnénk tapasztalatokat szerezni Istentől, vagy ha a világ válságoktól szenvedő sorsa felett sópáncodunk: van egy út, ami egyéni közösségi és emberiség léptékű megoldásokat kínál. A spiritualitás útját sokszor háttérbe szorítottuk, nem tartottuk praktikusnak, hasznosnak. Pedig önmagunkat megmutatni így is lehet, hiszen a körülöttünk élő emberek arra várnak, hogy az Isten és ember alapkérdéseire válaszoljanak.

De ugyanakkor érezzük az erőnk is elfogyott, az ellenálló képességünk csökken, a lelki élet hiányának tünetei felütik fejüket.

Ezért dolgunk is van.

A közösségek életében a lelki és szellemi élet igényét fel kell ébreszteni és ennek nagyszerű valóságát fel kell tárni. Akkor tudunk boldogan adásban, szolgálatban és szelídségben élni, ha a gazdag a spiritualitásunk. Keresjük ennek útjait. És éljük meg határozottan, ami ebből következik, a hegyre épült város tudatát, virtuális valóságát. Ez majd elvezet a tényleges valósághoz is.

A múltunk, a jelenünk és a jövőnk miatt is nagy dolgok letéteményesei vagyunk. A látásunk a holnap látása. Vágyunk arra, hogy mihamarabb bekövetkezzék. A mai élet versenyfutás az idővel. A rombolás és az építés harca folyik. Legyünk bátrak, ha úgy tetszik kalandorok.

És még miről ismerjenek meg bennünket. Arról, hogy a holnap Istenének és emberének a követői vagyunk.

Dunakeszi, 2011. november 17.

Jó főzést mindenkinek – köszöntéssel léptem be Gyurka bácsi utolsó közösség-szervező alkotásaként számon tartott, tehát a legfiatalabb csoportjának találkozájára, amely Bólya családnál talált fészket magának. Illendőbb belépőt is választhattam volna, de ez a Kossuth Rádió szombat délelőtti „Szellem a fazékból” műsorából kölcsönvett köszöntés annyira illett ehhez a találkozóhoz, hogy nem tudtam lemondani róla, ugyanis Farkas István „Paprikás krumpli”-ja volt a téma írásban és Faragóné Bircsák Márta jóvoltából a fazékban is. Igazi szellem a fazékból találkozóvá nemesedett ez az összejövetel a szónak valódi és átvitt értelmében is. A szellemi részét olvashatjuk az alábbiakban – az anyagi valóságával pedig tessenek megpróbálkozni a konyhában. A hozzávalók közül ne feledkezzünk meg a szeretetről sem. Mert a munkának is érezni lehet az ízét. Bolyáéknál Márta főztje felért egy ételáldozattal – tanúsíthatom, mert kanalazhattam belőle.

(DRYP)

Kedves Bölényes Barátok!

Az elmúlt alkalommal Farkas Pista a paprikás krumpli „fedőnéven” egy fantasztikus belső utazáson vezetett végig bennünket. Egységes véleményünk alapján – Pista szabadkozása ellenére – megegyeztünk, hogy ez az élmény igen érett Lélek esszenciája. B. István és Péter igen komoly irodalmi műnek nevezték írását, Tibor bátyánk pedig megállapította, hogy Istvánunk „megvilágosodott”. Értettük a szerző tiltakozását is, hiszen tudjuk, hogy: „A lélek már kész, de gyöngye a test.” Bár Ő mégis Hamvas nyomán: „mű-svihákságnak” nevezte szerényen alkotását.

F. István gondolatindítónak még fölött néhány kérdést: Honnan van az étvágy és a létvágy? A „Mi Atyánk” imádságban miért kérjük, hogy legyen meg a Te akaratom? Mert nincs itt az akarata? Az utat, ha tetszik, ha nem végig kell járni! Mi fejlődhet bennünk? A civilizáció a rejtett, csendes dolgokat nem tudja eltörölni, mert az elpusztíthatatlan!

Körüljártuk ezeket a fölvetett gondolatokat is. Tibor bátyánk egy fontos momentumot hozzatett, ami bármilyen mű létrehozásához szükséges - az elkészítésnél működő lélek és az alapanyagokon kívül – ami nem más, mint a befektetett munka. Amikor a fény létfontosságú szerepét tárgyaltuk, Péter fölhívta a figyelmünket arra, hogy a sötétségre is ugyanolyan szükség van (Az eredeti témánál maradva, pl. a bélflórában lezajló folyamatoknál is nélkülözhetetlen.). A teljességhez hozzátartozik, mindennek az ellentéte is. B. István megjegyezte még, hogy a kellő időt is rá kell szánni a dolgokra, nem szerencsés, ha ripsz-ropsz „bezabáljuk” azokat. Pannika említette, hogy gyerekeinek elutazásánál mindig süttött hazai pogácsát, mert Ő tudta, hogy abban mennyi minden más is van, amivel útra bocsátotta szeretteit. Elhangzott, hogy egymás táplálása nélkül nem tudunk létezni. A tölgy nem tudja nem tenni a dolgát. A levegő is addig természetes számunkra, amíg kapunk levegőt. Bennem az fogalmazódott meg, hogy igyekeznünk kell minden helyzetben teljesen jelen lenni (Lélek jelenlét)! Ebben nekem most nagy tanítómesterem az egy éves kis unokám. Ő pl. hihetetlenül sokáig tud guggolni egy kis pitypang fölött és teljesen odaszentelt figyelemmel nézegetni azt. Ezért nem haladós vele az út, de legalább engem is kicsit „lelassít”. (Angelus Silesius sorai jutnak eszembe: „Hová szaladsz keresztény, hisz tebenned él az Isten! Ha máshol véled keresni, úgy Isten néked nincsen!”)

Pista írása nyomán nagyon sok gondolat ébredt bennünk, amit részben el is mondtunk, de még egészen biztos, hogy nyugodt perceinkben - akár ebéd után a szabadban pihenve- tovább gondolhatunk. A szerző költői alapkérdése az írás végén így teljesedik ki: „...lehet-e paprikás krumplit főzni, enni, cserszegi fűszerrel Isten dicsőségére is? Vagy más oldalról megközelítve: lehet-e levegőt venni, figyelmet szentelni bármire, Isten dicsőségére is?” A másik kérdés: „...mit kell megadnunk a „császárnak”, a világnak: embertársainknak, családunknak, népünknek, a szomszédunknak, a természetnek, és mit kell megadnunk Istennek? Vagy ez egy és ugyanaz a folyamat lenne? Akkor mit akart a Mester ezzel mondani?”

F. Pista „és”-t tett az Isten és a császár közé. B. István pedig így fogalmazott: „Add meg a matériának, ami a matériáé, és add meg a Szelleme, ami a Szelleme.” Ezek után Isten dicsőségére elfogyasztottuk a paprikás krumplit, koccintottunk rá cserszegi fűszerrel és közben gondoltunk Rátok is, hogy sokáig éljünk egészségben, barátságban!

Szeretettel fogtam csokorba Nektek az elhangzott gondolatok egy részét, még egyszer köszönjük Istvánnak ezt a remek esszét, B. Családnak pedig az egész éves fogadást. Legközelebb szeptember 15-én találkozunk. Péter puliszkával vendégel meg bennünket, tehát ismét: „Szellem a fazékból” következik. Legyen testet-lelket üdítő nyara mindnyájunknak!

Faragóné Bircsák Márta

FARKAS ISTVÁN

A PAPRIKÁS KRUMPLI KÉRDÉSE

Ami egyedülállóvá teszi a világon, az a magyar, vagyis a makói hagyma. A világ összes hagymáját párolni, vagy főzni illik, mert olyan fajta, mint a sárgarépa, a borsó, vagy a krumpli. Egyedül a makóit kell zsírban pirítani. Nem mintha főzni, vagy párolni nem lehetne, de azt tudják az olaszok és a franciák is és arra ott van az újházi tyúklevés, vagy a zöldséglevés csipetkével. Pirítani azonban csak ezt az egy fajtát lehet és illik és kell. Ettől lesz a gulyás, gulyás, vagy a paprikás krumpli, paprikás krumpli. Az ember megvárja, míg a nagy tűz leég. Csak akkor rakja fel a bográcsot bőrs füstölt szalonnadarabkákkal, disznózsírral, vagy manapság – pótlékként, mert az orvosok kitalálták a koleszterin nevű anyagot, amit persze egyetlen egy szakácsnő sem ismert korábban és soha egyetlen gulyásban, vagy paprikás krumpliban sem lehet belőle egyetlen szemet sem találni és különben sincs semmi köze az egészséghez, mert nem ez az az anyag, ami árt a szervezetnek, hanem tudvalevőleg az, ami a “szívből jön” –, szóval manapság napraforgó olajjal, vagy ahol nagyon “olaszosan” kívánnak főzni – ami megint csak olyanok találmánya, akiknek fogalmuk sincs a magyar konyháról - olívaolajjal. És akkor el kell kezdeni figyelni az eseményeket, mert itt dől el minden. A hagymának meg kell pirulnia. Nem főnie, nem párolódnia, nem sülnie, hanem pirulnia, mint annak a copfos kisleánynak, akire az a nagydarab Jóska legény rákacsintott hagymaszedés közben, ott lenni, Makón. Aztán, amikor már mosolygósan elpirult akkor szépen le kell venni a tűzről, hogy ne keseredjen meg a mosolya. Innen kezdve már egyszerű a dolog: mehet bele a paprika, a krumpli, só, meg víz és felszítva a tüzet addig kell főzni, míg a krumpli puha nem lesz és vagy lesz leve, vagy nem sok, mert az már a szakácsnő ízlésére, meg a meghívott vendégek szája ízére van bízva. Mint ahogy a kolbász, vagy a virsli is. A savanyú lehet hozzá paprika, uborka, csalamádé, vagy – Uram bocsá’ – patisszon. Hozzá a homoki cserszegi fűszeres illik a legjobban – mint Hamvas Bélától tudjuk -, vagy manapság a chardonney. Egészségünkre!

Simonyi Gyula írt egy nagyszerű tanulmányt a nyolcvanas években. A címe: Töprengések a bémunkáról. Ebben a különböző munkákat csoportosítja és értékeli abból a szempontból, hogy melyek azok, amelyek Istennek tetszők és melyek azok, amiket jobb elkerülni, mert azokat Isten nem szereti, vagy nagy az esélye annak, hogy azokat végezve az ember eltérül eredeti feladatától, az Istennek tetszéstől. Alapvető célja az volt a tanulmánnyal, hogy buzdítson mindenkit az Istennek tetszés feladatára. Megoldásként a másokért, a legrászorulóbbakért végzett munkát jelölte meg, de semmit sem mondott annak veszélyéről, hogy maga a munka milyensége nem óv meg a tévutaktól, tehát az erre

a munkára értelmében és érzelmében felkészületlen embertől önmagától.

Mert bizony paprikás krumplit is lehet főzni bémunkásként, kényszermunkásként, háziasszonyként, hobbiból, gebinesként és mindegyik lehet Istennek tetsző, vagy éppen nem. Mert nem a paprikás krumplin múlik és nem is a beosztáson, hanem annak a be-látásán, a bele-érzésén, azaz a lelki-ismeretén, aki bármilyen sapkában készíti. Ez pedig az az érzés és az az értés, ami együtt-érzi, együtt-érti az egészet, benne önmagát, és a többiek mind a csillagoktól a fűszálig. Ezért sem egyszerű jó paprikás krumplit főzni.

Van ebben a paprikás krumpli főzésben egy nagy kérdés. Mert azt még csak érti az ember, hogy aki dolgozik, annak ennie kell, hogy ismét dolgozhasson. Mindenki tudja ezt, akinek már korgott a gyomra az erdőben, favágás közben, az asztalos műhelyben gyalulás közben, vagy a harmadik emeleti lakásban, miközben pászította az ablakot, sőt még paprikás krumpli fűzés közben is, mert ahhoz hozzá tartozik a füst leöblítése valamilyen megfelelő – általában az étvágyra ható gyomorkorgató öblítő szerrel, ami a füstben lévő mérgeket semlegesíti. A nagy kérdés előtt persze van itt néhány kis kérdés is: miért jó a bogrács és miért jó a füst? A bogrács nyilván azért jó, mert eredetileg üres és így bármi belerakható. Régi alapelv, hogy ami tele van, azt az égiek apasztják, ami viszont üres azt töltik. Ezért lesték el az égiektől a tűzzel együtt a bográcsot is az emberek. Az már persze más kérdés, hogy mit tesznek bele szándékosan, vagy mit hagynak csak úgy, magától behullani. Ezen a ponton bukott és bukik ma is el az ember és nyeri vagy veszti el az olyannyira félreértett szabad akaratát. A bogrács másrésztől azért is jó, mert azt a lángot, ami éget, elemészt, amit a tűz ad szétosztja, mérsékli átalakítja olyan hővé, ami érlel, puhít, egyesít. Ami nyers, ami kemény, ami durva, abból érettet, puhát, finomat állít elő. És a füst? A füst mérge, hallhatjuk az egészségvédelmi tanácsadóktól, akikből manapság, amikor mindenki gyógyszerek, biotermékek után kutat és költi a nehezen megkeresett jövedelmét egyre több van, s mely állításuk részben igaz is. A füst azonban nemcsak mérge. A füst adja azt a bizonyos ízt, amit tűz nélkül csak úgy lehet előállítani, hogy már korábban valamit tűzön megfűstölve azt belefűzzük a paprikás krumplibá. Ilyen legtöbbször a szalonnabőr, a fűstölt kolbász, vagy a fűstölt sonka. Ez az íz látszólag semmi, sőt bizonyos szempontból mérge. Mégis, ha hiányzik, akkor nem az igazi az a bizonyos étel. Megenni persze meg lehet e nélkül az íz nélkül is. Meg is esszük, mert mások jóindulattal – vagy egyszerűen üzleti érdekből – vigyáznak az egészségünkre, aminek már rég nem ismerjük a jelentőségét, de már apáink és nagyapáink is vigyáztak rá és az ő orvosaik és papjaik is figyelmeztették őket ezen dolgok fontosságára.

Az íz jelentősége azonban ennél sokkal több. Az íz az ember olyan belső érzete, mint amilyen a külsőnek, a

testnek a szem. Nagyrészt a szemmel tájékozódunk a külső világban és ugyanígy, nagyrészt az ízek feladata lenne a belső világról való tájékoztatás. Lenne, mondom, mert a belső világról való tájékozódás ma már nem divat. Minden kint zajlik, nyilvánosan. Csak le kell ülni a tévé elé, vagy kézbe venni egy újságot és bárki meggyőződhet róla. Az egész világ ott zajlik és nyilvánosan. Semmi csendes, semmi rejtett – mert kit érdekelnek a hétköznapi csendes történések, s kit a rejtett érzések, érzelmek, gondolatok íze? Az élet is zajlik és az élet is nyilvános: “nézzétek az ég madarait és a mezők liliomait...” Akkor meg kinek van szüksége a csendes és rejtett dolgokra? Már megint egy kérdés! De nem érdemes beállni a mindig és mindenáron előrerohanók, megoldást keresők, választ adók táborába. Még nem, az még messze van, és akkor sem rohanva, hanem valahogy úgy, ahogy a negyedik bölcs tett, aki egyedül élte túl négyük közül a valóság megpillantását.

Még a nagy kérdés feltevése előtt – mivel ennek feltevését sok minden fontos dolognak meg kell előznie - a paprikás krumpli szépen elindul a maga jól megtervezett útján. Keveredik mindenféle már meglévő anyaggal, nyállal, gyomorsavval, epével, és egyéb mirigyváladékokkal és levegővel, hogy átalakulva s egyre finomabb és finomabb anyaggá – vérré, idegsejteké, izomrosttá, adrenalinná, kortizonná, spermává – válva végül segítse fenntartani az egész rendszer működését, s talán egyszer, ha már elegendő mennyiség és minőség áll rendelkezésre a legfinomabb anyagból egy új élet kiindulását biztosítsa. Meglehetősen szép fejlődési lehetőség egy paprikás krumpli számára. S ha jól belegondolunk, ehhez nem kell semmilyen extra erőfeszítés. Mert ha ez nem paprikás krumpli, hanem valamelyik déli sziget banánja, fügeje, ananásza és datolyája, akkor a fáramászáson kívül egyéb munka nem is kell hozzá. De mi lesz a füsttel? Mi lesz azzal az ízzel, ami nem az emésztést segíti, hanem csak emlékezetet valamire – étvágyat gerjeszt. Egy pillanatnyi benyomásra: örömré, bánatra, félelemre, vagy a figyelemnek egy olyan pillanatára, amikor éppen nem veszem bele semmibe, amikor a kötelességek nem nyomasztottak, s amikor nem bámultam bambán a tévét sem. Egy olyan pillanatra, amikor hirtelen megértettem valamit, vagy megéreztem annak a tiszta örömét, hogy minden kilátástalanság ellenére itt és most élek. Ez az íz is átalakul, mint a krumpli, meg a bor. Vérré válik, de egy másfajta vérré. Olyan vérré, ami talán egyszer egy megszülető másik fajta testet, egy újjá születő belső testet fog táplálni, ha minősége és mennyisége elegendő lesz annak megszületéséhez: “Bizony mondom, aki nem születik újjá...” De addig csend van és semmilyen nyilvánosság nincs, mert nem is lehet. Még nincs hangja – mert ami volt, az hamis volt, így el kellett vesztenie -, s még nincs, aki kiálljon bármivel, bármilyen nyilvánosság elé – mert aki volt, az valami teljesen látszólagos, lényeg-telen volt, így meg kellett halnia.

Erről az igen összetett, de csendes folyamatról szól G.I.Gurdjieff: Belzebub meséje unokájának című könyve.

A paprikás krumpli íze bármikor felidézhető számomra – főleg, ahogy a feleségem készíti – mert sokszor és sokat ettem belőle. A füst íze is. Ez a másik fajta íz azonban ritka vendég. Igazán, először észre sem veszi az ember, csak valamit mintha sejtene. Valami más van, mint ami szokott lenni. Aztán már megismeri és vágyódik utána, mert jó íz és érzi, hogy tápláló. És akkor egyszer eljut oda, hogy keresni kezdi, minek is az íze ez és mi nyomja el, hogy nem érezheti többször.

Olyan ez a keresés, mint a tölgyfa gyökeréé. Ha minden feltétel összejött, a makk gyökeret ereszt és nagy erőfeszítéssel kihajt. Aztán vár a fényre. Közben pedig gyökere egyre mélyebbre és mélyebbre fúrja be magát a talajba, a sziklák közé, mert tavasszal még volt víz elég, de aztán elfogyott. Már csak az íze maradt meg annak, ami jó volt és tápláló. Most már keresni kell. És ha nem avatkoznak bele, egyre jobban beagyökeredzik annak keresésébe, ami után vágyódik. Sokszor megfigyeltem azonban, hogy ha egy városi ember lekerít magának egy darabot egy erdőből és odaköltözik, hozza magával az összes szokását onnan, ahol nincs erdő, csak bokor, meg virág, meg konyhakert, amit persze locsolni kell, trágyázni és gondozni. S akkor még a tölgy is elkényelmesedik egy idő után. Gyökereit átcsoportosítja a talaj közelébe, mert onnan kapja azt, ami jó, ami után emlékei – génjei - alapján vágyódott, de már nem kell vágyakoznia, mert van elég, de már nem ott lenni valahol a mélyben az a kevés, hanem fenn, közel és sok. És akkor jön egy vízhiányos, aszályos nyár, amikor elzárják a vizet, s csak fürdésre nyitják ki este egy-egy órára, majd jönnek a novemberi ónos esők és orkánok, s a büszke tölgy egyszerűen kidől, mint egy homoki fenyő, vagy nyár. A hatalmas gyökér nem a jólét, hanem a vágyakozás, a munka és a szenvedés eredménye. És ha életképes és egyszer végre kidől a felette álló hatalmas öreg tölgy, megnyílik a lehetőség, hogy fejlődjön és kiteljesedjen a másik irányba, és azzá váljon, aminek a Teremtő, a minden mindent táplál, és minden mindentől táplálkozik láncban eltervezte. Nem áll meg félúton a növekedésben, nem fárad el – bár néha évekig látszólag pihen, ha lenni valamilyen akadály jön közbe –, a gyökere folyamatosan érzi az ízt és egyre tovább kutat, az utolsó lélegzetvételéig. Tudja – hogy honnan, az egy rejtély -, hogy lehet még tovább is mennie, egészen a rejtett földalatti erekig, ami az összes fát összeköti. És ahány tölgy és fenyő és bükk, annyiféle gyökér és forma, de amit lenni keresnek, és ami után fenn törekszenek, az egy, az közös és így közös a nyelvük is, megértik egymást. Verseny nem a közös megszerzéséért és birtoklásáért van, hanem azért, hogy ki jut közelebb a Naphoz, ki éri el előbb az éltető forrást, közben húzva, támasztva, lökdösve egymást, hogy a lehető legjobban megfeleljenek annak, amire létre jöttek. Táplálva azt, akinek szüksége

van rájuk. Aki éppen beléjük ereszti láthatatlan gyökereit, mint ahogy ők a földbe, és aki éppúgy vágyakozik az általuk biztosított táplálék ízeire, mint ők a vízére. Az embert – főleg a fiatal embert - lehet lelkesíteni, lelkesedhet is és még a lelkét is ráteheti olyan eszmékre, dolgokra, amik rajta kívülről jönnek, de a belső, a titkos, a csendes növekedés, amitől a lelke ismerete, az egyetértése, az együtt-tudása növekszik, azt csak ideig óráig lehet kívülről, lelkesítéssel táplálni. Azt kívülről csak az íz megéreztetésével lehet tartósan segíteni, amihez eszköz csak a figyelem odaszentelése, a fogalmak reflektorfényének folyamatos áthelyezése, a saját súlya, a gravitáció érzékeltetése. Ennek az íznek a rendszeres érzékelése adja azt a szerves növekedést, amit a fa minden sejtje a maga nyelvén tud, de az ember már elfelejtett.

A felejtést elősegítik a kulturális szokások változásai is. Gyerekkorom emlékei közé tartoznak a különböző füvek rágása, s azok sokféle keserű íze. Azután jött a csemegeborka és a diótorta harca, amiből rendszerint a csemegeborka került ki győztesen, de igyekeztem a dolgokat úgy befolyásolni, hogy ne kelljen döntenem valamelyik mellett, hanem mindkettő sorra kerüljön. Végül is mindkettő elmúlt és jött a sósmandula és az amerikai mogyoró, s évtizedekig uralta az ízek terepét. S talán jó tíz éve – Mária Trében és a zöld teák jóvoltából – visszajöttem hozzám a keserű ízek a maguk kimeríthetetlen gazdagságában akkor, amikor a nyugati világot éppen megint ellepte az édes íz, a vele járó harsány hangokkal és színekkel.

Röviden ennyit az ízről.

Visszatérve a nagy kérdésre. Miért kell annak is ennie, aki nem dolgozik, mert nincs munkája, vagy annyi a pénze, hogy nem kell dolgoznia? Vagy a másik oldalról feltéve a kérdést: miért táplálják az embert és mit, mi mindent táplál az ember és az emberiség a munkájával, vagy a pusztá létével? S már jönnek is a jól ismert válaszok maguktól, hívatlanul, mert hát megtanultuk őket: nem mindegy?; mert minden élőlény táplálkozik; mert ilyen a világ rendje; mert amit anyád megfőzött és a tányérodra kiraktál, azt kutya kötelességed megenni fiacskám; mert enni jó; mert addig sem kell dolgozni; mit vagy úgy oda, hiszen be lehet kapni egy perc alatt, aztán csinálhatod tovább a dolgodat... No, igen. De ettől a sok ismert választól az egy nagy kérdésből megint tizenhárom kicsi lett. A másik oldalról feltett kérdés pedig sérti az ember büszkeségét, így méltóságon aluli válaszolni rá. Ha valaki mégis válaszol addig jut, hogy megmondták, egymást kell táplálnunk: "éheztem, és ennem adtál...", ami megint nem válasz a kérdésre. Ha azonban nem fogyna el az erő magától, vagy a munkától, akkor sokkal több idő maradna a munkára magára. Nem kellene aludni, vetni, aratni, főzni, mosogatni, rágni, emésztetni, üríteni, mosni, vasalni, s' a többi, hozzá kapcsolódó folyamat. Csak olvasni, zenét hallgatni, szórakozni, beszélgetni, festeni, és házakat építeni kellene, s a hozzávaló energia jönne a

levegőből és a sok szépségből, ami minden pillanatunkat betöltené. És boldogan tudnánk táplálni azt, aki belőlünk él, mert akkor dolgozni sem kellene, mivel kenyér sem kellene. S akkor nem is létezne olyan szavunk, hogy kellene, vagy kell. Akkor az lenne a szavunk, hogy van. Van, ahogy a víz, a levegő van, ahogy a fű nő, ahogy este lesz, majd reggel. Akkor versenyeznünk sem kellene és ölnünk sem kellene egymást, mert amire szükség van, az magától meglenne mindenkinek egyformán. Miért kell nekünk az, ami csak nehézzé teszi az életünket? Ki találta ki ezt az örültséget? Kinek hasznos mindez? Egyáltalán létezik itt valakinek olyasmi, hogy haszon, ha az embernek káros? Mire szolgál mindez a sok verejték, szenvedés? Kit, mit táplál ezzel az ember? Táplálhat-e bármit is e nélkül?

Nem javaslom, hogy ezekkel a kérdésekkel bárki akkor kezdjen el foglalkozni, amikor a hagymát pirítja a paprikás krumplihoz, mert akkor abból biztosan nem lesz étel. Sokkal jobb azután, hogy a desszertet is elfogyasztotta, a kávé megitta és kifeküdt a ház mögé, az árnyékba, ahol megfelelő a levegő és a környezet minősége az étel, az ital, az ízek, az illatok és gondolatok emésztéshez.

Igen, a levegő, az illatok egy másik szint. Nincs levegő-, vagy illatgasztronómia. Pedig lehetne. Hányféle levegőt ismerünk, s hányféle van, amit még nem ismerünk. A vegyészek, fizikusok levegője hasznavehetetlen, emészthetetlen, élvezhetetlen. Olyan elemeket és vegyületeket tartalmaz, melyek sohasem és sehol sem léteztek együtt, és ha lombikban összekeverik őket, felrobbannak. Olyan ez a levegő, mint a műanyagmarcipán. Nem sokkal jobb minőségű, de már lehet benne valamennyi ideig létezni, a nagyvárosi metrók és buszok levegője. Az ember akkor érzi ott igazán az igazi levegő hiányát, amikor kiszáll belőle, és szervezete önkéntelenül egy mélyet lélegzik. Pedig amit akkor beszív, az sem az a fajta levegő, amit eredetileg neki szántak. Az igazi levegőhöz jutáshoz ki kell menni tavasszal a Pilisbe, a Bakonyba, vagy le kell ülni a Balaton partjára szeptember végén, hétköznap, hajnalban. Ott igen. Ott van levegő. Attól a levegőtől pár szippantás után kitisztult az ember szeme, orra, füle, tüdeje, néhány nap után a mája, veséje és érdekes módon a szívében is elindul valami kis változás. Nem jelentős, de mégis. Az észrevehető változáshoz nála legalább egy hónap kell, de annyi soha sincs. Végül ott van az a levegő, amire Aggteleken, annak idején egy egész bányászókorházat alapítottak. A barlangok, Béke barlang levegője. Attól a levegőtől állítólag még a rák is menekül, olyan erős. Egyszer szívhattam belőle fiatal koromban, de soha sem felejttem el az ízét. Ez pedig közel sem a teljes lista, mert nem említettem olyan nem kevésbé ismerős levegőket, mint a különféle típusú háziasszonyok konyhájának levegője, különféle felekezetek templomainak levegője, teázók és kávézók levegője, a különféle gőzfürdők

levegője, a munkahelyi légkör, az értekezletek levegője, a focimeccsek levegője, a párttaggyűlések levegője, a cipésműhely, vagy a pékség levegője, a tehén vagy a lóistálló levegője, a különféle gyárak és csarnokok levegője, vagy csak olyan, szinte árnyalatnyi, de minőségileg érzékelhető különbségeket levegő és levegő között, mint amikor az őszi, fanyar, cseres illatú erdőben sétálva az ember hirtelen felkapja a fejét, mert megérzi, hogy nemrég egy róka keresztezte az utat. Ez az illatgazdagság azonban a mai civilizáció terjedésével egyre inkább a szavak jelentésének sorsára jut, azaz egyre szegényesebbé válik. Az új, szintetikus illatanyagok – melyek használata sokban leegyszerűsíti bizonyos higiéniai szabályok betartását – sok mindent elfednek és összeolvasztanak, amit a Teremtő pedig – célszerű okokból – kirívónak és különállónak teremtett. Pedig mindez a sok és még több levegőféle a levegőnek csupán csak azt a részét érinti, ami a paprikás krumpli feldolgozásához szükséges. Nevezetesen, hogy segítségével vérré váljon, a vér pedig izommá, az izom munkává, a munka gazdasági haszonná. S itt jön be a levegőfajtáknak az a hatalmas étlapja, amiről a tudománynak ma még fogalma sincs. A levegő összetevőinek az a finomabb skálája, ami a gazdasági haszon nélküli tevékenységet teszi lehetővé. Ez egy egészen más fajta levegőminőség. Ezek az anyagok nem a véren keresztül fejtik ki hatásukat, hanem egy olyan, másik vérfajtán keresztül, amelyről már az ízeknél említést tettem. Ez a vér nem a test működését segíti, hanem a lélek – az értés által irányított érzelmek – működését. Ezért aztán manapság csak nagyon kevés szükség van ezekre az összetevőkre. Az értést felváltotta a tudás halmozása, a tudás pedig megy a maga céltalan útján, melyet a kintről gerjesztett félelmek és vágyak, az értés nélküli érzelmek szab meg. Ezek a levegő komponensek legnagyobbbrészt változás, beépülés nélkül hagyják el a szervezetet. A paprikás krumpli elkészítéséhez sincs rá szükség. Ott lehet néha felfedezni jelenlétüket, ahol teremődik valami, és a gazdasági haszon számára teljesen érthetetlen és nevetséges módon bárki számára ingyen elérhetővé válik. Vagy ott, ahol megnyilvánul valami, amit mindenki, vita nélkül ugyanannak lát, ugyanúgy ért. Esetleg ott, ahol egymásnak feszülő erők és ellentétek érthetetlen módon hirtelen kiegyenlítődnek, elmozdulnak valamilyen irányban, vagy feloldódnak egy közös eredőben: megnyílik egy ökölbe szorított kéz, egy sértésnek induló kérdés támasszá válik, vagy egy magas cé hang, szelíd dallamba megy át. Ezekben az esetekben is jelen van a haszon, de ez is egy magasabb kategóriájú haszon. Ez a haszon öncélú is, lefelé is szolgál, de felfelé is, mint minden teremtett dolog az emberen kívül. Ez az illat pedig olyan, mint az a bizonyos másik íz: ezekből lesz az okos szüzek evangéliumi olaja.

Érdekes módon ezzel a jó minőségű levegővel kapcsolatosan nem lehet megfigyelni azt a fokozott

izgalmi állapotot, ami a jó étellel kapcsolatos, s amely izgalom fokozására olyan hatalmas iparágak épülnek, mint az idegenforgalom, a reklámpar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság és az állattenyésztés, nem is beszélve az apróbb, de nem jelentéktelenekről, mint a borgazdaság, a fűszerkereskedelem, vagy a gyorséttermi hálózatok s melyek alapját Hamvas Béla jól ragadta meg az alábbi gondolatában, mely a mai ember minden tevékenységére igaz: "A táplálék csak felében elégíti ki, másik részében hiányérzetet kelt. Az újabb és újabb izgalom kívánsága a jóllakottság másik oldala" (Egy csepp a kárhozattól). Mintha az ilyen irányú érzékszerveink nem működnének megfelelően, vagy talán inkább gyengébbek lennének, mint a szilárd táplálékkal kapcsolatosak. A természetnek, úgy tűnik még annyira sincs szüksége a levegő nyújtotta finomabb lehetőségekre, mint az ízekére. Mintha a természetnek nem lenne akkora az éhsége ezek után a finomabb funkciók által biztosított eredmények iránt, mert akkor kikényszerítené a feldolgozásukat, ahogy a gyomorkorgás bizonyos szintje az állatnál az azonnali és mindenáron való evést kényszeríti ki.

Ezeket a finomabb funkciókat támogató illat szinte teljesen haszontalan marad, s így hatalmas mennyiségekben halmozódik fel a légkörben. Aki viszont egyszer megérezte és figyelmének odaszentelésével hasznosítani tudja, annak kimeríthetetlen forrássá válik, ahogy annakidején megígérték a szamáriai asszonynak. Ennek eléréséhez azonban már valamit tenni kell. Nem elég beszívni, mert akkor, ahogy bejött ki is megy. Valamire fel kell figyelni, hogy bennmaradjon és beépüljön és tápláljon, azaz összegyűljön. S itt van az a bizonyos kutya elásva. Mert amit figyelni kell, az nem kint van, hanem benn és nem lent van, hanem fenn. Éppen arra kell figyelni, akinek ez a finomabb anyag a tápláléka, és akiről az eszünkkel talán tudunk, de a gépezetünk nem e szerint működik, mert nem kényszerít, csak halkán és türelmesen kér, akár egy életen át is. Csak hogy a kifelé irányuló érzékszervek, melyeket a környezet, a látvány, a körülmények elkápráztatnak süketek és vakok erre a halk hangra. A figyelem pedig belevész, benne ragad a kinti káprázatban. Tenni kell érte valamit, hogy egy kicsi szabaddá váljon belőle, fel kell áldozni valamit bennünk, hogy azokra az illatokra, ízekre tudjon figyelni, amik egy, a természet, a társadalom számára nem nélkülözhetetlen, de az ember fejlődése számára elengedhetetlen anyag, az "olaj" összegyűjtését lehetővé teszi. S akkor már van esély rá, hogy ez a kevés már magához vonz eleinte keveset, majd egyre többet ennek a kimeríthetetlen forrásnak a vizéből (akinek van, annak adnak...). Röviden ennyit az illatról.

S itt a látvány, a fény. Ez egy újabb szint. Egy újabb táplálék, bár erről, mint táplálékról a mai tudomány szintén nem sokat tud. Az esztétika a szépségről, mint a szellemi világ megnyilvánulásáról beszél, de szellemi világ alatt az ember gondolat, érzés és érzelmi világán alapuló világot érti. A mai tudomány jóvoltából már nincs

érezkszervünk az emberénél magasabb világ érzékelésére, ami pedig ott van a paprikás krumpliban is, a bográcsban is, a tűzben is, a levegőben is és mindenben, ami fényvel telt. A fény az a táplálékunk, aminek belépését még csak érzékeljük valahogyan, de feldolgozására, bennünk átalakulására, belénk épülésére és a hétköznapi életünkben való tájékozódáson kívüli hasznát illetően semmilyen tapasztalatunk, sőt elképzelésünk sincs. Nem tudjuk mi lehetne a sorsa bennünk, mivé fejlődhetne, vagy milyen formában ürül ki a szervezetből. Olyan, mintha csak áthaladna rajtunk. Elkápráztat, vagy tájékoztat, s már megy is tovább. Mintha az érzékelésen kívül semmit sem szolgálna, szolgálhatna. Mintha nem is lenne táplálék, azaz nem táplálna semmit és senkit. Csak lenne valamiért. Mint a hang. Szolgál, de nem táplál. Pedig, aki már egyszer is hallotta Vivaldi Négy évszakját becsukott szemmel, átadva magát teljesen a hangok világának, vagy ült csendben tavaszi alkonyatkor a Sikárosi-rét szélén, a feketefenyők alatt, az már tudja, hogy a hangok világa is táplálhat. Ugyanígy táplálhat a fény is, a színek világa. Milyen rosszul tudjuk magunkat érezni egy nem megfelelően megpaprikázott tál paprikás krumpli előtt. Vagy éppen mennyire jól egy kellően elkészített, kiérlelt s megfényesedett olaszrizlingben gyönyörködve. Csak ezekről a táplálékokról nem tudunk, nem éljük át őket, ezért nem épülnek belénk, hanem ahogy jöttek, mennek is tovább. Egy pillanatig szolgálják a folyamatot – a jó étvágyat. Még annyi sem történik velük, mint a levegővel bennünk. Számunkra szinte teljes tápértékük veszendőben megy. Ami a krumplinál, paprikánál meg van oldva – darabolás, lebontás, felszívódás a vérbe, teljes átalakulás finomabb anyagokká, illetve a szükségtelen, durva anyagok kiürítése a szervezetből a létezéshez szükséges mértékben -, úgy a levegő és a fény feldolgozása is csak ennek alárendelten van megoldva. Itt az egész folyamat magától megy. A létezéshez nem feltétlenül kell Vivaldi, sem Sikárosi rét, s elég a krumpli és a füstös íz.

A fény, a színek hiányát jobban érzi az ember, mint az illatok hiányát. A jó közérzet elengedhetetlen része a szép látvány. Erre és az evésre épít az egész idegenforgalom. Enni a tengerparton, lehetőleg naplementekor, szemben a Vezúvval, vagy kávézni a párizsi Opera előtti téren. Minél több és változatosabb színek és fények. Impresszionizmus. A benyomások sokasága. A festők azonban ennél többet tudtak. Nemcsak ugrálni egyik színről, egyik látványról a másikra, hanem megemésztetni, beépíteni, azzá válni. És megmutatni valamit, nem a látványból, hanem a beépülésből magából.

Valami hiányt azonban még az az ember is érez, aki mindennap a legváltozatosabb olasz konyhán és a legvarázslatosabb trópusi környezetben étkezik. S nemcsak a logikája. Mert semmi sem csak azért van, hogy táplálkozzon, hogy táplálják. Valamit táplálnia kell

magának is. S ahhoz, hogy táplálni tudjon minden erejével – teljes szívével, teljes lelkével... -, mindent fel kell használnia ennek érdekében, mint a tölgy. Nem tarthat meg semmit. Nem mondhatja, hogy már mindenem megvan. Már létezem, jól élek, vannak fiaim és lányaim, s már nincs szükségem semmire, mindent megkaptam az élettől. Mert az élet ennél sokkal többet nyújt minden lélegzetvételnél, minden pillantáskor, minden falat kenyérral. Azért nyújtja, hogy egy megfelelően kialakított szervezet teljes egészében átalakítsa a lehető legfinomabb anyaggá, amit csak képes előállítani. Ez pedig nem csupán az utódok sorának létrehozásához szükséges anyag, melyek létrehozására minden egészséges növény és állat képes, hanem a teremtő akarat és a megismerő figyelem anyaga. Ez az anyag hozza létre azt az utódot, amely az Ember fia az emberben. S éppen ezeknek az anyagoknak a termeléséből van, és volt mindig is hiány s így nem születik meg az utód, az Ember fia az emberből, az Igaz ember. A gépezet nem működik megfelelően. Nem tölti be a szerepét. Csak létezik, azaz felhasznál, de nem táplál. Persze így is táplál. Táplálja az utódait, mint a madár a fiókait. Táplálja a benne, körülötte és az alatta lévő világokat az összes melléktermékével és testével is halála után. Táplálja, vagy éppen rombolja az összes kisugárzásával, szavával, gondolatával, mozdulatával az emberi kultúra világát. Vajon ennyi az egész, ezért teremtette Mindannyiunk Közös Alkotója ezt az egész apparátust saját képére és hasonlatosságára? S Őt ki táplálja, mivel és hogyan? Vajon nem éppen ezért adja számolatlanul minden lélegzetvétellel és pillantással azt a táplálékot, ami átalakítva, finomítva, összegyűjtve és újjászületve valahogy visszajut Hozzá, éppen Őt táplálva? És akkor miért nem olyanok teremtett minket embereket, hogy elő tudjuk állítani ezeket a finomabb anyagokat? Sajnos tudjuk, hogy csak részben múlik Rajta a dolog. Elő tudnánk állítani őket. Sokan és minden korban elő tudták állítani, akik rájöttek a sohasem volt titokra. Ma is előállítják. S nemcsak a szentek. Mindenki, aki képes magát szabaddá tenni az “ez van”, az “ilyen a világ”, “a tudomány majd megoldja”, az “úgyis meghalunk”, a “másoknak sem sikerült”, vagy az “élvezzük az életet, amíg lehet” szemlélettől, képes rá. A nehézség éppen az ezektől való megszabadulás, a szokások átváltoztatása, a megértett új fogalmak életgyakorlattá tévése. Táplálék van hozzá elég, már csak a megfelelő működést kell magvalósítani. Akiknek sikerült, azt mondják nem egyszerű. Fáradságos és hosszadalmas. Az eredmény is “csak” a megtettem mindent azért, hogy amit kaptam, megháláljam jó érzése. Azt mondják ez, az “igazság szabaddá tesz” érzése. Röviden ennyit a fényről.

Az alapkérdés tehát így teljeseedik ki: lehet-e paprikás krumplit főzni, enni, cserszegi fűszerrel Isten dicsőségére is? Vagy más oldalról megközelítve: lehet-e levegőt venni, figyelmet szentelni bármire, Isten

dicsőségére is? S talán egy harmadik oldalról: mit kell megadnunk a “császárnak”, a világnak: embertársainknak, családunknak, népünknek, a szomszédunknak, a természetnek, és mit kell megadnunk Istennek? Vagy ez egy és ugyanaz a folyamat lenne? Akkor mit akart a Mester ezzel mondani?

DRYP

KERTI NAPLÓ JÚNIUSRA MÉG A MÁJUSI ARANYAT ÉRŐ ESŐK IDEJÉN

Merthogy alig telt egy hét ebből az orgonailatú hónapból, amikor körülnéztem a kertben s számba vettem milyen teendőkre készülhetnek a kertkedvelők júniusra. Júniusra már sok konyhakertben a másodvetések helyét tervezgetik. Különösen igaz lehet ez majd idén, amikor a tavaszi átmenet helyett hol nyári meleg, hol télies hideg lepte meg a kertet. Az áprilisi csapadék ugyanis sokhelyütt majdhogynem szilárd formában érkezett. Mégis minden felgyorsult, napok alatt elvirágoztak még a dísznövények is, felénk az orgona sem akarta megvárni az Anyák napját. Gyurka bácsitól örökölt fügebokrunkon is ilyenéjt még szokatlan jókora méretű gyümölcsök mutatkoztak.

Most pedig vegyük számba mi jöhet szóba másodvetésnek egy kiskertben. A korán felszedett zöldségnövények, úgymint a spenót, fejes saláta, hónapos retek, de még a zöldborsó is számításba jöhet az idén, vagy a zöldhagyma helyére még vethetünk zöldbabot. Másodvetésre általában a bokorbabok közül válogassunk, hiszen melegigényes voltak ilyenkor már nem jelent kockázatot. A cékla is alkalmas másodnövénynek, de sikeres vállalkozás lehet az uborka vetése is.

Van néhány feltétele azonban a másodvetésű növények eredményes termesztésének.

Ha rászántuk magunkat, hogy a letermett növényeink helyére újakat vessünk, lehetőleg kerüljük azokat a növényeket, amelyeknek közös betegségeik, kártevőik lehetnek az előző növényvel. Ezzel permetezéseket spórolhatunk meg, nem is említve a bosszúságokat.

A másodvetésre kiválasztott növény fajtáját az igénytelenebb, szárazságot és meleget jobban tűrő fajták közül válogassuk, legyen az bokorbab, vagy éppen az említett uborka.

Arra is érdemes figyelni, hogy hosszúnappalos körülmények között is neveljenek termést, mert a rövid tenyészidejű, egyébként pedig korai vetésre alkalmas fajták hajlamosak korán maghozó szárba szökkeni. Különösen érvényes ez a retek- és salátafélékre.

Hogy az idei június mennyire lesz csapadékos – előző évek tapasztalata inkább öntözés felkészülésre sarkall – ma még korai lenne megjósolni, talán a Medárd nem maradt adós a vízzel, és akkor bizony általában meglódtak a gyomok is. Az esővíz egyébként is jobb növénynevelő az öntöző víznél. A gyomok miatt időnként azért elő kell venni a kapát, a sokféle növény között úgysem érdemes gyomirtóval próbálkozni. Egyébként is jót tesz egy kis mozgás a kertben és még meg is takaríthatunk egy fitness szalon kiadást is.

Amikor viszont sárguló paprika, paradicsom leveleket látunk palántáinkon, első gondolatunk ne valamilyen gombaölő szer legyen, hiszen a jelentősebb csapadék után sokszor annyira összetömörödik a talaj, hogy inkább a levegőtlenység, a gyökerek fuldoklása okozza a sárgulást. A talajfelszín lazítása – kapirgálása – már sokat segíthet ilyenkor.

Arra is gondoljunk, hogy paradicsom palántáink júniusra rendszerint már karó után kiáltanak, de a másodvetésű uborkáink is előbb-utóbb felkapaszkodnának valamire, vagy elfutnak a talajon. Ha nem akarunk földes, sáros termést szedegetni, biztosítsunk számukra kapaszkodót, ha nem éppen a kerítés mentére ültettük a palántákat. A legegyszerűbb megoldás erre a célra két magasabb karóra rögzített műanyag háló, amelyet a gazdaboltok fehér, zöld színekben árulnak.

Másodvetések sikeres termesztéséhez mindig nagy biztonságot ad, ha öntözni is tudjuk a növényeket. Öntözési lehetőség híján még az úgynevezett igénytelenebb növényeink termesztési kockázata is megnő.

Akinek burgonya is zöldell – sőt ilyenkor már többnyire virágzik is – a kertjében aligha tudja elkerülni a vegyszeres védekezést burgonyabogár ellen. A korábban még valamennyire naptárhoz igazodó nemzedékek mára már egybefolynak, egyszerre láthatunk csíkos bogarakat s különböző korú lárváikat a leveleken, ilyenkor már csak valamelyik rovarölő szer segít megőrizni a leveleket. És ha már elővettük a permetező masinát, érdemes gombaölő szerből is bekeverni a lébe, hogy a burgonyavész ellen is bebiztosítsuk krumplinkat. A gazdaboltokban majd segítenek választani az időközben már nagyon leszűkült rovar- és gombaölő szerválasztékból.

Illene valamit kerti napló címhez híven is mesélnem, hiszen eddig csak a teendőkről esett szó. A májust ugyan addigra már jócskán ellapoztuk a naptárban, mire ezek a sorok az olvasók elé kerülnek. No de egy napló éppen az eltelt napokat lenne hivatott rögzíteni. Nem sok említésre

való történt ebben a szélsőségesre sikeredett április-májusban. Palántaneveléssel is már csak Bözsi szomszédaszonyunk foglalatoskodott a kertjében, még a hagyományos meleg talpas változatban. A meleg talp hőjét valójában a trágya szolgáltatja és a sokat emlegetett üvegházhatás, mint napcsapda gyűjti az üveg alatt, persze hozzáértő, gyakorlott szellőztetéssel.

Városi kertünkben csupán a virágok s az öreg Otelló lugas biztattak kertészkedésre. Igaz, hogy már megtaláltam rajtuk a szivarsodró eszelény levelekből készített utódnevelő bölcsőit is. Két kis szivarkát kézzel eltávolítottam, de készítőit a szép fémek kis haszontalan ormányosokat nem leltem meg a levelek között.

A palántázással máskor is mindig megvárjuk a fagyos szentek elmúltát. Idén valamiért a gyöngyvirág mezőnk nem borította be virágaival a kertet. Helyettük korábban a hóvirágszönyegben gyönyörködhattünk s a tavaly még lustálkodó tulipánok is megemberelték magukat gyorsan elvirágzó kelyheikkel. A cseresznyeoltvány is szépen kibontotta első leveleit.

HOLLAY KERESZTÉLY

AZ ÚGYNEVEZETT SZENTSÉGEK

2.

AZ ELSŐ ÁLDOZÁS

A Szent Kenyér magunkhoz-vételét „áldozás”-nak nevezni teljes tévedés, ami csakis a magyarban fordul elő! A latin-, germán-, szláv nyelvekben is a „communio”, a „közösség” szó megfelelő formáját használják. Ez a latin szó viszont közel jár a lényeghez: a Jézus által ajánlott közösség létrejöttéhez, az egymást szerető emberek közösségéhez.

Akit meghívok ebédre, ahhoz biztosan valami barátság is fűz; a közös evés általában összeköti az embereket.

Jézus tanította a tanítványait, együtt hajózott velük, a szemük láttára szóba állt szegényekkel, súlyos betegekkel, de a bűcsű alkalmát a lábmosás utáni közös evéssel pecsételte meg, szeretete jeléül.

„Arról ismerje föl mindenki, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást” (Jn. 13 /35). – Mondta Jézus a közös vacsora után.

Tehát: a közös vacsora és az egymást szerető közösség összetartozó fogalmak.

Erre az összetartozásra, közösségre kellene ránevelnünk a gyermekeinket.

A vacsora elemei: a családfő kézbe veszi a kenyeret, hálát ad, megtöri a kenyeret és szétosztja azt. Ezt tette Jézus is az utolsó összejövetelükön, s Pál is ezt tette a széteső félben levő hajón Málta alatt (Ap. csel. 27/35).

Egy mai családfő: azt a szép vekni kenyeret kézbe veszi, s régi szokás szerint keresztet rajzol a hátára – ha egy kicsit elmélyültebb, akkor ez a kereszt a Mennyei Atyára való gondolatot jelenti, aki lehetővé tette azt, hogy van mit a kezébe vennie.

Jelenti a hálaadást – görögül: eucharisztia –, innen van az, hogy az eucharisztia szó az étkezést jelenti!

Ma gyakran szeletelt kenyeret veszünk vagy péksüteményt, ilyenkor is gondolnunk kellene egy pillanatra Arra, akitől kapjuk: „Aki ételt, italt adott, annak neve legyen áldott”.

S arra is, hogy ilyenkor a családfő vagy családanya az összetartó erő, aki az enni való szétosztásával megteremti a közösség melegét. Az értelmét a magyar mondásnak, hogy „egy kenyéren élünk”.

A név áldása, dicsérete a hálaadás formulája („Te Deum”, „Gloria”).

(A zsidók húsvéti vacsoránál egy széket és egy terítéket üresen hagynak a várt Illés számára).

Jézust talán nem kellene hívni, mert ő önként jelen van közöttünk (Mt. 18/20) . „Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek nevemben, ott vagyok közöttük”. Sőt egy kicsit fonák is, mert mi vagyunk az Ő vendégei! Lásd: a kenyér-szaporításokat.

Tehát nem kell átváltoztatni a kenyeret, mert Jézus már a 3. ember után ott csücsül közöttünk!

Mit jelent az, hogy Jézus nevében összejönni, vagy ahogyan az utolsó vacsorán kérte: a közös étkezéskor Őrá is gondolni?

Az Ő személye jelenti a tanítást, minden útmutatását.

Erről Ő gyakran átvitt értelemben az „élő vizet említve beszélt”, az étel egyenlő az Atya akaratának a teljesítésével. Az ellentétes értelemben pedig a „farizeusok kovársa”.

Az Ő nevében összejönni azt jelenti, hogy a tanításával foglalkozni, beszélgetni róla, magunkra venni.

Természetesen ez nem történhet így minden nap, de ünnepélyesebb alkalmakkor ki kellene teljesednie a hálaadásnak, összejövetelnek úgy, hogy közben egy-egy részt a Szentírásból felolvasunk, s elgondolkodunk rajta.

A gyakorlat az, hogy megindul a pletykálgatás, vicc-mesélés, s még jó, ha nem csúszunk el egy kicsit sikamlósabb tájak felé.

Természetesen egy kis lelki emelkedettség után, vidulhatunk is, jó kedvünk is lehet; lásd a Kánai Menyegző történetét! Nem kell szégyellenünk, hogy emberek vagyunk. A kicsinyek ott ülnek a macska asztalnál, de ahogyan növekszenek, értelmesednek, megéreznek valamit a felnőttek gyakorlatából, s csak rajtunk múlik, hogy mennyire engedjük őket közel a nagy asztalhoz, mikor ültetjük őket magunk közé.

Kérdés: kell-e ennek ünnepélyes formát adni? –Lehet?!

Vagy szépen belenőnek a felnőttek világába, már, ha van ilyen!

A tündi-bündi kis menyasszonykák, a hitoktató nénik öröme -, hiszen ezek még elhittek neki mindent, s a kicses Jézus-Jézuska éneket is elénekelték valahogyan a felnőttek öröme.

Ki keresi vissza, hogy mi lett ebből a bájos alkalomból később, hol tartanak ezek a szép fehér ruhácskák?!

Jobb, ha a gyermeket előbb, korábban már felnőttnek hisszük, s lassan-lassan értetjük meg velük a közösség értelmét.

A mi számunkra is ez egy folyamat, fejlődés, s csak igazán nagy pillanatokban tud valami mennyei kilátásba torokkollni a Jézussal elköltött Vacsora, a közösségben megélt Istenhez való felemelkedés csodája.

BARCZA BARNA

AZ EMBERHALÁSZ ÖNVIZSGÁLATA

(5.)

AZ ERŐT, BIZTONSÁGOT ÉS BÉKÉT NYÚJTÓ JÉZUS.

„ÉN VAGYOK, NE FÉLJETEK!”

„Azonnal megszólalt, és ezt mondta nekik:

Biztatok, én vagyok, ne féljete!” (Mt 14,27)

„Azonnal megszólalt”. Egy percig sem akarja, hogy zavarodottak legyünk. Sietve meg akar nyugtatni. Jézus nem akarja, hogy övéi belső nyugtalanságban, bizonytalanságban legyenek. Nem akarja sem az érzelmi válságokat, sem az egyéb jellegű hisztériás „kiborulásokat”. Ez a siető készség mintha azt mutatná: Jézus számol az-
zal, hogy ha valaki érzelmileg nagyon elárvul, belső tartásában, meggyőződésében elbizonytalanodik, akkor egyre nehezebb lesz őt visszahozni a kiegyensúlyozott állapotba.

Gyakorlati következtetésként tehát azt is mondhatjuk: gyakran azért „borul ki” valaki idegileg, mert túl későn fogadja el Jézus felkínált bátorítását. „Kísértetjáraskor” nagyon sokszor tűrőkéességünket messze meghaladó megterhelésnek tesszük ki magunkat. Lehet ez akár a túlhajszolt munka, lehet a kellő tájékozódás, beirányzás, reális helyzetfelmérés elhanyagolása. Lehet ez vakmerő kacérkodás az ellenerőkkel. Mindenképpen a Jézustól való elszigetelődést és a „kísértetek” felnagyítását jelenti. Ha túl későn döbbenünk rá magunkra-maradottságunkra, akkor az ijedelem veszedelmes méretre tornáshatja fel magát. Ilyenkor Jézusnak kell sürgősen rászólni oktalanságunkra: Ne féljete, itt vagyok veletek!

Ó, nem a külső veszélyeket oszlatja el Jézus! Belülről segít: reális látást ad, hogy a valóságot ne rémeknek lássuk, és nyugalmat ad, hogy a veszélyhelyzetben, az elbizonytalanodás ellenére is tudjunk határozottan és nyugodtan cselekedni.

„Bátorság”! De nagy szükségünk van Jézus bátorítására! Pszichés töréssel nem lehet Jézus útján járni.

1. Miből adódnak félelmeink?

Valóságellenes szemlélet

Akár úgy, hogy a valóságot torzítjuk ijesztő rémmé (akár Jézust, akár a körülményeket, személyeket, eseményeket), akár úgy, hogy a tényleges veszélyeket, ellenerőket felnagyítjuk, eltorzítjuk valamilyen pszichés terheltség folytán, vagy egyszerűen csak azért, mert a Jézussal való barátság helyett a félelem kerít hatalmába, amelynek az a természete, hogy mindig eltorzítja valóságsszemléletünket.

Elbizonytalanodás

Mindig csak önmagunkat megkérdőjelezve szabad előrehaladnunk. Igen ám, csak hogy az önmagunknak és főleg másoknak feltett kérdésekre esetleg zömmel ellenkező előjelű válaszok futnak be. S noha tudjuk, hogy az

igazságot nem a statisztika dönti el, mégis nem tudjuk függetleníteni magunkat sokak ellenkező véleményétől, és kezdünk elbizonytalanodni. Előbukkannak a mélyből a kínzó kérdések: jó úton járok? Valóban ez Jézus útja? Hogyan lehet, hogy oly sokan és oly huzamosan más-ként látják, és másként járnak ezt az utat?...

Ezek a kínzó kérdések jobbra érzelmi régiókból törnek elő, de talán olyan mélyből, ahol már érzelem és értelem egy tőből fakad.

A kockázat félelme

Kilépni a laposságból, a semmittevésből, az ember alatti világból mindig kockázattal jár. Minél nagyobbra tör valaki, annál nagyobb kockázatot kell vállalnia.

Ha akár történelmi arányokban, akár egyéni életünkben sokáig letértünk Jézus Útjáról, akkor annak újra való megkeresése és az útra rátérés nagyon sok újat jelent a korábbi elmélettel és gyakorlattal szemben. Új útra lépni pedig csak egy sereg kockázat vállalásával lehet.

Minél kevesebbet ér egy ember, annál kevesebbet mer kockáztatni a felismert újért. Minél többre hivatott valaki, annál inkább vállal kockázatokat még akkor is, ha az félelmeket, szorongásokat kelt benne. Az úttörők izgalma ez. De csak ennek árán lehet átélni a felfedezés örömét.

Bármilyen irányból érkező félelmet tekintünk is, ha ez a félelem számunkra egzisztenciális, akkor nem kell magyarázni, mennyire rászorulunk Jézus bátorítására.

Jézus nem késlekedik ezt megadni. Az a Jézus, akit a maga valóságában ismertünk fel életünk tengerén, barátilag, testvérileg szól hozzánk. Félelmeink, szorongásaink közepette szól fölemelő, lelkesítő, olykor simogató, olykor szemrehányó hangja: Bizzál barátom! Ne ess oly könnyen a felnagyított rémek áldozatául! Szerezd meg lelki egyensúlyodat, békédet, hogy mindent a helyére tudj rakni, és helyes perspektívában nézni!

Bátorságunk forrása tehát a Jézusban való bizakodásunk, a benne való reményünk. Valami „ösbizalom” kell, hogy legyen minden keresztényben, mint a kis gyerekekben van anyja iránt. Még sok mindent nem ért, de háttartalanul bízik benne. Elég egy indoklás nélküli biztató szava: Gyere kicsikém, ne félj!

Valami ehhez hasonló elemi erejű érzés fakad föl bennem, amikor félelmeim, bizonytalanságaim közepette felbúg Jézus szava: Bátorság, ne félj! „Én vagyok!”

2. A bátorító Jézus

E két szón keresztül kinyilatkoztatásszerűen magasodik fel Jézus a kétségek és rémlátások fölé. Ahol jelen van az igazi, az általunk is helyesen felismert Jézus, ott a világ legnagyobb és legvalóságosabb ereje van jelen. Ez több dolgot is jelent.

Nem az vagyok, akinek véltek

Először tehát elsöpri lázálmaink rémképeit: „Nem kísértetek, fantomok vannak itt, hanem én vagyok!” Van ebben egy jó adag szemrehányás: Miért néztek engem másnak? Az ellenszél nyomán kelt félelmetek a legrosszabb szituáció ahhoz, hogy igazi mivoltomat felismerjétek.

Ismerjétek fel igazi mivoltomat

Jézus ismeretünk a part biztonságában, védettségében kezdődik, a szorgos, kitartó munka, az Isten Országá titkainak állandó keresése rajzolja elénk a valós Jézus-arcot. A kenyér-csoda előtti tanítás lelkgyakorlatos légköre ez. Csak ezt a kiindulásként helyesen megismert Jézust tudjuk a veszélyhelyzetekben is új, valós oldaláról jobban megismerni, de nem félreismerni.

Én vagyok az Isten. Minden hatalom birtokosa, minden létezés alapja. Hogyan rettegtek, ha én veletek vagyok? Hát nem csendesítettem el még a háborgó tengert is pusztá szóval? Számíthattok nálam nagyobb és valószínűbb erőre?

Én vagyok a Szeretet. A szeretet sohasem válhat rémítővé, kísértetté. A szeretet mindig békét, biztonságot, meleget áraszt. Én vagyok a másokért-élés, a másokkal törődés. Szabad mellettem kétségbeesni, rémüldözni?

Én vagyok a Béke. A szívek békéjét hoztam a világra. Nem a fegyvernagyvadás békéjét, nem a másiktól való félelem békéjét. Azt a békét hoztam, amely nem fél a másiktól, sőt egyáltalán nem fél senkitől és semmitől, mert kincse nem hozzáférhető semmiféle támadó számára, mivel szívében hordja. Azt a békét, azt a belső nyugalmat és biztonságot hoztam, amely minden külső háborítás ellenére is a tiétek lehet.

A barátotok van itt

Én vagyok a ti állandó társatok, jóban-rosszban barátotok. Én vagyok, akivel együtt jártatok Palesztina poros, köves útjait, akivel együtt koplaltatok vagy lakomáztatok, akivel együtt vendégeskedtek, vagy a szabadban háltok.

A barátotok van itt, aki mindig szerez nektek erőt adó táplálékot. Hol a testeteknek, hol a lelketeknek. Az imént, esteledvén, jóllakattalak titeket öt kenyérral és két hallal, és mindig erősítő táplálékotok lesz majd testem kenyere. Ha törtök belőle. Ha kinyúltok feléje, mert erőre lesz szükségetek. De táplálom lelketeket tanítással is, és erősítelek titeket Szentlelkemmel is.

A barátotok van itt, akit sokszor tán nem értetek, de nélküle még értelmetlenebb lenne az életetek.

„Ne féljete!” Nekem nem közömbös, hogy ti milyen helyzetben, milyen lelkiállapotban vagytok. Rémséges esetek, félelmek, minden testi-lelki bajotok nekem is fáj, nekem is rosszul esik. Én valódi szeretettel szeretlek titeket, ezért azt akarom, hogy az elhárítható bajoktól mentesüljete. Felesleges terheket ne vegyetek magatokra. Elég lesz a kikerülhetetlen keresztetek hordoznotok. Azokat, amelyeket az én nevemért, a tőlem tanult szeretetért raknak vállatokra a világ fiai. De ugyan minek gyengítenétek magatokat ilyen önemésztő keresztetekkel, mint az indokolatlan félelem, a segítségemmel legyőzhető elbizonytalanodás és szorongás? Hagyjátok abba ezeket a lélek-lékeléseket, hogy erőtok fokozódjon az igazi keresztetek vállalására! Mert bár nagyon szeretlek titeket, de azoktól nem tudlak megmenteni. Ahhoz el kellene vennem azok szabadságát, akik a keresztetek rátok rajják. De akkor már nem lennének emberek.

Így hát most fogadjátok el szeretetemet, bátorításomat: nem hagylak árván titeket!

BULÁNYI GYÖRGY

EGYHÁZREND...

3.2.4. "Hány kisközösségem lehet?"

Ki kell tisztáznunk a tapasztalatokat. A pioníroknak, mielőtt felfordulnak, palackba kell zárni a testamantumot, hogy a rájuk következő nemzedék már megtakaríthasson egyet és mást, amiért a pioníroknak még fizetniük kellett.

Én már nem tudom nem folytatni múltamat, amely ma nyolc közösséget és egy-két változó alakulatot jelent. Mégis jó lenne, ha egy "A kisközösségek egyházrendje" című tankönyvben az utánunk következők már törvényérett tapasztalatokat tanulhatnának. Valami katekizmusra volna szükség, amelynek ennyiedik és ennyiedik kánonaként tudomásul vehetnénk például az alábbiakat.

Legfeljebb két kisközösségem lehet. Amíg nem szüld meg a magadét, addig olykor jó lehet, ha két helyen is táplálkozol. De amikor már megszülded a magadét, az egyik táplálkozó közösségtől el kell köszönnöd, vagy esetleg hamarabb is, mert csak a kezdet kezdetén lehet két lovat ülni. Ha be akarod lovagolni az egyiket, ahhoz szükség van minden energiádra. A két táplálkozó közösségben megrekedés - infantilizmus.

Arra törekedjél, hogy egy általad táplált közösségnek add minden energiádat. Ha már megszülded a te tizenkettőt magját, akkor Jézusban barátkozásaidat úgy alakítsd, hogy a később kihalászottakat egyénileg felfejlesztve bevihesd ötödiknek, vagy kilencediknek vagy tizenkettődiknek a már meglévő-megszült közösséged üres székeibe. Ha találsz tehát két-három új embert, ne csinálj számukra azonnal egy új közösséget. Foglalkozzál velük egyénileg, majd fogadtasd el őket a már meglévő közösségeddel.

Harmadik közösséged csak akkor lehet, ha táplálkozó közösségedben kihál a "szülőd", vagy Isten neked juttatott ajándékai folytán lekörözted őt, és téged küld e táplálkozó közösséged fölfelé, hogy ott táplálékot szerezze be magadnak, mert immár neked kell táplálnod azokat is, akikkel valamikor együtt táplálkoztál.

Mikor lehet négy közösséged? Akkor, ha ebben az előbb említett felsőbb közösségben is te bizonyulsz majd az említett ajándékok folytán "ásznak", s feljebb küldenek, hogy tudj valahogy te is táplálkozni, hogy így aztán táplálni tudjad a téged fölfelé küldő közösséget. Mikor lehet öt... majd hat, ill. mikor lehet hét közösséged? Akkor lehet hét közösséged, ha az ajándékok folytán egyre feljebb küldtek, s most már nincs is tovább hova küldeni téged, mert a 7. szintű kisközösségben már a kontinensek küldöttei kaptak széket, és nincs is már lehetőség felsőbb kisközösségbe kerülni. Ha ajándékaid folytán történetesen itt is te léssz az "ász", akire legjobban figyelnek, s így valójában ezt is te táplálsz, mert te vagy a római pápa,

akkor lesz hét kisközösséged, s mind a hét tápláló lesz és egy se táplálkozó. De azért nem kell kétségbeesned, hogy te már csak Jézusnál, az imádságban táplálkozhatasz, mert köztudott, hogy ez a "táplálkozó" és "tápláló" kifejezés pár is csak szó, s a szavak mindig csak töredékesen tudják kifejezni a valóságot.

A jelen esetben azt a valóságot, hogy előbb-utóbb, mondjuk tíz esztendő múltán úgy ülünk már az általunk táplált közösségben, hogy annak, amit táplálékként nyújtunk az általunk vezetett közösségnek, annak éppen a háromszorosát, hatszorosát, vagy éppen tízszeresét kapjuk azoktól, akiket papírforma szerint mi táplálunk. Így van ez, mert a közösségi élet kezdetén az asztalra kerülő táplálékok 90 százalékát a kihalászó, a szülő teszi az asztalra, de idő múltával a kihalászott gyermekek felnőnek, megizmosodnak. S ha kezdetben mondjuk mind a tízen, összességükben a táplálékoknak csupán összesen 10 százalékát tudták az asztalra tenni, azaz egyenként a táplálékmenyiség 1-1 százalékát, akkor később, évek múltán egyenként megközelíthetik már a 10 százalékot is, úgy hogy a "szülő" már alig húz el néhány százalékkal legjobban sikerült gyermekének a teljesítménye fölött, vagy éppen vezetőcserére is sor kerül, mert a kihalászból öreg halász lett, s az egyik ifjabb halásznak már izmosabb a karja. Persze mindez egyenlőre tapasztalatok előtt megírt katekizmus... s az ilyen katekizmus nem katekizmus. Íróasztal szaga van. Életidegen. Legalábbis az én életemhez nincs sok köze. De a fantáziámhoz köze van.

I. János Pál pápa napok alatt behalt abba a kavalkádba, amelyet megkíván a kialakult gyakorlat szerint ma a Péter-tiszt betöltése. Arról álmodozom, hogy a Péter-utód is csak ember, s neki is csak annyi embert lehet ismernie, mint más halandónak, hiszen számára is 24 órából áll a nap. Valamikor éveken keresztül egész nap nem volt más dolgom, csak hogy "üljek", s egy mellettem "ülő" hasonlóan időnagybirtokos vezérkari tiszt heteken keresztül mesélte, hogy mit hallott-tanult százados korában három éven keresztül a Hadi Akadémián. Beszélt arról, hogy egy hadsereg- vagy hadtestparancsnoknak naponként csak annyi a lekötöttsége, hogy egy órácskát elbeszélgessen a hozzá beosztott három vezérkari tiszttel. Ha ennél több dolga volna - hallottam a bölcs oktatást, amely tapasztalatok utáni katekizmusból való volt -, akkor nem tudna jó hadseregparancsnok lenni. Akinek hét kisközössége van, mert ő a pápa, vagy mert ők alkotják az egyház legfelsőbb szintű kisközösségét, és négyhetenként találkoznak kisközösségeikkel, annak minden hétre esik csaknem két találkozó, Sárbogárd, Székesfehérvár, Budapest, Bécs, Marseille, Róma-központtal... vagy egy másik ilyen hét-közösséges személy esetében Hirosima, Tokyo, Manilla, Calcutta, Beyrouth, Róma-központtal, ha az illető nem magyar, hanem japán... mondom az ilyen hét-közösségesnek valami olyan kenyérkereső foglalkozással kell rendelkeznie, amit a repülőgépen is tud csinálni, pl. fordít olaszról magyarra, vagy olaszról japánra, és akármilyen ügyesen is osztja be kisközösségi találkozóinak időpontját, családjától azért havonként alighanem egy hétre meg

kell válnia. Ha persze már nyugdíjas, s a gyermekei már mind kirepültek a fészekből, akkor sokkal könnyebb. Erre meg is van a lehetőség, mert amire a különböző szinteken ő bizonyult a legalkalmasabbnak arra, hogy tovább vigye fölfelé ill. hozza lefelé az információkat, és így eljutott erre a legfelsőbb szintre, addigra minden biztonnal fehérbe csavarodott már a haja. Öszbe-fehérbe, mert a kapott ajándékok akármekkora is, azokat kamatoztatni is kell... ehhez pedig idő kell, hiszen sem az egy talentumból nem lesz máról holnapra kettő, sem az ötből nem lesz máról holnapra tíz. Egy ilyen 5-10 talentumos testvér talán elbírná a hét kisközösséget, azt ti., hogy ismeri és "így" tudja szeretni is hetven, azaz közösségenként 10-10 testvérét.

A katekizmus majd elmondhatja azt is, hogy a katolikusok 90 %-ának elég lesz majd egy kisközösség, mert az idők végezetén már nem lesz kiket kihalásznik, hiszen ők már "a föld végső határaitól" valók lesznek. Így aztán a további 9 %-nak pedig elég lesz - ők táplálják majd az előbbi 90 %-ot - a két kisközösség. Csak 1 %-nak kell majd háromhoz tartoznia, mert ők tartoznak majd bele abba a felsőbb szintű közösségbe, amelyben megszerzik azt a táplálékot, amellyel táplálni tudják a 9 %-ot. És így tovább, csak egy ezreléknek kell majd négy kisközösséghez tartoznia... csak egy tízezreléknek kell öt kisközösségbe járnia, csak egy 100 ezreléknek kell hat kisközösségben élnie. És 100 millióból csak egy testvérnek kell hét kisközösségbe járnia, azaz a jelenlegi 700 millió katolikusból összesen csak hétnek. Azért van ez így, mert miközben így növelgették ezek a soktalentumosok a maguk kisközösségének a számát, addigra a legalsóbb szintű kisközösségekben táplált testvéreik is elmentek a pénzváltóhoz, s valakiket emberhalászokká tettek, még hozzá olyan sikerrel, hogy azok is emberhalászokká tették a maguk tizenkettőjét, tízét.

Így aztán az előbb megmutatott hét szint már nem is hét szint, hanem ennek a lefelé is növekedésnek az erejében - kilenc szint... és a 700.000.000 - éppen kilenc jegyű szám. Mindez annyit jelent, hogy e sok-sok millióból elégnek látszik, ha van hét olyan testvér, aki képes arra, hogy hetven testvérevel is kiváló legyen a kohéziós mutatója. Ha lefelé haladunk most a szinteken: elég, ha van 70 olyan személy, akiknek hat kisközösségük van, s így 60 embert kell jól ismerniük? Elég ha van 700 olyan, aki 50 testvért ismer jól; 7.000 olyan, aki 40-et, stb. Ennyi nagyobb teherbírási személyt pedig minden biztonnal talál majd a felénk irányuló bizalom.

A fentiekben elmondottaknak minden biztonnal van nem egy szépséghibája. Elsősorban arra gondolok, amit fiatal koromban hallottam hatvanas éveiben járó egyik professzoromtól: "A fiatal bírna, de nem tudja; az öreg tudná, de nem bírja". Amit a fentiekben elmondottam, az figyelembe veszi azt, hogy viszonylag csak nagyon kevés öreg bírja. De nem veszi figyelembe, hogy a fiatalok éppen azért, mert fiatalok, sokan bírják a nagyobb terhelést. Javítok tehát a fentebb elmondottakon. Fiatalon juthat energiám arra, hogy több közösséggel is induljak; mondjuk

négyre is lehet szeretet-energiám. Hozzáértésem az időben nőhet, energiáim azonban biológiai összetevőim következtében inkább csökkennek. Hozzáértésem növekedése következtében felsőbb szintre kerülhetek, s ez esetben energiagazdálkodásom megkívánhatja tőlem, hogy még életemben átadjak abból a négy közösségből, amelyeket én szültem meg, egyet vagy kettőt vagy hármat e közösségek másodvezetőinek. Tapasztalataink vannak arról, hogy az ilyen másodvezetőnek átadott közösségeknek kezdetben olyan érzésük van, hogy ők olyan "kiadott", olyan "gebines"- közösség. De évek múltával ez az érzés felszámolódik bennük: a közösség egybeforr a maga új vezetőjével.

3.2.5. "Család, munkaviszony és "barátkozás" harmóniája"

Ismernem kell azt, akit szeretni akarok. Ezért aztán az Isten Országá - barátkozás; így is mondhatom: barátság. S ha barátság, akkor az Ország talán nem az ezreket és tízezreket megigéző "mágusok" erőtere. Xavéri Szent Ferencről mondják, hogy megkeresztelt talán 1 millió embert is. Isten Országában gondolkodva fel kell tennünk a kérdést, hogy tudott-e 100.000 embert állítani maga mögé, akik a maguk barátkozó szeretetenergiáival közösségekké tudták formálni ezt a milliót. Egy plébános, ha emberfeletti ember, saját személyében meglátogathatja a maga 5-6 ezer "hívét" - évenként egyszer. De ez csak egy emberfeletti ember találkozása lesz "kedves híveivel" és semmiképpen sem barátság. Pedig ez a barátkozás ott él az ember szívében emberi igényként, és éppen ennek az igénynek a kielégítését ragadta meg Jézus, amikor anynyi próféta-küldött után újra indította az Országot, amelyet ő barátságokból akart felépíteni.

Kicsit nagy méretűre sikerült ez az "ismerésről" szóló 3.2. szakasz, de úgy gondoltam, "palackba kellett zárnom" azokat az érzéseket, gondolatokat, amelyeket leírtam. Egy házasságtól, családtól, s ma már munkaviszonytól is függetlenített ember zár itt palackba valamit nem függetlenített testvérei számára. Azon a címen, hogy nem függetlenített keresztényekre építő egyházmodellről álmodozik. Arról akartam ezekkel a lapokkal hitet tenni, hogy az Ország felépülhet a házastársra, családra, munkaviszonyra fordított kellő energiák mellett is. Ennél is többet akartam mondani. Azt, hogy hitem szerint az Ország csak akkor épülhet fel, ha mindezekre kellő energiát fordítunk. Az Ország ugyanis szélesebb fogalom, mint az egyház. Az Országba beletartozik a házastársi, a családi, a munkahelyi szeretet is, nemcsak a kisközösségi. Az Országot ugyanis az az ember alkotja, aki harmóniában éli meg a szeretetet az Ország összes színterén. Az egyház /a kisközösség/ színterén is, de nemcsak azon.

3.3. "Hivatal nélkül funkcionál"

A fentebb elmondottakat talán abban foglalhatnám össze, hogy a "kicsi a szép", hogy az emberméretű az emberhez illő. Csak így lehet hatékonyan szeretni a ráknbízottakat... azokat, akik ránk bízta magukat. Így lehetséges a szeretet mindenféle hivatal közbejötté nélkül.

Így van lehetőség arra, hogy ne kelljen barátaim rámtartozó ügyeit irodával és irodaigazgatóval és titkárral intéztetnem.

S ezzel már át is térhetek a kisközösség-modellű egyházrendnek a következő vonására, amelyet hivatalnökküliségnek mondok. Mivel ebben a modellben nem pusztán egy gyenge ezrelék rendelkezik tiszttel, hanem tiszttel tölt be az egyház tagjainak 10 százaléka - mert csoportvezető -, ezért legalább százannyi azoknak a száma, akik szervezeti jellegű felelősséget is hordoznak az egyházért - a jelen egyházrend tisztségviselőihez viszonyítva. Ha a 10 százalékos kiegészítő tisztségviselők családi-munkahelyi elfoglaltságuk mellett átlagban mindössze napi egy-egy órát szentelnek vállalt felelősségüknek, ez százuk részéről akkor is napi 100 az Ország ügyének szentelt órát jelent. A jelenlegi egyházrenden belül a családtól és munkaviszonytól függetlenített tisztségviselők esetében aligha számolhatunk napi 10 óránál többet. Így aztán megálmodott egyházrendünkön belül tízszer annyi munkaórában realizálódó felelősség építhetné az egyházat, mint amennyi most építi.

A jelenlegi tisztségviselők - plébániai, püspöki és pápai szinten egyaránt - kénytelenek hivatalt, hivatalokat létesíteni. Plébániai szinten egy-két, püspöki szinten tízszer ennyi és pápai szinten ezerszer ennyi hivatalnokkal. Ezeknek a hivatalnokoknak a száma a papokkal-püspökökkel együtt aligha haladja meg az 1 milliót. A kisközösség modellű egyházrenden belül viszont a csoportvezetők lehetséges száma ennek a hetvenszerese. Ha ez a hetven millió testvér csak napi egy órát áldoz az egyház intéznievaló szeretet-ügyeire, nemcsak mennyiségileg képesek sokszorososan többre, mint a jelen hivatalnokok, hanem minőségileg is: ismerésen alapuló szeretetet tudnak nyújtani, amire a nem bensőségesen ismert személyeket ügyintéző hivatalnokok aligha képesek.

3.4. "Hivatalnok-eltartás helyett csak irgalom-kassza"

Van ennek a kérdésnek pénzügyi vonatkozása is. Ha modellünk értelmében az egyház a maga ügyintézését "társadalmi munkával" tudná elvégezni, akkor a közösségek kasszája csak igen csekély részben fordítódnék egyház-fenntartási költségek fedezésére. Az egyházi köztulajdon ílymódon felszabadulna arra, amire való. Csillagászati összegek szabadulnának fel az éhezők megetetésére, a ténylegesen rászoruló kielégítésére. Ez pedig nélkülözhetetlen előfeltétele a nyomorgók és rászoruló kihalásának. Nélkülözhetetlen mindaddig, amíg a Gondviselés nem a gyógyítás és a kenyérszaporítás rendkívüli ajándékának általánossá tevésével akarja megoldani ezeket a problémákat... érvénytelenné téve az üdvösségre bemeheletesnek az ítélet-táblóban leírt feltételeit, azaz az irgalmaságot. A közösségi kassza ílymódon felszabadulna az irgalom számára. Isten népének így nem a hivatalnokok fizetésére, szolgálati lakásuk biztosítására, hanem a rászoruló támogatására kellene a zsebükbe nyúlnia.

A kisközösségi egyházmodellnek újabb katedrálisok építésére sincs szüksége. A meglevők bőségesen elegendők

a "demonstrációs" alkalmak lebonyolítására... amely demonstrációk nélkül egyébként

az első három század kereszténysége elég jól meg tudott lenni. A kisközösségekben élő egyház nemigen igényel egyházi "objektumokat", ahogyan Jézus egyházépítő munkája is megvolt ezek nélkül. Jézusnak a kultuszalapításra is elég volt egy magánház egy estére kölcsönbevett ebédlője.

A magyar katolikus egyház a különböző egyházi hivatalok fenntartására, épületek restaurálására, a papok egy vásárnap négy helyen is misézését szolgáló trabantjaira, stb. bizony nem kevés számjegyből álló összegeket kap a nyugati segélyszervektől. A magyar katolikus egyház tagjai egy gazdaságilag fejlett országban élnek. Viszonylagos nagy-nagy gazdagságban élünk, miközben milliárdnyi ember éhezik. A kisközösség-modellű egyháznak nem kell gazdágként a markát tartania a még gazdagabbak felé, fedezni tudja önfenntartásának dologi és személyi kiadásait. Most ismét tapasztalatokról számolhatok be: a kisközösségeknek nem kell kéregetniök, hogy élni tudjanak. Ellenkezőleg. A kisközösségek hazánkban támogatni tudják a harmadik világ nyomorgóit.

A kisközösségeknek lelki gyakorlatos ház építésének érdekében sincsen szükségük a nyugati segély-szervek millióira. Sok-sok ezer plébánia, magánház, nyaraló vár még mindig kihasználatlanul lelki gyakorlatozókra, pedig máris minden bizonnyal jóval több testvér számára biztosítja az évi lelki gyakorlatozás lehetőségét, mint amennyi számára egy ilyen sok-sok millióból felépülő lelki gyakorlatos házban nyílnék lehetőség arra. Igaz, hogy a kisközösségi gyakorlatban a lelki gyakorlatozók gumimatracokon alszanak, és nagyon sokan egy szobában. Igaz, hogy lelki gyakorlataink összköltsége személyenként napi X.-Ft étkezési összeg. Igaz, hogy a lelki gyakorlat vezető tiszteletdíjként maga is megfizeti a napi X.-Ft-ot és ingyen adja azt, amit ingyen kapott Krisztustól. Mindez egy lelki gyakorlatos házban egészen másképpen volna. Hisszük, hogy a jelen lelki gyakorlatos körülmények között a felsorolt tényezők és még nagyon sok a fentiekben fel nem sorolt tényező következtében - jobban tud fújni a Lélek.

FARAGÓ FERENC

TANYAI SZILÁNKOK...

Az emberi tudásnak két határa van: a *még* nem tudás és a *már* nem tudás.

A dolgok sokkal inkább *kiegészítik* egymást, mint *kizárják*.

Isten titka nyilvános...

Törvény csak ott van, ahol *szabadság* is van.

A *vezéreszme* mindig *téveszme*!

Légy Isten *felé* tartó! - Légy Isten *felől* jövő!

Nincs *közösség* egyén nélkül. – Nincs *egyén* közösség nélkül.

Nem hazudni többet jelent, mint megmondani az igazat.

Ha hiányozna a világból a hiány – nem létezne semmi.

Odaátra nem visszük át hajlamainkat, világnézetünket, eszméinket; célszerű ezeket tehát már *ideát* levetközni.

A *Jóisten* a mi oldalunkon áll, a kérdés mindig csupán az, hogy mi kinek az oldalán állunk.

A menny boldogsága és a pokol kínja is mibennünk van.

Örök kérdés: van-e az embernél *nagyszerűbb* lény, van-e az embernél alantasabb lény?

Ne sóvárogj! Ha valami fontos, az úgyis összejön; ha meg jelentéktelen dologról van szó, örülj, hogy elmaradt!

Úgy tűnik, a világ a rossz felé lejt, és sajnos a lejtőn könnyebb legurulni, mint az emelkedőn felkaptatni.

Értékeink sürgős *átértékelésre* szorulnak!

Az ember nemcsak *mások* számára rejtély, hanem *önmagának* is.

A tudást kapjuk, a bölcsességet *önmagunk érleljük*.

Minden *információ* ugyanannyi *dezinformációt* is hordoz.

Ismerd meg az ellenfeleidet, hogy tudd, kiket kell elkerülnöd!

Az igazságosztásnak az a legnagyobb veszélye, hogy nem marad belőle magunknak.

Párbeszéd:

'-Lesz ma istentisztelet?'

'-Nem, ma nem lesz istentisztelet.'

Nota bene: A *hangadó* személy sohasem lesz *mértékadó*.

A jog a hatalom kardja.

Mit tettek a Tanítványok? Elárulták – megtagadták – nem értették - letagadták – kitagadták – elbújtak - aludtak...

A gonosz legjobban, az *eszmékben* és a *tömegekben* tud megnyilvánulni.
